

j **jsn**
Journal

Vol. 5 No. 2 December 2015

วารสารวิชาการของสมาคม
ญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

ที่ปรึกษา (Editorial Advisory Board)

ศ.ดร.ไชยวัฒน์ คำชู จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณาธิการ (Editor)

รศ.ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณาธิการผู้ช่วย (Associate Editor)

คุณเอกสิทธิ์ หนูนุกถิติ โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

ศ.ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ปราณี จงสุจริตธรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.วรินทร์ วูวงศ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ.ดร.ชมนาด ศีตีสาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ.ดร.เดวิซ เสวตไอยาราม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผศ.ดร.ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พันเอกหญิง ผศ.นงลักษณ์ ลิ้มศิริ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ผศ.ดร.บาร์นี่ บุญทรง มหาวิทยาลัยนเรศวร
ดร.ทรายแก้ว ทิพากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.ปิยวรรณ อัครราชันย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กรรมการกลั่นกรองประจำฉบับ (Reviewers)

รศ.ศศิ จันท์ประพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.เดวิซ เสวตไอยาราม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผศ.ดร.ยุพกา พุกขิมา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.สุพัฒนา เอื้อทวีเกียรติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ.ดร.บาร์นี่ บุญทรง มหาวิทยาลัยนเรศวร
อ.ดร.ปิยะนุช วิริเณษวัฒน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อ.ดร.ภัทร์อร พิพัฒน์กุล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อ.ดร.กณภัทร รื่นภิรมย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อ.ดร.ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รศ.ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คุณเอกสิทธิ์ หนูนุกถิติ โครงการสันติไมตรีญี่ปุ่น

เจ้าของ :

สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย
ห้อง 606 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
URL: jsat.or.th, e-mail: jsn.jsat@gmail.com

กำหนดออก : ปีละ 2 ฉบับ มิถุนายน และ ธันวาคม
วารสารออนไลน์ : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jsn>

พิมพ์ที่

บริษัท สร้างสื่อ จำกัด
17/118 ซ.ประดิพัทธ์ 1 ถนนประดิพัทธ์
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
www.sangsue.co.th

วัตถุประสงค์ในการพิมพ์

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา (jsn Journal) เป็นวารสารวิชาการของสมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย จัดพิมพ์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นเวทีให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอกได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ใช้วารสารเป็นแหล่งต่อยอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติในเชิงบูรณาการ
3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายเครือข่ายทางการศึกษาในวงกว้างและเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการในแขนงญี่ปุ่นศึกษาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

jsn Journal ประกอบด้วย บทความรับเชิญ บทความวิจัย บทความวิชาการที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน บทความปริทัศน์ และรายงานสัมมนา โดยทุกบทความต้องมีบทความย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วารสารมีการตีพิมพ์เป็นรูปเล่มและเผยแพร่แบบออนไลน์ บทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบเบื้องต้นโดยกองบรรณาธิการและการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกันด้วยระบบปกปิดชื่อ ข้อความและข้อคิดเห็นต่างๆ ในบทความเป็นของผู้เขียนบทความนั้นๆ ไม่ใช่ความเห็นของกองบรรณาธิการหรือของวารสาร jsn Journal

Aim and Scope

The “jsn Journal” is an academic journal of the Japanese Studies Association in Thailand, and is published once a year. The journal has following objectives:

1. To be a channel for the dissemination of research outputs related to Japan in the humanities and social sciences.
2. To be a platform for scholars, practitioners, and graduate students to share their knowledge and experience, as well as utilize the journal as a source to enhance the body of knowledge that benefits our society and nationally-integrated development.
3. To expand the network as well as strengthen academic cooperation in the area of Japanese studies.

The “jsn Journal” consists of invited papers, original research papers, academic articles, review articles, book reviews and conference reports. Each paper must have an abstract in both Thai and English. The journal is published in simultaneous print and electronic editions. All research articles in this journal have undergone rigorous peer review, based on initial editor screening and double-blind peer review. Any views expressed in the articles are the views of the authors only.

สารบัญ

หน้า

บรรณาธิการแถลง

iv

บทความรับเชิญ

Contrastive Studies as Methodology: An example with the pragmatics of apology and thanks 1

Ryuko Taniguchi

บทความวิจัยและบทความวิชาการ

ภาพลักษณ์พ่อแม่ลูกในบทละครโนต่างสมัย 12

สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล และ วินัย จามรสุนทรียา

การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน บันทึกชชะระณินะ 26

อรรธยา สุวรรณระดา

ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อผู้ประกอบการญี่ปุ่นในไทยในศตวรรษที่ 21 48

ศิริวรรณ มุนินทรวงศ์ และ ทศนีย์ เมธาพิสิฐ

บทความปริทัศน์

การให้บริการล่ามทางการแพทย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย: การเปรียบเทียบจากมุมมองด้านการทำงานร่วมกันระหว่างแพทย์และล่ามทางการแพทย์ 70

Elisa Nishikito

บทวิจารณ์หนังสือ

Sino-Japanese Relations After the Cold War: Two Tigers Sharing a Mountain 89

ศิริพร วัชชวัลคุ

USS ณาธิการแถลง

สวัสดีท่านผู้อ่านทุกท่าน

กลับมาพบกันอีกครั้งในวารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ปีที่ 5 (ธันวาคม 2015) ทางกองบรรณาธิการมีเรื่องสำคัญที่จะเรียนให้ทราบว่า ในปี 2015 นอกจากวารสารจะผ่านการประเมินและได้รับการรับรองคุณภาพจาก TCI อย่างเป็นทางการแล้ว ยังเป็นปีที่วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา หรือ jsn Journal ได้รับการบรรจุในฐานะข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jsn> ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางเข้าถึงวารสารได้มากขึ้น นอกเหนือจาก <http://jsat.or.th/jsn-journal/> ซึ่งเป็นเว็บไซต์สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย จึงใคร่ขอเชิญชวนให้ผู้ที่สนใจส่งบทความมาให้ทางวารสารพิจารณาตีพิมพ์ โดยส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย

สำหรับวารสารฉบับนี้ ได้รับเกียรติจาก Associate Prof. Dr. Ryuko TANIGUCHI จาก Institute of Japan Studies, Tokyo University of Foreign Studies กรุณา มอบบทความรับเชิญให้วารสารตีพิมพ์ เรื่อง “Contrastive Studies as Methodology: An example with the pragmatic of apology and thanks” ซึ่งเป็นการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ภาษาเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์เกี่ยวกับการกล่าวคำขอโทษและขอบคุณในภาษาต่างๆ จึงใคร่ขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

นอกจากนี้ ในวารสารฉบับนี้ มีบทความวิจัยและบทความวิชาการ 3 เรื่อง บทความปริทัศน์ 1 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาสาระทางวิชาการที่หลากหลายและผสมผสานในหลากหลายด้าน ตั้งแต่ วรรณคดีโบราณ การศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจ ตลอดจนการบริการทางการแพทย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของวงการศึกษาในประเทศไทย บทความหนึ่งคือเรื่อง Sino-Japanese Relations After the Cold War: Two Tigers Sharing a Mountain ก็เปิดมุมมองให้เราได้คิดและติดตามต่อไปว่าเสือ 2 ตัวจะอยู่ร่วมกันได้หรือไม่

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาคัดกรอง ให้คำแนะนำ และขอขอบคุณนักวิชาการทุกท่าน รวมทั้ง บริษัท สร้างสื่อ จำกัด ที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของวารสาร ทำให้งานวิชาการสามารถออกสู่สายตาของทุกท่านได้ทันการประชุมวิชาการประจำปี ครั้งที่ 9 ของสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ใน
ปีต่อไป ท่านผู้อ่านสามารถติชม แนะนำ สอบถาม หรือ ติดต่อกับกองบรรณาธิการ
ได้ทางช่องทางอีเมล jsn.jsat@gmail.com เช่นเคย

รองศาสตราจารย์ ทศนีย์ เมธาพิสิฐ
บรรณาธิการวารสาร jsn Journal

Contrastive Studies as Methodology: An example with the pragmatics of apology and thanks

Ryuko Taniguchi*

Abstract

Contrastive studies can be said to be one of the important methodologies to discover the universality and unique of languages and or language education. Nevertheless, if the objects of comparison are not chosen carefully, the exercise will just simply become a list of similarities and differences. This paper introduces examples of typological classification at the pragmatics level, and argues for contrastive methodology in contrastive studies that analyze speech acts set of apology and thanking.

Key words

Pragmatics, Apology, Thanking, Speech Acts, Contrastive Analysis

* Associate Professor Dr., Institute of Japan Studies, Tokyo University of Foreign Studies, 3-11-1, Asahi-cho, Fuchu-shi, Tokyo, 183-8534 Japan, e-mail: ryukota@tufs.ac.jp

1. Challenges of contrastive studies

The application of contrastive studies in linguistics to language education is said to have started in the 17th century¹. Contrasting the learner's mother tongue and the target language as a means of predicting language transfer and difficulties in language acquisition, and analyzing materials and pedagogy plays an important role till today. Furthermore, contrastive studies is also a useful methodology not only as a goal of foreign language education based on the mother tongues, but also as a goal of unraveling the universality and uniqueness of the language.

However, many contrastive studies are mere listings of the similarities and differences between languages. Inoue (2002:3) explains that such studies "only look at the descriptions of similarities and differences between languages, and does not evaluate fairly the true significance of comparing languages. ... even the significance of contrastive studies in language education is purely evaluated from the perspective of being the source of information about similarities and differences".

Furthermore, it is also difficult to decide what to compare, at the word or sentence level, or language patterns. Just as a word in a particular language may not

have an exactly similar word in another language, some aspects of a particular expression or linguistic behavior in a target language may be more or sometimes less than the original expression. In fact, those aspects that exceed the original expression are important to understand the differences in social and cultural customs that make up the linguistic background and often express the features of the society and culture, and not knowing them may lead to conflicts and other serious problems.

For example, in contrastive studies in pragmatics and Japanese language education, discourse completion tasks and role plays are often used as a method of collecting data. Usually, when setting task items and situations, one language is set as the standard for the comparison. For the language not set as the standard, there is a possibility of missing out on certain phenomena or features in other situations. Such risks are similarly found in role plays. In contrastive studies for language education, empirical studies matching actual situations of target language contribute somewhat to language education, but can only be said to be a reference for language education. When doing contrastive studies for the purpose of discovering the universality and uniqueness of a language, it is

¹ Refer to Kumagai (2002:21) and Krzeszowski (1990).

important to analyze the features of words, expressions and areas in both languages before choosing the objects to be contrasted.

This paper will first chronologically analyze the discourse act “apology”, a concept widely examined in pragmatics, then combine the discourse analyses in “apology” and “thanks” and introduce an example of contrastive studies for pragmatics-based typological categorization.

2. Overview of apology studies

Apologizing to someone for one’s action is something that we do regularly on a daily basis, and has been the focus of research in various fields. It has been researched as a concept of reciprocity in anthropology by M. Sahlins’ (1984 (1972)), and as a face and communication strategy in social psychology².

In linguistics, apology was seen as one of the speech acts in Searle’s (1969)³ Theory of Speech Acts, paving the way for the development of apology studies in the western languages. The Theory of Speech Acts conceptualizes apology and makes it universal, and by regulating the conditions whereby a speech act is suitably carried out, characterizes each speech act and shows the conditions for apology and thanks. The following are the appropriate conditions for apology:

{Apologizing}

1. Propositional act : S expresses regret for a past act A of S.
2. Preparatory condition : S believes that A was not in H’s best interest.
3. Sincerity condition : Speaker regrets act A.
4. Essential condition : Counts as an apology for act A.

Subsequently, situations of apology, expressions, strategies, apology discourse, linguistic behavior of apology, etc. came to be researched in the fields of discourse studies, sociolinguistics, and so on. Representatives of such research are Blum-Kulka and Kasper (1989). In Brown and Levinson’s (1987) politeness theory, apology act is classified as negative politeness.

Thanking has also been seen as a speech act and researched independently from apology. The appropriate conditions for thanking are as follows:

{Thanking}

1. Propositional act : P is a past action by X.
2. Preparatory condition : X believes that the act was in Y’s best interest.
3. Sincerity condition : X feels grateful for Y’s act.
4. Essential condition : X expresses his/her emotion for Y’s act.

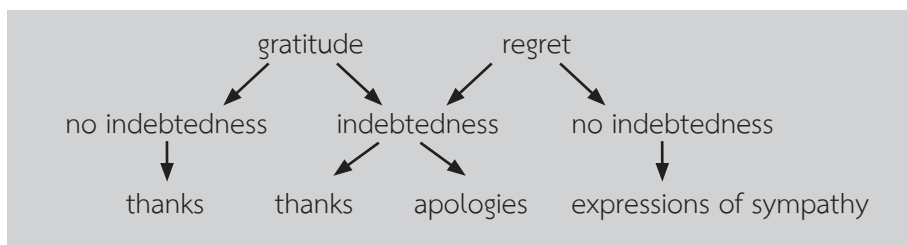
² Sueda (1993) et al.

³ Refer to Searle (1969) for more on the Theory of Speech Acts.

The Theory of Speech Acts is developed for the English language. In English, the act of apologizing to someone for one's action and the act of thanking someone for someone's action are seen to be separate linguistic behavior with different expressions and situations, and have been researched by different researchers.

3. Combining research on apology and thanks

Coulmas (1981) linked research on apology and thanks and proposed the following model for whether an act of apology or thanks is carried out based on the presence of indebtedness:

Based on this model, the separation of expressions of apology and thanks in Japanese situations of showing appreciation can be explained.

Set phrase expressions for expressions of apology and thanks have been categorized by Sakuma (1983), Okutsu & Numata (1985), Kindaichi (1987) and Moriyama (1999) etc. in Japanese studies.

Based on the conditions in the Theory of Speech Acts, Yamanashi (1986) points out that for apology and thanks, whether the subject in question is the speaker or the listener, and what emotional state the speaker has toward the act and how he/she expresses it, are acts to contrast. It is clear

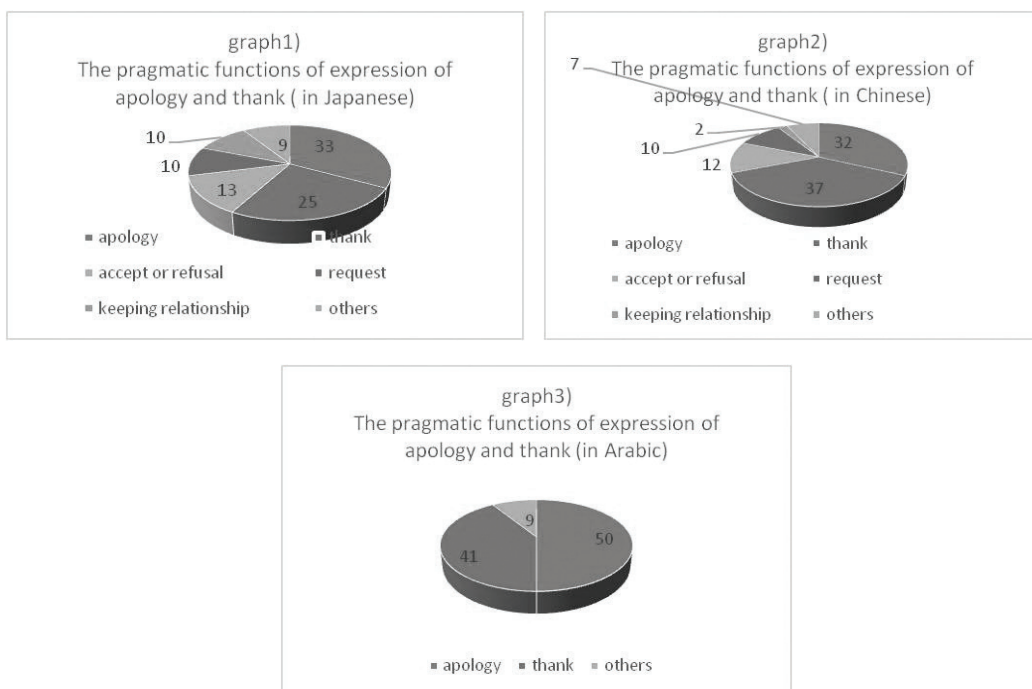
when referenced to the appropriate conditions for apology and thanks mentioned above.

In addition, Nakata (1989) analyzed scenario data for apology and thanks in Japanese and English, and points out that while the targets of apology and thanks are clearly divided in English, apology and thanking acts are linked along a continuum in Japanese. Nakata (1989) explains that while apologizing for one's act and showing appreciation for someone's act are two separate entities in English, a positive act performed for oneself by someone is seen as a negative act for the performer in Japanese.

4. Contrastive studies on apology and thanks

In order to comprehensively observe both types of situations where apology and thanking expressions are used, Taniguchi (2009), following the research on apology and thanks introduced in 3., selected 400 discourses respectively which are close to natural discourse (130 for Arabic) from scenes where apology and thanks are shown in Japanese, Chinese⁴ and Arabic

(Egyptian dialect) movies, TV dramas, and analyzed the apology and thank discourse data. Comparing the data of the three languages, it was found that Japanese and Arabic expressions of apology are used much more than expressions of thanks and have more functions. On the other hand, Chinese expressions of thanks are used more often and have more complicated pragmatic functions.

Figures 1 – 3 Show the expressions of apology and thanks in Japanese, Chinese and Arabic grouped according to different pragmatic functions.

⁴ Chinese data used in this paper is Chinese used in Taiwan.

The three languages also have a respective expression which has many pragmatic functions including apology and thanks functioning to maintain smooth human relationships. They are “sumimasen” in Japanese, “bu-hao-yisi” in Chinese and “maʕliʃʃ” in Arabic.

The following is an example from Japanese.

It is a scene where a city office staff recommended to a woman visiting the city office to settle her divorce procedures to sit near a heater.

E.g. 1)

職員「あんた、寒いでしょ。こっちきてあったまんなさい。」

(Staff: You must be cold. Come sit here and warm yourself.)

堂々「すみません。」

(Man: Sorry (sumimasen).)

職員「さあどうぞ。」

(Staff: Here. Please.)

堂々「すみません。」

(Man: Sorry (sumimasen)).

- Konshu tsumaga rikon shimasu⁵

When the staff recommended to the man to move closer to the heater, he used “sumimasen” to show thanks, but because he didn’t move, the expression is seen as a

rejection of the staff’s recommendation. When the staff recommended again, he used “sumimasen” and moved closer to the heater. The second time is thus seen as an acceptance of the recommendation. Thus, this situation shows that the Japanese “sumimasen” may not necessarily be an acceptance of a speaker’s good turn and one has to rely on what the speaker does after the utterance to decide what meaning it takes on.

The next example is a conversation between a permanent staff and a contract staff in a company.

It is a scene whereby he is the only contract staff among all the others who has renewed his contract.

E.g. 2) 正規社員「今日はなんか静かだねえ。」

(Perm staff: It’s especially quiet in our office, today.)

派遣社員「すみません。僕だけちょっと契約更新しちゃって。」

(Contract staff: Sorry (sumimasen). Only I renewed my contract.)

- Haken no Hinkaku⁶

Even though the other contract staff voluntarily terminated their contract and thus this contract staff has no need to apologize, he still apologized (by saying “sumimasen”) as he felt uncomfortable at being the only one to

⁵ Fuji-TV, script by Yoshida Tomoko 2007.

⁶ TBS-TV, script by Kitagawa Eriko 2007.

renew his. This utterance is believed to be not expressing apology or thanks, but an intention to maintain peace and harmony with the surrounding. In actual fact, the Japanese “sumimasen” not only expresses apology and thanks as seen in examples 1) and 2), but is also used to repair relationships. We can get a glimpse of Japanese sensitivity in the way it is used.

“Bu-hao-yisi” in Chinese and “maʕliʕʕ” in Arabic are like the Japanese “sumimasen” in that they are also used to patch up relationships that have gone sour between different groups of people.

In the following Chinese example, the hotel staff used “bu-hao-yisi” before he went on to explain the hotel rates to the guest. This is believed to be an act of consideration for the guest because “bu-hao-yisi” can be considered to be a slight apology before an explanation of the hotel rates, something which is quite difficult to say.

E.g. 3) 均昊 “先生小姐、不好意思，本飯店的收費是以天計算的，即使是休息兩個小時價格還是不變。”
 (Hotel staff: Miss, I’m sorry (bu-hao-yisi), but we charge on a daily basis. So even if you stay 2 hours you have to pay for 1 day.)

- “Wanzi bian Qinwa⁷” in Chinese

The following is an example from Arabic. The son used “maʕliʕʕ” as a slight apology to pacify his father, who was excited by an extraordinary event.

E.g. 4) Son: ʔasʕil il-imtiħa:n gih mufa:giʔ,,wi,wi,,
 (It was a sudden test, and..)
 Father: e:h jaʕni e:h gih mufa:giʔ jaʕni ...
 (What do you mean by “a sudden test”?)
 Mother: maʕliʕʕ ya raʔu:f, haddi nafs-ak,, maʕliʕʕ.
 (It’s all right, Raouf. Calm down. It’s all right.)
 Father: ʔistanni ʔinti lau samaħti.
 (Wait, please.)

- “ʕala gussiti⁸” in Arabic

These expressions of apology and thanks not only function pragmatically as requests or rejections, but also function to maintain smooth human relationships and share a feature of being used as adjacency pairs.

Corresponding adjacency pair

- e.g.1 A “sumimasen”
 B “sumimasen” (Japanese)
- e.g.2 A “bu-hao-yisi”
 B “bu-hao-yisi” (Chinese)
- e.g.3 A “maʕliʕʕ”
 B “maʕliʕʕ” (Arabic)

They are not obligatory.

⁷ San-li TV script by Ruo Cai-juan 2005.

⁸ Script *Taʕmir ʔibrahim* 2012.

Unlike English, German, and French, which see a positive act for oneself as separate from a negative act for the other person and thus the use of respectively different expressions, Japanese, Chinese and Arabic use apology expressions to not only express requests and rejections, but also to repair rough relationships.

Based on the concept of topology⁹, Taniguchi (2013) attempted a classification of languages that see apology and thanks as coordinate phases (Japanese, Taiwanese Chinese, Egyptian Arabic) and those that don't (English, German, French).

5. From a Western language approach to an Asian language approach

Contrastive studies can be said to be one of the important methodologies to discover the universality and unique of languages and or language education. Nevertheless, if the objects of comparison are not chosen carefully, the exercise will just simply become a list of similarities and differences.

This paper has argued for the combination of apology research from English which has treated it separately from research on thanking, with research on thanking in Japanese, Chinese and Arabic, through examples of typological classification to gain new perspectives.

Linguistics studies tend to depend on the huge amount of research on English linguistics when looking for approaches. Nevertheless, when contrasting languages which are typologically and socio-culturally different, there is no necessity to approach it from a western language perspective. It may be possible that new perspectives can be gained from the results of research on the individual language accumulated over the years. Hints for new research can be found when we carefully observe features of the two languages as well as the social and cultural background of the language when comparing the target expressions or language behavior.

⁹ It is the mathematical study of shapes and spaces. It is a major area of mathematics concerned with the most basic properties of space, such as connectedness, continuity and boundary. It is the study of properties that are preserved under continuous deformations. For the application of topology to linguistics research, refer to Moriguchi (2004).

References

- アーヴィング・ゴッフマン 著 浅野敏夫 訳 (2002). 『儀礼としての相互行為』. 法政大学出版局.
- Brown Penelope and Levinson Stephen (1987{1978}). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press.
- Blum-Kulka Shoshana, House Juliane, Kasper Gabriele. (1989). *Cross-cultural Pragmatics: Requests and Apologies*. Norwood, NJ: Ablex.
- クリストファー・ロング (2004). 「日本語の「感謝」における詫び表現とそれを規定する要因」『Lingua』. 15:3-21.
- Coulmas, F. (1981). Poison to Your Soul: Thanks and Apologies Contrastively Viewed. *Conversational Routine*, The Hague: Mouton. 69-91.
- Eisenstein, Miriam, and Jean W. Bodman. (1986). 'I Very Appreciate': Expressions of Gratitude by Native and Non-native Speakers of American English. *Applied Linguistics*, Col.7, No.2, Oxford University Press. 166-185.
- Goffman, Erving. (1967). *Interaction Ritual*. Pantheon Books, New York.
- Gumperz, John J. (1982). *Discourse Strategies*, Cambridge University Press.
- 林純三 (1999). 「英語の感謝表現」『関西外国語大学 研究論集』 69:19-35.
- 井上優 (2002). 「言語の対照研究」の役割と意義『対照研究と日本語教育』. くろしお出版.
- 金英美 (1994). 「日本人若年層の<感謝>と<詫び>のあいさつの表現のアンケート調査とその考察」『国語学研究』. 東北大学文学部. 33:23-33.
- 熊谷智子 (1993). 「研究対象としての謝罪」『日本語学』. 明治書院. 11月号 vol. 12:4-12.
- (2002). 「対照研究」と「言語教育」をつなぐために『対照研究と日本語教育』. くろしお出版.
- 金田一秀穂 (1987). 「お礼とお詫びのことば」『月刊言語』. vol. 16 No. 4 大修館書店.
- 熊取谷哲夫 (1988). 「発話行為理論と談話行動から見た日本語の「詫び」と「感謝」」『広島大学教育学部紀要』第2部. 広島大学. 37:223-233.
- (1993). 「発話行為対照研究のための統合的アプローチ—日英語の「詫び」を例に—」『日本語教育』. 79:26-40.
- 三宅和子 (1994a). 「「詫び」以外で使われる詫び表現—その多様化の実態とウチ・ソト・ヨソの関係—」『日本語教育』. 82:134-146.

- (1994b). 「感謝の対照研究 日英対照研究—文化・社会を反映する言語行動」『日本語学』. 明治書院. vol. 13 7月号, 10-18.
- (2011). 『日本語の対人関係把握と配慮言語行動』. ひつじ書房.
- 森口恒一 (2004). 「言語類型論」—川口祐司・峰岸真琴編『言語情報学研究報告2 言語学・応用言語学・情報工学』. 東京外国語大学.
- 森山卓郎 (1999). 「お礼とお詫び—関係修復のシステムとして」『國文學—解釈と教材の研究』. 学灯社. 第44巻6:78-82.
- 中田智子 (1989). 「発話行為としての詫びと感謝」『日本語教育』. 68:191-203.
- 西野容子 (1994b). 「感謝の対照研究 日英対照研究—文化・社会を反映する言語行動」『日本語学』. 明治書院. vol.13 7月号, 10-18.
- 小川治子 (1995). 「感謝とわびの定式表現—母語話者の使用実態の調査からの分析—」『日本語教育』. 85:38-52.
- Owen, Marion. (1983). *Apologies and Remedial Interchange*, New York: Mouton.
- Pan, Yuling. (2000). *Politeness in Chinese Face-to-face Interaction*, Stamford, CT: Ablex.
- 酒井良枝 (1979). 「『すみません』の用法について」『昭和学院国語国文』 12. 昭和学院短期大学国語国文学會, 119-128.
- 佐久間勝彦 (1983). 「感謝と詫び」『講座日本語の表現 3 話しことばの表現』. 筑摩書房. 54-66.
- Searle, J. R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge University Press.
- サール. J. R. (1986). 『言語行為』(坂本百大・土屋俊訳) 勁草書房(原著1969年).
- サーリンズ, M. (1984). 『石器時代の経済学』(山内昶訳)、法政大学出版局(原著1972年).
- 秦秀美 (2002). 「日・韓における感謝の言語表現ストラテジーの一考察」『日本語教育』.(日本語教育学会) 114:70-79.
- 住田幾子 (1990). 「感謝のあいさつことば—「ありがとう」と「すみません」について—」『日本文学研究』. 第26号 梅光女学院大学日本文学会. 1-11.
- (1992). 「日本語の詫びのあいさつことば—女子学生の言語生活における談話資料をもとにして—」『日本文学研究 第28号 梅光女学院大学日本文学会』. 235-243.
- Tanaka Noriko. (1993). 「An Investigation of Thanking : Japanese in Comparison with Australian」『明海大学外国語学部論集』. 6:81-93.

- 谷口龍子 (2009). 『詫びおよび感謝表現の日中対照分析－談話構造から見た機能とポライトネス－』. 国際基督教大学・博士(学術)学位論文.
- (2013). 「詫びと感謝の日中対照研究－日本語教育学に向けて－」『2013年中國文化大學日本語文學系 跨域性日語教育學國際學術研討會－以學際性複合領域研究之日語教育學為目標－』. 中國文化大學 1-10.
- TANIGUCHI Ryuko et al. (2013). 'A topological analysis of expressions of apology and thanks-comparative studies of Japanese, Chinese and Arabic', 13th International Pragmatics Conference, International Pragmatics Association, India Habitat Centre, New Delhi, India.
- 山田政美・田中芳文 (1986). 「アメリカ英語における詫びの表現」『島根大学教育学紀要(人文・社会科学)』. 20:47-54.
- 山梨正明 (1986). 『新英文法選書12発話行為』. 大修館書店.

ภาพลักษณ์พ่อแม่ลูกในบทละครโนต่างสมัย*

สิริมณพร สุริยะวงศ์ไพศาล**

วินัย จามรสุริยา***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาภาพลักษณ์ของพ่อแม่ลูกในบทละครโนสมัยอื่นซึ่งหมายถึงเรื่องที่ตั้งหลังสมัยมูโรมะชิและเรื่องที่ยังไม่มีหลักฐานแสดงว่าแต่งในสมัยมูโรมะชิ โดยเป็นเรื่องที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก จำนวน 146 เรื่อง และเปรียบเทียบกับภาพลักษณ์ของพ่อแม่ลูกในบทละครโนที่แต่งในสมัยมูโรมะชิ (คริสต์ศตวรรษที่ 14-16) ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล งานวิจัยนี้จึงให้ภาพรวมของภาพลักษณ์ของพ่อแม่ลูกในบทละครโนทุกสมัย

การวิจัยได้พบว่าภาพลักษณ์ของลูกและแม่ในบทละครโนทั้งสองกลุ่มเป็นภาพลักษณ์ด้านบวก โดยเรื่องที่ตั้งในสมัยมูโรมะชิมีภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของลูกคือ การเสียสละชีวิตเพื่อพ่อ ภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของแม่คือ การปกป้องลูกโดยเฉพาะลูกชาย ขณะที่เรื่องที่ตั้งในสมัยอื่น มีภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของลูกคือ การดูแลพ่อแม่อย่างดี ภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของแม่คือ การมีอากรวิกลจริตและเดินทางตามหาลูกซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกชาย ในทางตรงกันข้ามภาพลักษณ์ของพ่อในเรื่องที่ตั้งในสมัยมูโรมะชิเป็นด้านลบมากกว่าด้านบวก ภาพลักษณ์ด้านลบที่โดดเด่นคือ การเป็นเหตุให้เกิดภัยแก่ชีวิตลูกหรือเป็นเหตุให้เสียชีวิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกสาว แต่เรื่องที่ตั้งในสมัยอื่นมีภาพลักษณ์ของพ่อด้านบวกมากขึ้นโดยเฉพาะต่อลูกสาว ภาพลักษณ์ด้านบวกที่โดดเด่นของพ่อในเรื่องที่ตั้งในสมัยอื่นคือ การปกป้องลูก

คำ

สำคัญ

บทละครโน, บทละครโนที่ตั้งในสมัยมูโรมะชิ, ภาพลักษณ์ของพ่อแม่ลูก, บทละครโนที่ไม่อยู่ในรายการแสดงในปัจจุบัน

* ขอขอบคุณ Professor Robert Borgen, Professor Emeritus, University of California, Davis, ที่กรุณาให้คำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่งและตรวจทานบทความฉบับนี้

** ศาสตราจารย์ ดร., คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 254 ถนนพญาไท, ปทุมวัน, กรุงเทพมหานคร 10330, อีเมล: sirimonpornoh@gmail.com

*** อาจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 340 ถนนสุรนารายณ์, ในเมือง, นครราชสีมา 30000, อีเมล: winaitaiyo@hotmail.com

IMAGES OF CHILDREN AND PARENTS IN NOH PLAYS FROM DIFFERENT PERIODS*

Sirimonporn Suriyawongpaisal**
Winai Jamornsuriya***

Abstract

This research compares the images of children and parents in Noh plays of different periods. It studies the images of children and parents in Noh plays either written after the Muromachi period or of uncertain date (for convenience, “plays from other periods”), a total of 146 plays. It then compares the images with those found in Noh plays written during the Muromachi period (C14th -16th), a total of 133 plays. The research thus gives a comprehensive picture of the images of children and parents in Noh plays of all periods.

The study finds that the image of children and mothers in both groups of plays is a positive one. In plays from the Mu-

romachi period, the most salient image of children is life sacrifice for the father, whereas in those from other periods the focus is usually on filial care of parents. As for mothers, in plays from the Muromachi period, they are mostly shown protecting their children especially the son; in other periods, they are driven even to insanity as they search for lost children, mostly the son. In contrast, in Muromachi plays, fathers have negative images, as they threaten the life of or actually cause the death of children. In plays from other periods, however, fathers are portrayed more positively. The most salient one is as protectors of their children.

Key words

Noh plays, Images of children and parents, Noh plays of the Muromachi period, Non-current Noh plays

* We would like to show our gratitude to Professor Robert Borgen, Professor Emeritus, University of California, Davis, who kindly gave suggestions and helped revise the paper.

** Professor Dr., Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 254 Phythathai Road, Patumwan, Bangkok 10330, Thailand, e-mail: sirimonpornnoh@gmail.com

*** Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, 340 Suranarai Road, Naimuang, Nakhon Ratchasima 30000, e-mail: winaitaiyo@hotmail.com

1. Introduction

This research analyzes images of children and parents in Noh plays written after the Muromachi period (1336-1573) or of uncertain date (for convenience, “plays of other periods”), a total of 146 plays.¹ It then compares the images with those from Noh plays written in the Muromachi period as presented in Saowalak Suriyawongpaisal, 2006, “The Parent-Child Image in Noh Plays”². This paper thus gives a comprehensive picture of parent-child images in Noh plays of all periods.

2. Methodology

The research follows the same methodology and terminology used in Saowalak’s work, which can be summarized as follows:

1. The Noh plays studied are “any plays that portray the image of the father, or the mother, or the child/children, or the relationship between them, no matter whether such character appears as the main or minor character, or is simply referred to in the plays, no matter whether parent-child relationships is the main theme or story-line or not” (Saowalak Suriyawongpaisal, 2006:4)

2. The study focuses on the image of the child, father, and mother only as a child, father, and mother, and not as a person playing any other role in society that may also appear in the play.

3. The judgment as a positive or negative image is determined by the person’s deeds or intentions as the play narrates them that benefits or harms the other party.

3. Results

Among the 146 plays in scope of the research, 12 plays include a parent-child bond but do not show any positive or minus image. The remaining 134 plays portray the image of the child, father, and mother as follows.

3.1 The Child

3.1.1 Positive Images

A positive image of the child is more conspicuous than a negative image. This is the same result as found from the Muromachi plays, but there are both similar and different expressions of filial piety. The similar ones are sacrifice of life, revenge, rescue, visiting, making merit for a dead

¹ It is rather difficult for scholars to specify or agree on the date and author of a particular play especially those outside the current repertoire. In many cases, scholars have no evidence to rely on. Takemoto Mikio, Hashimoto Aso, ed., *Noh Kyougen hikkei*, Gakutousha, 1995, provides a list of non-current plays that have strong evidence as written in the *Muromachi* period. The term “Muromachi period” in this book does not necessarily refer to the historical Muromachi period of c. 1338-1573, but rather vaguely around that time. In this research, any play not listed in this book falls under the category of “plays of other periods”.

² Saowalak is the former given name of Sirimonporn Suriyawongpaisal, the first author of the present paper.

parent/s, care giving, and being obedient. Three categories are found only in the Muromachi plays: selling oneself, willingness to take over suffering, and continued love for a stepfather. Categories found only in plays of other periods are praying for a parent/s' longevity, doing super-human deeds, helping cause reincarnation as a human, helping to earn a living, extended love for a stepmother, protecting a family's name, caring for feelings, and meeting expectations. In addition to the above different types of filial categories, the focus of filial acts is also different. For example, eighteen Muromachi plays feature a child's life sacrifice for parent/s, whereas only three plays of other periods have this element. In the plays from other periods, the category of care giving appears most frequently. In summary, the study finds that the image of children in both groups of plays is a positive one. In plays from the Muromachi period, the image of self-sacrifice is most common, whereas in those from other periods the focus is usually on filial care of parents.

3.1.2 Negative Images

Negative images of the child are overshadowed by the positive ones in plays of all the periods both in the number of plays and nature of unfiliality. Similar negative images in the two groups of plays are disobedience, and neglect of one's studies. Plays of later periods feature new categories: giving trouble, causing a mother

to commit sin, and not returning parents' benevolence.

3.1.3 Sons vs Daughters

As is the case with the Muromachi plays, plays of other periods feature the son far more than the daughter. One difference is that the son in plays of other periods has a stronger positive image than the daughter whereas in the Muromachi plays their positive image is more or less the same. As for the negative image, the daughter in plays of other periods has a negative image in about one eighth of all the plays featuring the daughter, a higher figure than the son. This is the opposite of the Muromachi plays in which the daughter almost never has a negative image. In summary, the overall image of the son got better as time passed, which is the opposite of the daughter.

3.1.4 The recipient of filial piety

In the Muromachi plays, the father appears almost twice as often as the mother as the recipient of the child's, particularly the son's filial piety, but as time passed, the situation changed dramatically. In plays of other periods, they are equal in this respect. One interesting point is whether the father and mother enjoy filial piety when he or she is still alive or only after death. In the category of revenge, the son seeks revenge against an enemy who killed his father, and so it is the dead father who is the recipient of this act of filial piety. The ratio of dead to living father as recipient of

all categories is about half and half in plays of both groups, but the mother in plays of other periods not only enjoys her child's, particularly her son's, filial piety more than in the earlier plays, she also enjoys it during her lifetime much more often than after death.

3.1.5 The recipient of unfiliality

In Muromachi plays, the father enjoys a son's filial piety more often than does a mother and he is also affected by a child's unfiliality less than a mother. In plays featuring the son's revenging his dead father's enemy, which is quite common, it is the mother who suffers. In plays of other periods, as already seen, the mother equally enjoys the child's filial piety, but when it comes to suffering from unfiliality, the mother still has to endure this.

3.2 Fathers

3.2.1 Positive images

Unlike what is found in the Muromachi plays, in plays of other periods, positive images of fathers are more common than negative ones. Categories of positive images shared with the Muromachi plays include seeking revenge, protecting, searching as an insane person or otherwise, and creating merit for a dead child. New categories are giving priority to a child over duty, caring, forgiving, and giving encouragement, while the category of sacrificing life is not found in plays of other periods. The

father in the play *Sekido* belongs to two categories: protecting and giving priority to the child over duty. He indeed stands out among all the plays in both groups as he is the only samurai who ever surrenders to an enemy in order to save his son's life.

3.2.2 Recipients of the fathers' benevolence

In plays of other periods, sons appear far more often than daughters as recipients of a father's benevolence. The situation did not change much in later periods.

3.2.3 Negative images

The categories of threatening the life of or actually causing the death of children, deserting, and causing long separation are found in both groups of plays. Another point of similarities between the two groups is that there are plays that feature the fathers' positive and minus images in the same play. Furthermore, all these plays always depict the minus images first. For example, the father in *Kitano kazuraki*, of other periods, goes out to search for his daughter after deserting her because of the stepmother's slander.

3.2.4 The child who suffers

Daughters suffer more than the sons from harm done by fathers in both groups of plays, but in plays of other periods, the picture looks a little brighter. The gap between the daughters and sons becomes smaller. Moreover, in plays of

other periods, there is no father who actually intends and succeeds in killing his own daughter with his own hand as in *Nureginu*, a Muromachi play.

3.3 Mothers

3.3.1 Positive images

Mothers in plays of other periods maintain the strong positive images seen in Muromachi plays, although the degree of their love and dedication may seem less commendable or extreme. In later periods they no longer sacrifice their lives nor do they sell themselves for the sake of the children. The most frequently found stories about the mothers' attachment depict how they become deranged while searching for their lost child. New categories of mothers' positive images are how they give encouragement to their son, ask a priest to educate the son, and successfully urge the father to leave his priesthood in order to go home and support his son.³

3.3.2 Recipients of the mothers' dedication

The situation did not change as time passed. Less than one tenth of all the plays in both groups that portray mother-daughter relations feature how daughters receive benevolence from their mothers. Almost all

of the motherly love and dedication went to the son.

3.3.3 Negative images

Only one Muromachi play portrays a negative image of a mother. In that play, the parents cause the death of the daughter's partner. A negative image of a mother is also rare in plays of other periods. One play, *Chihiro no hama*, narrates how the mother, together with the father, obstruct their daughter's love, causing her to drown herself. In *Kosodegoi*, the mother disowns her son causing him to roam the country, but she does it for the sake of the son in the hope that he will give up his intention of revenge, which would finally bring him a death sentence.

4. Discussion

In comparison with fathers, sons, and daughters, mothers have the best images in both groups of plays. They are more attached and dedicated than the fathers to their children. This conclusion may reflect the reality of Japanese society, or, for that matter, most societies. Another possibility would be that the plays present an idealized image of a mother's role, which may not reflect the reality of how mothers actually behaved. Whichever is the

³ To a Buddhist, making someone leave the priesthood is not a positive image. But as stated before, the judgment as a positive or negative image is determined by the person's deeds or intentions as the play narrates them that benefits or harms the other party. In this case, the mother's deed will benefit the child. Even if it harms the father, this is not within the scope of this research which studies only the child – parents' relations.

case, it is interesting to note this finding in Noh plays. All the playwrights, actors, chorus, musicians were male. The significant patrons were also males and so the plays were products of a predominantly male world. This situation may partly explain why both groups of plays depict father-son relations more often than father-daughter, mother-son, or mother-daughter relations. Confucian and Buddhist misogyny may also be a factor. Male playwrights, however, did not try to present more positive images of fathers than of mothers, or perhaps they chose not to distort the real picture. The male Noh playwrights had and expressed their faith in women, or, more precisely, in their mothers. Unlike modern writers, they consistently present idealized images of mothers.⁴ Naturally, in all societies neither mothers nor fathers are perfect all the time. Unfortunately we are all human, which means we all make mistakes. It's interesting to note that modern writers are more willing to discuss flawed mothers than were the authors of the Noh plays.

The above finding about the mothers' images is common to the two groups of plays, but, in fact, there are quite a few interesting differences worth discussing. The first issue is the element of religion and miracles. Approximately 40% of plays of other periods, but only around 16% of Muromachi plays depict this element. There

may be two possible explanations. One would be that belief in miracles became more common and so the plays reflected this new reality. The other would be that, in later periods, religions, both Buddhism and Shintoism, played a lesser role in Japanese society, and so Noh plays, which had been one kind of tool for spreading faith in religions, came to place even more emphasis on this function.

If we further analyze the element of religion and miracles in plays of other periods, we find that the plays probably reflect the Japanese society after the 17th century when Buddhism was overshadowed by Shintoism and Confucianism. Compared with Muromachi plays, there are more plays of other periods that depict miracles of reunion and resurrection that are connected to divine power of Shinto deities. There are also more stories about rewards for filial children that have origins from China, including stories about the sage Mencius (孟宗), Emperor Shun (舜).

In this regard, we find this element of religion and miracles differs from the "this-world thinking and realistic sense of the merchant townsmen" (Kawatake Toshio, 1971:7) in the Kabuki and Bunraku theater of the Edo period.

Parent-Child relations appear in several forms in Japanese literature. For example, parent-child relations in *Nihon*

⁴ For example, we find novels depicting how the wives had affairs, or left their husbands. See Osawa Machiko, 2010.

Ryōiki, a collection of Buddhist stories, of the early Heian period (794-1185) are quite different from those in Noh plays. According to Naitō Ayako (2000:70-78), in *Nihon Ryōiki*, holding memorial services for ones, deceased parents is the normal form of filial piety. Neither care giving nor financial support are expected. Naitō explains that this is because during that period parents and grown-up children were financially independent. Naitō concludes that, at that time whereas living parents supported and protected their children, after death a child's debt to parents was repaid by holding memorial services for them. This form of filial piety is different from Confucianism, which requires children to both take good care of the parents while living as well as make merit for the deceased parents.

As this research demonstrates, filial behavior in Noh plays of both groups is in accordance with Confucian teachings. However, to be more accurate, it goes beyond Confucianism. Children in Noh plays are filial even after their own death. In one play of other periods, *Hyakumanben*, the spirit of a young son pleads for a priest's assistance in revenging his father's death. He had tried to do it during his own lifetime but died before the task was accomplished. This lingering attachment causes him to

agonize further in the afterworld. Thanks to his posthumous filial devotion, he is finally successful. His spirit actually cuts off the enemy's head.⁵

Having compared parent-child relations in Noh plays of different periods, the research will be more meaningful when we take one step further to compare those images with practices in the present globalized Japanese society. At first glance, one might think that present-day Japanese society is almost totally different from that of the time when Noh plays were written in the Muromachi period and later, and so the nature of filial piety must also be very different. That may not be totally wrong, but a closer look reveals some continuities.

Filial practices continue in modern Japan. Japanese still value creating merit for deceased parents and visiting family. The massive return home during the Obon festival shows how Japanese carry out these practices. The globalized world of fast and convenient technology makes filial piety easier to perform. Making phone calls or showing one's face through skype can also be counted as forms of filial piety. As for taking care of aged parents, working children are aided by the alternatives of day care centers and long-term old people's

⁵ In Muromachi plays, we see this kind of child in *Tomoakira* and *Nagara no hashi*. The spirit of the son in *Tomoakira* who died sacrificing his life for his father comes to beg a priest to pray for his father's salvation. The spirit of the daughter in *Nagara no hashi* says she is willing to take over the sufferings of his deceased father.

centers. Just because children no longer sacrifice their lives for their parents or seek revenge on a father's enemy, we should not conclude that present-day Japanese are less filial than in the past. Forms of filial piety naturally changed with time as did the nature of parents' benevolence. Parental love may be universal and not bound by time, but today Japanese parents may not expect to rely on their children for financial support during their old age. They are content to live on their savings and pensions so as not to become burdens on their children.

5. Conclusion

This paper is a comprehensive study of the parent-child relations and images in the Noh plays that also compares those of the Muromachi period with ones from other times. An old Japanese proverb adopted from China says, *furuki wo tazune atarashiki wo shiru*, (or *onkochishin* 温故知新), which means we must study the past in order to understand the present. The images of the children, fathers, and mothers in the Noh plays may, to some extent, give us a better insight into the Japanese families in the contemporary globalized Japan. The research should also be a significant contribution to the field of gender, which has become one of the significant foci in the study of Japanese literature. The paper gives a picture of differences in moth-

er-son relations, mother-daughter relations, father-son relations, and father-daughter relations. It also offers a vivid picture of Japanese women from the Muromachi through the Tokugawa periods. Japanese women have been said to be subordinate and submissive to men, playing an inferior role in society, but this paper offers a somewhat different picture. We see mothers who are brave enough to help their sons fight or fight seeking revenge for their sons, and mothers who roam the country for years, in one play of other periods for thirty years, to look for their beloved children. We also see brave daughters who fight, sacrifice their life, sell themselves, or dare to challenge the authority, all for the father or mother or both.

Harumi Befu (1971:167-8) states that the "genesis of the *on* (恩) relationship is found in the parent-child relationship, where parents give life to the child, provide nurturance, and socialize him. The child is then forever indebted to the parents... Insofar as parents expect the child to repay the debt in socially accepted forms, the child must behave accordingly if he is not to hurt the parents' feelings and consequently alienate himself from them." Befu (1971:170) also states *ninjō* (人情) refers to a person's natural feelings and inclinations, which may or may not be in accord with *giri* (義理) [meaning social obligation]. If conflict arises "there are three alternatives:

one, to suppress one's private feelings and honor moral principles; two, to close one's eyes from moral obligations and follow the dictates of one's feeling; and three, to annihilate oneself through committing suicide, being able neither to ignore the society's moral obligations nor suppress one's moral desires.”

In all the Noh plays studied in this research, those three terms, *on*, *giri*, and *ninjō*, almost never appear, the only exception being the use of *on* in the plays *Sakurai*, *Sakurai no eki*, and *Shigemori*. Although the terms are not used, we find children repaying the debt they owe to their parents. They strictly carry out their *giri* without hesitation. Conflicts between *giri* and *ninjō* are presented only in the plays *Manjū* and *Sekido*. In *Manjū*, the father obeys his lord's command, even though it means killing his own son. In contrast, the samurai father in *Sekido* surrenders to the enemy in order to save his son's life. Thus, in the former, the father chooses *giri*, whereas in the latter, he takes the opposite course, choosing *ninjō*.

Because every one of us must be some parents' child, and many of us become some child's father or mother, reading about other children, fathers, and mothers from the past and in a different culture is interesting and potentially inspiring. It may provide good models to follow,

or even offer hints to help solve problems within one's own family. Modern films that take family life as topics always seem to attract a good audience. Synopses of the 279 Noh plays studied in this research are in this manner valuable. We are not surprised to read about vicious stepmothers who make plans to take the stepson's life in such plays as *Katana (no shou)*, *Meimeichō*, but at the same time we are impressed by the stepmother in *Shōgiseishu* who asks the executioner to take the life of her own son so as to save her stepson.⁶ Her action finally brings about pardon to both sons.

One final conclusion we may draw from this research is that it has shown at least the following three points that remained consistent throughout the span of approximately 600 years from the Muromachi period. First, the strongly positive image of the child and mother remains unchanged. Second, father-son relations are featured most often. Finally, the family member most often portrayed is the son, followed by the father, and the mother. Daughters appear least often. These three features seem to reflect Japanese society of the past and help understand the formation of modern society.

⁶ We may be reminded of the stepmother and biological mother in the modern film “Stepmom” by Chris Columbus (starring Julia Roberts), in which they move us to deeply appreciate motherly love and dedication.

6. Appendix

List of the 146 plays of other periods showing images in 134 plays

Play title	Fathers' images in 48 plays		Mothers' images in 33 plays		Children Images in 84 plays	
	34 positive images	21 minus images	32 positive images	1 minus image	77 positive images	12 minus images
Akutagawa monogurui			/			
Asukagawa (kou)	/					
Batourui					/	
Biragata					/	
Bugaku shoujou					/	
Chihiro no hama		/		/		
Chikurou	/					
Chiyozuruhime					/	
Chujouhime		/			/	
Fuefukikawa			/		/	
Fue no maki			/		/	/
Fumi monogurui	/	/	/			
Funamodoshi		/				
Futatabi no waranbe					/	
Genzai doujouji		/				
Goetsu	/					/
Gyoushun		/			/	
Hadaka oni		/				
Hakozaki monogurui					/	
Hanamaru	/					
Hanami Soga					/	
Harutoki					/	/
Hatsuse monogurui			/			
Hikonoyama	/					
Hira	/				/	
Horo (kou)	/					
Hotokezakura					/	
Hyakumanben					/	
Ichiya Kagekiyo					/	
Ikuta monogurui			/			
Ikuta Tadanori					/	
Imazumi					/	
Inaba shoujou					/	
Isozaki (kou)						
Isozaki (hei)						

Play title	Fathers' images in 48 plays		Mothers' images in 33 plays		Children Images in 84 plays	
	34 positive images	21 minus images	32 positive images	1 minus image	77 positive images	12 minus images
Iwashiro monogurai			/			
Iwato shoujou					/	
Izumo shoujou					/	
Izu myoujin					/	
Juuren (kou)			/			/
Juuren (otsu)			/			/
Kagami ga ike			/			
Kanao	/				/	
Kanazawa shoujou					/	
Kanrataifu						
Kariba Soga					/	
Karukaya		/				
Kasasagi					/	
Kasatori kyoujo			/			
Katami Atsumori	/		/			
Kirikane Soga						
Kitanokazuraki	/	/			/	
Kobiragata					/	
Koshikibu	/				/	
Kosodegoi			/		/	/
Koubu 孝婦					/	
Koubu 厚婦	/				/	
Kouya Atsumori					/	
Kowata monogurui						
Kumazakishirou					/	
Kurama'iri			/			
Kuruijishi	/	/				/
Kusu no tsuyu	/					
Masegiku	/	/				/
Matsurahime					/	
Meimeichou	/					
Minatogawa (Genzai Kusunoki)					/	
Misaki		/			/	
Miyaji monogurui			/			
Morichika					/	
Mousou					/	
Myoujuukihan					/	
Nadachi	/		/			

Play title	Fathers' images in 48 plays		Mothers' images in 33 plays		Children Images in 84 plays	
	34 positive images	21 minus images	32 positive images	1 minus image	77 positive images	12 minus images
Nakayama monogurui			/			
Nanakusa					/	
Nao'ie			/		/	
Naritsune					/	
Narumi doushin						
Ninkei	/					
Okkake Suzuki					/	
Omoidegawa	/		/			
Onoe no mae						/
Orihime					/	
Reishoujo					/	
Rokkakudou (otsu)			/			
Rouben			/			
Ruisenkou						
Sadadera						
Sahogawa					/	
Sahogawa kyoujo	/	/				
Saijaku					/	
Sakurai					/	
Sakurai no eki	/				/	
Sakuramaki						
Sanjatakusen						
Sanninkou (kou)					/	
Sanninkou (otsu)					/	
Sarashina monogurui			/			
Sasayakinohashi	/	/				
Sassatsu shoujou					/	
Satomeguri						
Sayoginuta					/	
Sekido	/					
Senjo	/					
Serata	/					
Shichinin shoujou					/	
Shigure Komachi					/	
Shimameguri (otsu)			/			
Shinobuzuri						
Shiohi monogurui			/			
Shirataki no mae						/
Shishido	/				/	

Play title	Fathers' images in 48 plays		Mothers' images in 33 plays		Children Images in 84 plays	
	34 positive images	21 minus images	32 positive images	1 minus image	77 positive images	12 minus images
Shitsuke no hashi	/					
Shoujoumae					/	
Shoukyuu		/	/		/	
Shutoku shoujou					/	
Sorawarabe					/	
Sotonohama nenbutsu		/				
Suhou no naiji					/	
Sumiregusa		/				
Sumiyoshigama					/	
Sumiyoshi no onna		/				
Susozuka					/	
Suzuki monogurui			/			
Taimen Soga					/	
Taketoshi	/		/		/	
Tamahori					/	
Tamatori					/	/
Tamazaki shoujou					/	
Tametomo	/					
Tango monogurui		/				
Taoyame sennin					/	
Tateri					/	
Tatsuta monogurui			/			
Tokiwa mondou			/			
Toushinbou	/				/	
Tsukushi monogurui			/			
Unohana monogurui			/			
Ushi					/	
Wada Sakamori					/	/
Wakakusa					/	
Wasuregusa					/	
Watarai monogurui		/				
Yukibikuni	/					
Yumitsugi monogurui	/	/	/		/	
Yoroi	/					

การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน *บันทึกชะระฉินะ**

อรรถยา สุวรรณระดา**

บทคัดย่อ

บันทึกชะระฉินะ (更級日記) เป็นบันทึกการเดินทาง และบันทึกเกี่ยวกับชีวิตของผู้เขียน เขียนขึ้นราว ค.ศ.1060 ไม่ทราบชื่อผู้เขียน ทราบแต่ว่าผู้เขียนเป็นธิดาของขุนนางชื่อชุงะวะระ โนะ ทะกะซุเอะ (菅原孝標) ในบันทึกชิ้นนี้ ผู้เขียนยังได้เล่าถึงการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามสถานที่ต่างๆ หลายครั้ง โดยมักเล่าถึงความฝันที่ผู้เขียนฝันเห็นระหว่างที่ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บทความวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสาเหตุหรือแรงจูงใจของการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้เขียน *บันทึกชะระฉินะ* ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจคุณค่าความสำคัญของการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้หญิงชนชั้นสูงญี่ปุ่นสมัยเออัน จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อว่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมาปรากฏในความฝันและช่วยคลายใจให้แก่ผู้มีจิตศรัทธา เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงชนชั้นสูงสมัยเออันนิยมเดินทางไปนมัสการขอพรเพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคลายเรื่องอนาคต ความฝันนั้นยังช่วยสร้าง “ความหวัง” อันก่อให้เกิดพลังในการดำรงชีวิตอยู่ต่อไป

คำ

สำคัญ

บันทึกชะระฉินะ, ธิดาของ ชุงะวะระ โนะ ทะกะซุเอะ, การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้หญิงชนชั้นสูงญี่ปุ่น ในบันทึกสมัยเออัน” และได้รับทุนสนับสนุนจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330, อีเมล: attaya_s@hotmail.com

Pilgrimages in *Sarashina Nikki**

Attaya Suwanrada**

Abstract

Sarashina Nikki is the diary about the author's journey and her life. It was written around 1060 A.D. by an author known only as the daughter of Sugawara no Takasue. The diary also tells about the author's pilgrimage trips to many holy places and her dreams during those trips. This article aims to study the motive of the pilgrimages made by the author of *Sarashina Nikki*. This study will help understand the significance of pilgrimages of Japanese high class ladies in the Heian period. From the study, the belief that the sacred Manitou will come to give guidance to the believer in a dream is a motive for high class ladies to take pilgrimage trips in order to get guidance about their future. The dream also gives "hope" which gives them power to continue their lives.

Key words

Sarashina Nikki, The daughter of Sugawara no Takasue, Pilgrimage

* This research is a part of the research project "Japanese High Class Ladies' Pilgrimages in the Heian Period Diaries" and financially supported by Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

** Associate Professor Dr., Japanese Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Pathumwan, Bangkok 10330, e-mail: attaya_s@hotmail.com

1. บทนำ

บันทึทกชะระฉินะ (更級日記) เป็นบันทึกการเดินทางและบันทึกเกี่ยวกับชีวิตของผู้เขียน คาดว่าเขียนขึ้นราว ค.ศ.1060 ไม่ทราบชื่อผู้เขียน ทราบแต่ว่าผู้เขียนเป็นธิดาของขุนนางชื่อซุงะวะระ โนะ ทะกะซุเอะ (菅原孝標) มีทั้งหมด 25 ตอน มีลักษณะเป็นร้อยแก้วแทรกด้วยกลอนวะกะ ส่วนที่เป็นบันทึกการเดินทางเป็นบันทึกช่วงที่ผู้เขียนติดตามบิดาเดินทางจากเมืองคะสุซะ (上総) กลับสู่เมืองหลวงรวมถึงการเดินทางไปสักการะตามวัดต่างๆ ส่วนบันทึกเกี่ยวกับชีวิตของผู้เขียนเป็นบันทึกที่เขียนขึ้นในช่วงบั้นปลายชีวิตของผู้เขียนโดยเล่าย้อนถึงอดีตตั้งแต่วัยเด็กจนเติบโตและแต่งงานมีครอบครัวจนกระทั่งถึงช่วงบั้นปลายชีวิตที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว

เนื้อเรื่องกล่าวถึงชีวิตของผู้เขียนตั้งแต่อายุ 13 ปีไปจนถึงอายุ 52 ปี ผู้เขียนมีความใฝ่ฝันตั้งแต่เด็กอยากเป็นเหมือนตัวละครหญิงในเรื่อง *เก็นจิ โมะโนะระงะตะริ* ที่ได้พบกับชายหนุ่มรูปงาม ในที่สุดผู้เขียนก็ได้ติดตามบิดาไปอยู่ในเมืองหลวง แต่ชีวิตจริงมิได้มีความสุขเหมือนกับในนิยาย ผู้เขียนต้องสูญเสียมารดาและแม่นม อีกทั้งสามีก็ยังมีมาตายจากไปอย่างกะทันหันอีก บั้นปลายชีวิตต้องอยู่อย่างเปล่าเปลี่ยว ความฝันตามจินตนาการของผู้เขียนจึงพังทลายลง ชื่อ ชะระฉินะ (更級) มาจากชื่อเมืองที่สามีของผู้เขียนได้ไปรับราชการอยู่นับเป็นผลงานที่เด่นในด้านการพรรณนาอารมณ์ สะท้อนใจได้อย่างลึกซึ้ง

ในวรรณกรรมชิ้นนี้ ผู้เขียนเล่าถึงการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดและศาลเจ้าต่างๆ หลายครั้ง การเดินทางไปไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ (物詣) เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่นิยมกันมากในสมัยเฮอัน และปรากฏให้เห็นในวรรณกรรมหลายชิ้นใน *บันทึทกชะระฉินะ* ผู้เขียนได้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการ

ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามสถานที่ต่างๆ รวม 11 ครั้ง โดยมักเล่าถึงความฝันที่ผู้เขียนฝันเห็นระหว่างที่ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลายครั้ง จากภาพที่สะท้อนใน *บันทึทกชะระฉินะ* ทำให้ทราบว่าผู้หญิงชนชั้นสูงสมัยนั้นมักนิยมเดินทางไกลเพื่อไปไหว้พระขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บางครั้งถึงกับเดินทางทางเท้าซึ่งนับว่าเป็นเรื่องลำบากสำหรับผู้หญิงชนชั้นสูงยุคนั้นที่ปรกติมักจะอยู่แต่ในวังหรือคฤหาสน์ จึงเป็นประเด็นที่นักขบคิดว่าการเดินทางไปไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น นอกจากจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนญี่ปุ่นยุคนั้นแล้ว ยังมีคุณค่าความหมายอะไรอื่นอีกหรือไม่ เหตุใดจึงเป็นที่นิยมปฏิบัติกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้หญิงชนชั้นสูงยุคนั้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสาเหตุหรือแรงจูงใจของการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้เขียน *บันทึทกชะระฉินะ* ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจคุณค่าความสำคัญของการเดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้หญิงชนชั้นสูงญี่ปุ่นสมัยเฮอัน

3. สมมุติฐานการวิจัย

ความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมาปรากฏในความฝันและช่วยคลายให้แก่ผู้ที่มีจิตศรัทธา เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงชนชั้นสูงสมัยเฮอันนิยมเดินทางไปนมัสการขอพรเพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คลายเรื่องอนาคต

4. ขอบเขตและวิธีวิจัย

ศึกษาการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏใน *บันทึทกชะระฉินะ* โดยจะวิเคราะห์สาเหตุหรือแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เขียนคิดเดินทางไป รวมทั้ง

ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน พร้อมทั้งค้นคว้าข้อมูล วิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

ต้นฉบับ *บันทึกชะระฉินะ* ที่ใช้ในบทความวิจัยนี้มาจาก *ชะระฉินะนิวกิ* (更級日記) ที่ทางสำนักพิมพ์คะโดะกะวะ (角川学芸出版) ตีพิมพ์ไว้เมื่อ ค.ศ.2009 ส่วนระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่ใช้ในบทความชิ้นนี้เป็นระบบถอดอักษรซึ่งเป็นผลงานวิจัยใน พ.ศ.2530 ของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ได้แก่ ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ, ผศ.สุชาติ สัตยพงศ์, ผศ.ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศ.ดร.สิริมพร สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์

คือ ผศ.ดร.สุตาพร ลักษณะียนาวิน และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทยคือ ผศ.ดุขฎิพร ชำนิโรศานต์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนคำบางคำที่ใช้กันแพร่หลายแล้วยังคงใช้ตามความนิยมเดิม

5. ผลการศึกษาและบทวิเคราะห์

การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บันทึกไว้ใน *บันทึกชะระฉินะ* มีทั้งหมด 11 ครั้ง โดยเป็นการไปนมัสการที่ผู้เขียนเดินทางไปด้วยตัวเอง 10 ครั้ง และโดยพระที่เป็นตัวแทนไปนมัสการแทนอีก 1 ครั้ง ดังสรุปเป็นตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน *บันทึกชะระฉินะ*

ครั้งที่	เดือนปี	สถานที่	สาเหตุหรือแรงดลใจ
1	เดือน 4 ค.ศ.1025	วัดเรียวเซ็น (靈山寺)	四月つごもりがた、さるべきゆゑありて、東山なる所へうつろふ…靈山近き所なれば、詣でて拝みたてまつるに、(p.48-49) ช่วงปลายเดือน 4 มีความจำเป็นต้องย้ายไปอยู่แถบภูเขาอิงฉิมยะมะ...วัดเรียวเซ็นอยู่ละแวกใกล้ๆ จึงไปนมัสการ
2	เดือน 8 ค.ศ.1032	วัดโคริว (広隆寺 หรืออุสุมะชะ 太秦)	八月ばかりに、太秦にこもるに…七日さぶらふほども、ただあづま路のみ思ひやられて、よしなし事からうじてはなれて。「平らかにあひ見せたまへ」と申すは、仏もあはれと聞きいれさせたまひけむかし。(p.59-60) ประมาณเดือน 8 ไปนมัสการที่อุสุมะชะ (วัดโคริว) ...ระหว่างที่ไปนมัสการที่นั่นเป็นเวลา 7 วันนั้นฉันเฝ้าพะวงแต่เรื่องของพ่อที่ย้ายไปประจำอยู่ที่หัวเมืองตะวันออก ทำให้ห่างหายจากความคิดเพื่อฝันไร้สาระไปชั่วคราว “ขอให้พ่อปลอดภัยกลับมาให้ฉันได้พบอีก” สิ่งศักดิ์สิทธิ์คงรับฟังคำอธิษฐานของฉันด้วยความสงสารเห็นใจ
3	ค.ศ.1033- 1035	วัดคิโยะมิสุ (清水寺)	かうて、つれづれとながむるに、などか物語でもせざりけむ。母いみじかりし古代の人にて、「初瀬には、あなおそろし、奈良坂にて人ととられなばいかげせむ。石山、関山越えていとおそろし。鞍馬は、さる山、率て出でむいとおそろしや。親上りて、ともかくも」とさしはなちたる人のやうにわづらはしがりて、わづかに清水に率てこもりたり。(p.62) ตอนที่อยู่ต่างๆ ไม่มีอะไรทำนี้ ทำให้ไม่ถึงไม่ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไหนสักแห่งนะ แม่ฉันเป็นคนหัวโบราณซึ่กังวล “จะไปวัดอะชะนะหนทางก็ดูน่ากลัวหากถูกคนจับตัวไปแถวเนินเขาอะชะนะจะทำยังงัยกันดี ถ้าจะไปวัดอิมิยะมะก็ต้องข้ามภูเขาอะชะกิ ดูน่ากลัวจะตายไป ส่วนวัดคุระมะภูเขา (ลาดชัน) แบบนั้น จะพาเจ้าเดินทางไปด้วยก็น่ากลัวออก รอให้พ่อเจ้ากลับเมืองหลวงมาก่อนค่อยว่ากัน” แม่คอยเป็นกังวลในตัวฉันราวกับว่าฉันจะเป็นภาระ แต่ก็พาฉันไปไหว้พระที่วัดคิโยะมิสุใกล้ๆ

ครั้งที่	เดือนปี	สถานที่	สาเหตุหรือแรงดลใจ
4	ค.ศ.1033-1035	วัดฮะเซะ (初瀬寺)	母、一尺の鏡を鑄させて、え率て参らぬ代はりにとて、僧を出だし立てて初瀬に詣でさすめり。「三日さぶらひて、この人のあべからむさま、夢に見せたまへ」など言ひて、詣でさするなめり。そのほどは精進せさす。(p.63) แม่สั่งให้หลอมสร้างกระจกขนาดหนึ่งฟุตขึ้นมา และให้พระรูปหนึ่งเป็นตัวแทนไปนมัสการที่วัดฮะเซะโดยบอกว่าให้ไปแทนตัวเองที่พาดันไปไม่ได้ ดูเหมือนแม่จะบอกพระรูปนั้นว่า “ขอท่านช่วยไปพำนักที่นั่น 3 วัน และให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มาปรากฏให้ความฝันและช่วยบอกถึงอนาคตของเด็กคนนี้ในความฝันของท่านด้วย” ในระหว่างนั้นแม่ก็ให้ฉันถือศีลกินเจ
5	เดือน 11 ค.ศ.1045	วัดอิชิยะมะ (石山寺)	今は、昔のよなしし心もくやしかりけりとのみ思ひ知りはて、親の物へ率て参りなぞせでやみにしも、もどかしく思ひ出でらるれば、今はひとへに豊かなる勢ひになりて、ふたばの人をも、思ふさまにかしづきおほしたて、わが身もみくらの山に積み余るばかりにて、後の世までのことをも思はむと思ひはげみて、十一月の二十余日、石山に参る。(p.87) ตอนนี้ฉันรู้สึกเสียดายอยู่ลึกๆ ว่าที่ผ่านมานี้ไม่เคยได้คิดทำอะไรจริงจังเสียที อีกทั้งเรื่องที่ผมไม่ได้พาดันไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์เลยจนแล้วจนรอดนั้นก็ยังรู้สึกติดค้างอยู่ในใจฉัน ตอนที่ฉันหวังอยากจะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น อยากจะเลี้ยงดูลูกๆ ให้ได้ดีตั้งใจดี ตัวเองก็มีทรัพย์สินมากมายกายกองแทบจะล้นกำไว้ไม่หมด จึงเกิดความคิดว่าควรที่จะคิดเผื่อถึงชาติหน้าเอาไว้ด้วย ในวันที่ 20 กว่าๆ เดือน 11 ฉันจึงไปไหว้พระที่วัดอิชิยะมะ
6	เดือน 10 ค.ศ.1046	วัดฮะเซะ (初瀬寺) วัดโทคะอิ (東大寺) ศาลเจ้าอิโซะโนะกะมิ (石上神宮)	そのかへる年の十月二十五日、大嘗会の御禊とののしるに、初瀬の精進はじめて、その日、京を出づるに、.....「物見て何にかはせむ。かかるをりに詣でむ志を、さりともおぼしなむ。かならず仏の御しるしを見む」と思ひ立ちて、その暁に京を出づるに、.....」(p.89) วันที่ 25 เดือน 10 ปีถัดมา ขณะที่ผู้คนกำลังวุ่นอยู่กับการชำระล้างมลทินก่อนพิธีอะอิโอะเอะ ฉันก็เริ่มถือศีลกินเจเตรียมจะไปไหว้พระที่วัดฮะเซะ และในวันนั้นก็ออกเดินทางจากเมืองหลวง ..... “ไปชมดูพิธีแล้วจะได้อะไรขึ้นมา ไปไหว้พระในเวลาเช่นนี้แหละ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ท่านจะได้เห็นถึงความตั้งใจจริง และคงแสดงอิทธิฤทธิ์ความศักดิ์สิทธิ์ให้เห็นเป็นแน่” คิดดังนั้นแล้วจึงออกเดินทางจากเมืองหลวงในตอนเช้าของวันนั้น つとめてそこを立ちて、東大寺に寄りて、拝みたてまつる。石上もまことに古りにけること、思ひやられて、むげに荒れはてにけり。(p.92) พอรุ่งเช้าก็ออกเดินทางจากที่นั่น เวะไหว้พระที่วัดโทคะอิ และแวะศาลเจ้าอิโซะโนะกะมิด้วยซึ่งฉันคิดว่ามันก็ดูเก่าแก่สมกับคำเรียกจริงๆ สภาพมันช่างรกร้าง
7	ฤดูใบไม้ผลิ ไม่ทราบปี ค.ศ. แน่ชัด (ระหว่าง 1047-1054)	วัดคุระมะ (鞍馬寺)	春ごろ、鞍馬にこもりたり。山際霞みわたりのどやかなるに、山の方より、わづかかところなど掘りもて来るもをかし。出づる道は花もみな散りはてにければなにともなきを。(p.95) ช่วงฤดูใบไม้ผลิ ไปนมัสการที่คุระมะ ตอนที่หมอกปกคลุมจางๆ ทั่วบริเวณหุบเขานั้น เห็นคนถือหัวมันที่ขุดได้ออกมาจากภูเขา เป็นภาพที่น่าดู เส้นทางขากลับดอกซากุระร่วงไปหมดแล้วจึงไม่มีอะไรน่าชม
8	เดือน 10 ไม่ทราบปี ค.ศ. แน่ชัด (ระหว่าง 1047-1051)	วัดคุระมะ	十月ばかりに詣づるに、道のほど山のけしき、このころは、いみじうぞまさるものなりける。(p.95) ตอนที่ฉันกลับไปไหว้ (ที่วัดคุระมะ) อีกครั้งในเดือน 10 ทิวทัศน์ภูเขาระหว่างทางช่างงดงามตระการตาเป็นพิเศษ

ครั้งที่	เดือนปี	สถานที่	สาเหตุหรือแรงคลใจ
9	ไม่ทราบปี ค.ศ. แนชัด (ระหว่าง 1049-1053)	วัดอิมิยะมะ	二年ばかりありて、また石山にこもりたれば、よもすがら雨ぞいみじく降る。旅居は雨いとむつかしきものと開きて、(p.97) ผ่านไป 2 ปีจึงได้ไปนมัสการที่วัดอิมิยะมะอีกครั้ง ฝนตกหนักต่อเนื่องทั้งคืน ได้ยินว่าจุดหมายที่จะไปหากฝนตกจะเดินทางลำบาก
10	ฤดูใบไม้ร่วง ไม่ทราบปี ค.ศ. แนชัด (ระหว่าง 1049-1053)	วัดอะซะเซะ	また初瀬に詣つれば、はじめにこよなくもの頼もし。ところどころに設けなどして、行きもやらず。山城の国柞の森などに、紅葉いとをかしきほどなり。初瀬川渡るに、初瀬川たちかへりつつ訪ぬれば杉のしるしもこのたびや見むと思ふもいと頼もし。(p.97) ได้ไปนมัสการที่วัดอะซะเซะอีกครั้ง เมื่อเทียบกับครั้งที่แล้ว ครั้งนี้รู้สึกว่าเดินทางได้อย่างวางใจ ระหว่างทางมีคนโน้นคนนี้มาต้อนรับ จะผ่านเลยไปก็ไม่ได้ บริเวณป่าเมืองยะมะมิโระ ใบไม้แดงกำลังเปลี่ยนสีดูงดงาม ตอนข้ามแม่น้ำอะซะเซะ ฉันก็คิดขึ้นว่า “คลื่นในแม่น้ำอะซะเซะซัดย้อนกลับ เหมือนตัวฉันที่ย้อนกลับมาเยี่ยมเยียนที่นี่อีกครั้ง ความศักดิ์สิทธิ์ของกิ่งซุงที่เห็นในความฝันก็คงจะเห็นประจักษ์กันในคราวนี้กระมัง” คิดดังนั้นก็รู้สึกมีกำลังใจ
11	ไม่ทราบปี ค.ศ. แนชัด (ระหว่าง 1050-1054)	วัดโคริว	世の中むつかしうおほゆるころ、太秦にこもりたるに、宮に語らひきこゆる人の御もとより文ある、返りごと聞こゆるほどに、鏡の音の聞こゆるは、繁かりしうき世のことも忘れず入相の鐘の心ほそさにと書いてやりつ。(p.99) ตอนที่ความสัมพันธ์กับสามีไม่ราบรื่น ฉันได้ไปนมัสการที่อุสุมะเซะ (วัดโคริว) มีจดหมายส่งมาจากคฤหาสน์ของท่านมียะจากคนที่มักพูดคุยกุณามไถ่ทุกซุกซกันเป็นประจำ ตอนจะตอบจดหมายกลับ ได้ยินเสียงระฆังดังขึ้นจึงเขียนกลอนส่งไปว่า “(แม้จะหลบมาอยู่ที่นี้แต่ก็) มีอาจลิมเรื่องราวทางโลกได้ เสียงระฆังในยามเย็นชวนให้รู้สึกวังเวงใจ”

จากตารางข้างต้น สามารถแบ่งการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้เขียนได้เป็น 3 ช่วงใหญ่ๆ คือ

ช่วงที่ 1 ได้แก่ การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 4 ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เขียนอายุ 18-28 ปี และยังไม่ได้แต่งงาน ช่วงนี้ผู้เขียนยังไม่มีความคิดที่จะไปไหว้พระอย่างจริงจัง เพียงแต่ไปไหว้พระที่วัดละแวกใกล้ๆ เช่น วัดเรียวเส็น วัดโคริวจิ หรือ วัดคิโยะมิสุ เท่านั้น ส่วนวัดที่อยู่ห่างไกลนั้น ผู้เขียนเพียงแคให้พระตัวแทนเดินทางไปนมัสการที่วัดนั้นแทน ดังเช่นการไปนมัสการครั้งที่ 4 ที่มารดาของผู้เขียนขอให้พระรูปหนึ่งเป็นตัวแทนไปไหว้พระที่วัดอะซะเซะแทนตนเองกับลูก เนื่องจากกลัวความยากลำบากในการเดินทาง

ช่วงที่ 2 ได้แก่ การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครั้งที่ 5 และ 6 ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เขียนอายุ 38-39 ปี ซึ่งจะเห็นว่าได้ทั้งช่วงห่างจากครั้งที่ 4 ถึง 10 ปี

ช่วงนี้ผู้เขียนได้เข้าไปทำงานในวังและได้แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ผู้เขียนคิดที่จะเดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดต่างๆ ที่มารดาเคยบอกไว้ว่าจะพาผู้เขียนไปแต่สุดท้ายแล้วก็ไม่ได้ไป ช่วงนี้จะเห็นถึงความตั้งใจจริงของผู้เขียนที่คิดอยากจะทำเดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และยังมีเรื่องเกี่ยวกับความฝันที่ผู้เขียนฝันเห็นระหว่างเดินทางไปวัดอิมิยะมะและวัดอะซะเซะด้วย

ช่วงที่ 3 ได้แก่ การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครั้งที่ 7 ถึงครั้งที่ 11 ซึ่งผู้เขียนไม่ได้ระบุเวลาแน่ชัด ทราบเพียงว่าอยู่ในช่วงระหว่าง ค.ศ.1047-1054 ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เขียนอายุ 40 ปีขึ้นไป การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วงนี้ไม่ค่อยมีรายละเอียดและไม่ได้ระบุสาเหตุการเดินทางแน่ชัด มักเน้นบรรยายทิวทัศน์ระหว่างทางหรือสิ่งที่พบเห็นหรือได้ยินในช่วงนั้น

นอกจากการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 11 ครั้ง ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว ในตอนท้ายเรื่อง ผู้เขียน

ยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับชีวิตตนเองรวมทั้งความคิดความเชื่อที่ตนเองมีต่อการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์เอาไว้ด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะขอวิเคราะห์โดยแบ่งย่อยออกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3 ช่วงดังกล่าว และความคิดความเชื่อของผู้เขียนในช่วงบั้นปลายชีวิตที่มีต่อการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

5.1 การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ครั้งที่ 1 ถึง 4 (ช่วงผู้เขียนอายุ 18-28 ปี)

ครั้งที่ 1 วัดเรียวเซ็น (霊山寺)

四月つごもりがた、さるべきゆゑありて、東山なる所へうつろふ... 霊山近き所なれば、詣でて拝みたてまつるに、(p.48-49)

ช่วงปลายเดือน 4 มีความจำเป็นต้องย้ายไปอยู่แถบฮิงะชิมะ... วัดเรียวเซ็นอยู่ละแวกใกล้ๆ จึงไปนมัสการ

จากเนื้อความในบันทึก ผู้เขียนไม่ได้รับอุบัติเหตุที่ต้องย้ายไปอยู่แถบฮิงะชิมะ (東山) ทราบข้อมูลแต่เพียงว่าผู้เขียนได้ไปอาศัยอยู่ที่นั่นตั้งแต่เดือน 4 ค.ศ.1025 จนถึง เดือน 8 ปีเดียวกัน โดยในระหว่างนั้นผู้เขียนได้ไปไหว้พระที่วัดเรียวเซ็นในละแวกใกล้ๆ ด้วย วัดเรียวเซ็นเป็นวัดที่อยู่ในเทือกเขาเรียวเซ็น (霊山) ซึ่งเป็นหนึ่งในเทือกเขา 36 ลูกในแถบฮิงะชิมะ ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเกียวโตในปัจจุบัน การไปไหว้พระในครั้งนี้ไม่ได้มีจุดประสงค์อะไรเป็นพิเศษและไม่ได้มีการบันทึกรายละเอียดแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการแวะไปไหว้พระในละแวกใกล้ๆ ที่ผู้เขียนพำนักอยู่เท่านั้น

ครั้งที่ 2 วัดโคริว (広隆寺)

八月ばかりに、太秦にこもるに... 七日さぶらふほども、ただあづま路のみ思ひやられて、よしなし事からうじてはなれて。「平らかにあひ見せたまへ」と申すは、仏もあはれと聞きいれさせたまひけむかし。(p.59-60)

ประมาณเดือน 8 ไปนมัสการที่อุสุมะชะ (วัดโคริว) ...ระหว่างที่ไปนมัสการที่นั่นเป็นเวลา 7 วันนั้น ฉันเฝ้าพะวงแต่เรื่องของพ่อที่ย้ายไปประจำอยู่ที่หัวเมืองตะวันออก ทำให้ห่างหายจากความคิดเพื่อฝันไว้สาระไปชั่วคราว “ขอให้พ่อปลอดภัยกลับมาให้ฉันได้พบอีก” สิ่งศักดิ์สิทธิ์คงรับฟังคำอธิษฐานของฉันด้วยความสงสารเห็นใจ

ในเดือน 8 ค.ศ.1032 ผู้เขียนได้ไปไหว้พระที่อุสุมะชะ (太秦) หรือวัดโคริว (広隆寺) วัดแห่งนี้เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 7 ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเกียวโตในปัจจุบัน จากบันทึกจะเห็นได้ว่าผู้เขียนเฝ้าคอยกังวลแต่เรื่องของบิดาที่ย้ายไปประจำอยู่ที่หัวเมืองตะวันออก บิดาของผู้เขียนคือ ชุงะวะระ โนะ ทะกะซุเอะ ในวันที่ 13 เดือน 7 ค.ศ.1032 ทะกะซุเอะซึ่งขณะนั้นอายุ 60 ปีได้รับแต่งตั้งให้ไปดูแลหัวเมืองฮิตะชิ (常陸) ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดอิบะระกิ (茨城県) ครั้งนี้ผู้เขียนไม่ได้เดินทางตามบิดาไปด้วย ยังคงอาศัยอยู่ที่บ้านในเกียวโตเมืองหลวง การไปไหว้พระในครั้งนี้ ผู้เขียนไม่ได้รับบาดเจ็บหรือการไปเอาไว้ แต่ได้บรรยายอารมณ์ความรู้สึกในช่วงนั้นว่าผู้เขียนได้แต่เป็นห่วงบิดาที่ต้องจากกันไปนานหลายปีและได้อธิษฐานขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้พ่อกลับมาโดยปลอดภัย

ครั้งที่ 3 วัดคิโยะมิสุ (清水寺)

かうて、つれづれとながむるに、などか物語でもせざりけむ。母いみじかりし古代の人にて、「初瀬には、あなおそろし、奈良坂にて人にとられなばいかかむ。石山、関山越えていとおそろしや。鞍馬は、さる山、率て出でむいとおそろしや。親上りて、ともかくも」とさはなちたる人のやうにわづらはしがりて、わづかに清水に率てこもりたり。それにも例のくせは、まことしかべいことも思ひ申されず。(p.62)

ตอนที่อยู่ว่างๆ ไม่มีอะไรทำนี้ ทำไม่ถึงไม่ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไหนสักแห่งนะ แม้นฉันเป็นคนหัวโบราณซี้กั้วล “จะไปวัดอะเซะ หนทางก็

ดูน่ากลัว หากถูกคนจับตัวไปแถวเนินเขาณะระ จะทำยังไถกันดี ถ้าจะไปวัดอิมยะมะก็ต้องข้าม ภูเขาเซกิ ดูน่ากลัวจะตายไป ส่วนวัดคุระมะ ภูเขา (ลาดชัน) แบบนั้น จะพาเจ้าเดินทางไปด้วย ก็น่ากลัวออก รอให้พ่อเจ้ากลับเมืองหลวงมาก่อน ค่อยว่ากัน” แม้อจะเป็นกังวลในตัวฉันทราบว่า ฉันทจะเป็นภาระ แต่ก็พาฉันทไปไหว้พระที่วัดคิโยะมิสุ ไกลๆ แต่ด้วยนิสัยติดตัวมาแต่เดิมของฉันท ฉันทจึง ไม่ได้ตั้งใจที่จะไปกราบไหว้อย่างจริงจังแบบที่ควร จะทำ

ในช่วง ค.ศ.1033-1035 (ในบันทึกไม่ได้ ระบุเดือนปีแน่ชัด) ผู้เขียนได้ไปไหว้พระที่วัดคิโยะมิสุ กับมารดา วัดคิโยะมิสุเป็นวัดที่มีชื่อเสียงที่คนญี่ปุ่น นิยมไปนมัสการมาแต่โบราณ สร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ.805 ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเกียวโต จากบันทึก จะเห็นว่ามารดาของผู้เขียนรู้สึกกลัวที่จะต้อง พาผู้เขียนเดินทางไปไหว้พระที่วัดต่างๆ ซึ่งอยู่ ห่างไกลและเดินทางลำบาก จึงได้แต่พาผู้เขียนไป ไหว้พระที่วัดคิโยะมิสุที่อยู่ใกล้ๆ เท่านั้น นะกะโนะ โคอิจิ ได้วิเคราะห์ไว้ว่า “มารดาผู้เขียนรู้สึกกลัวจึง ไม่ได้พาผู้เขียนไปยังวัดที่อยู่ห่างไกล เอาแต่คิดคำนึง ถึงความปลอดภัยมาก่อนเป็นลำดับแรก สุดท้าย แล้วก็เลือกเอาวัดคิโยะมิสุที่อยู่ใกล้ที่สุด สรุปก็คือ ไม่ว่าจะไปวัดไหนก็ได้ทั้งนั้น ขอเพียงแค่สามารถ ดลบันดาลเรื่องที่จะขอให้สมปรารถนาได้ก็พอ ไม่ได้ ยึดติดว่าจะต้องเป็นพระโพธิสัตว์กวนอิมที่วัดฮะเซะ วัดคิโยะมิสุ หรือสังคตีสถิรของวัดใด” (นะกะโนะ โคอิจิ, 1989, น.97) ตัวผู้เขียนเองก็ไม่ได้ใส่ใจที่จะ ไปนมัสการที่ใดอย่างจริงจังเช่นกัน สาเหตุส่วนหนึ่ง อาจเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากมารดา และอีก ส่วนหนึ่งก็น่าจะเป็นเพราะนิสัยของผู้เขียนเอง ที่ไม่ใช่คนที่คิดทำอะไรจริงจังซึ่งก็เป็นดังที่ผู้เขียน ได้กล่าวออกตัวไว้แล้วในข้างต้น ลักษณะนิสัยของผู้เขียนที่ไม่คิดทำอะไรจริงจังเช่นนี้จะเห็นได้จากตอนที่ ยกมาต่อไปด้วยเช่นกัน

別当とおぼしきが寄り来て、「行くさきのあはれな らむも知らず、さもよなし事のみ」と、うちむつ かりて、御帳のうちに入りぬと見ても、うちおどろ きても、「かくなむ見えつる」とも語らず、心にも思 ひとどめでまかす。(p.62)

พระที่ดูเหมือนจะเป็นเจ้าอาวาสของวัดนี้เดินเข้ามา หาฉันท “ช่างไม่รู้ตัวเลยว่าอนาคตจะมีชะตากรรมนำ เวทนาแบบนั้น มัวแต่คิดเรื่องไม่เป็นเรื่องแบบนั้นอยู่ ได้” พระรูปนั้นกล่าวอย่างอารมณ์เสียและเดินเข้าไป หลังม่านกัน ฉันทสะดุ้งตื่นจากความฝันนั้น และไม่ได้ เล่าให้ใครฟังว่า “ฝันเห็นเรื่องแบบนี้” ได้แต่ออกจาก วัดไปโดยไม่ได้อะไร

ในระหว่างที่ผู้เขียนไปพำนักที่วัดคิโยะมิสุ คืบหนึ่งผู้เขียนฝันเห็นมีพระรูปหนึ่งมากล่าวชี้แนะ อนาคตให้ แต่ทว่าผู้เขียนกลับไม่ได้คิดจิตใจเกี่ยวกับ ความฝันนั้นแต่อย่างใด ทั้งๆ ที่หากเป็นคนอื่นแล้ว ก็คงคิดว่าเป็นความฝันที่สังคตีสถิรมาช่วยชี้แนะให้ และคงตั้งใจสวดมนต์ภาวนามากยิ่งขึ้น แต่ผู้เขียน กลับไม่ได้คิดจิตใจความฝันนั้นและไม่ได้คิดที่จะ สวดมนต์ภาวนาด้วยความมุ่งมั่นมากขึ้นแต่อย่างใด การที่ในบั้นปลายชีวิตผู้เขียนได้ย้อนนึกถึงและได้ บันทึกความฝันดังกล่าวเอาไว้ใน *บันทึกพระระณิน* แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนคงจะนึกเสียใจเกี่ยวกับ เหตุการณ์ในตอนนั้นว่า หากหลังจากที่ได้ฝันเห็น ดังนั้นแล้ว ผู้เขียนได้ตั้งใจไปนมัสการและสวดมนต์ ภาวนาอย่างจริงจังแล้ว บางทีอาจไม่ต้องเผชิญกับ เรื่องน่าเศร้ามากมายในชีวิตหลังจากนั้นก็ไม่ได้ไป ความรู้สึกเสียใจภายหลังของผู้เขียนที่ไม่ได้ไป นมัสการกราบไหว้สังคตีสถิรตามที่ต่างๆ อย่างที่ ควรจะเป็นนั้น เห็นได้ชัดในตอนท้ายของบันทึกนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงในหัวข้อ 5.4 ต่อไป

ครั้งที่ 4 วัดฮะเซะ (พระตัวแทน)

การไปนมัสการครั้งที่ 4 อยู่ในช่วง ค.ศ. 1033-1035 ครั้งนี้ผู้เขียนไม่ได้เดินทางไปเอน มารดาของผู้เขียนได้ขอให้พระรูปหนึ่งเป็นตัวแทน

ไปนมัสการกราบไหว้แทนตนเองและลูก ดังตอนที่ยกมาต่อไปนี้

母、一尺の鏡を鑄させて、え率て参らぬ代はりにとて、僧を出だし立てて初瀬に詣でさすめり。「三日さぶらひて、この人のあべからむさま、夢に見せたまへ」など言ひて、詣でさすなめり。そのほどは精進せさす。(p.63)

แม่สั่งให้หลอมสร้างกระจกขนาดหนึ่งฟุตขึ้นมา และให้พระรูปหนึ่งเป็นตัวแทนไปนมัสการที่วัดยะเซะโดยบอกว่าให้ไปแทนตัวเองที่พาดันไปไม่ได้ ดูเหมือนแม่จะบอกพระรูปนั้นว่า “ขอท่านช่วยไปพาดันที่นั่น 3 วัน ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยชี้แนะอนาคตเด็กคนนี้ ในความฝันของท่านด้วย” ในระหว่างนั้นแม่ก็ให้ฉันถือศีลกินเจ

ดังที่กล่าวถึงแล้วในข้างต้นว่า มารดาของผู้เขียนรู้สึกกลัวที่จะต้องพาลูกสาวเดินทางไกลไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ห่างไกล จึงได้แต่พาผู้เขียนไปยังวัดใกล้ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ อีกริธีหนึ่งซึ่งก็สามารถหลีกเลี่ยงการต้องเผชิญกับความยากลำบากของการเดินทางไกลได้ ก็คือการให้ผู้อื่นเป็นตัวแทนไปกราบไหว้นมัสการให้แทน ซึ่งในครั้งนี้นมรดาของผู้เขียนได้ขอให้พระรูปหนึ่งนำกระจกไปบูชาบวงสรวงที่วัดยะเซะโดยหวังว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมาช่วยชี้แนะทำนายอนาคตของลูกสาวให้ในความฝันของพระรูปนั้น ซึ่งก็ปรากฏว่าพระรูปนั้นได้กลับมาเล่าความฝันให้มารดาของผู้เขียนฟังดังนี้

この僧帰りて、「夢をだに見て、まかでなむが、本意なきこと、いかが帰りても申すべきと、いみじうぬかつき行ひて、寝たりしかば、御帳の方より、いみじうけだかう清げにおはする女の、うるはしくさうぞきたまへるが、奉りし鏡をひきさげて、『この鏡には文や添ひたりし』と問ひたまへば、かしこまりて、『文もさぶらはざりき。この鏡をなむ奉れとはべりし』と答へたてまつれば、『あやしかりけることかな。文添ふべきものを』とて、『この鏡を、こなたにうつれる影を見よ。これ見れば、あはれに悲しきぞ』とて、さめざめと泣きたまふを、見れば、臥しまろび泣き嘆きたる影うつれり。『この鏡を見

れば、いみじう悲しな。これ見よ』とて、いま片つ方にうつれる影を見せたまへば、御簾ども青やかに、几帳押し出でたる下より、いろいろの衣こぼれ出で、梅桜咲きたるに、鶯、木づたひ鳴きたるを見せて、『これを見るはうれしな』とのたまふとなむ見えし」と語るなり。いかに見えけるぞとだに耳もとどめず。(p.63-64)

พระรูปนั้นกลับมาเล่าให้ฟังว่า หากกลับมาโดยไม่ได้ฝันเห็นอะไรเลยก็คงจะทำให้ท่านผิดหวัง ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วข้าจะกลับมารายงานท่านอย่างไรดี ข้าได้แต่กังวลใจกลางก็สวนมนต์ภาวนา ขณะที่หลับไปนั้น ข้าก็ฝันเห็นผู้หญิงคนหนึ่งดูมีสง่าราศีสูงส่ง สวมใส่ชุดพิธีการ ในมือถือกระจกที่ใช้บวงสรวงเทพ เดินออกมาจากม่านกั้นและถามขึ้นว่า “กระจกนี้มีค่าอธิษฐานขอพรแนบมาด้วยหรือเปล่า” ข้าจึงตอบกลับไปว่า “ไม่ได้มีค่าอธิษฐานอะไร เพียงแต่นำกระจกบานนี้มาบวงสรวงเช่นไหว้เท่านั้น” ผู้หญิงคนนั้นกล่าวว่า “แปลกนะ น่าจะแนบคำอธิษฐานมาด้วยแท้ๆ ท่านจงดูภาพที่สะท้อนในกระจกด้านนี้สิ พอดูแล้วก็รู้สึกน่าเวทนาเสียจริง” แล้วก็หลังน้ำตาพอมองไปก็เห็นภาพคนกำลังร้องไห้สะท้อนอยู่ในกระจก ผู้หญิงคนนั้นกล่าวว่า “พอมองดูภาพด้านนี้ก็รู้สึกน่าเศร้าเหลือเกิน ลองดูทางด้านนี้บ้างสิ” แล้วก็แสดงภาพที่สะท้อนในกระจกอีกด้านหนึ่งให้ดู ในนั้นเป็นภาพฉากกั้นอันงดงาม ขอบด้านล่างของฉากกั้นมีชายผ้าและชายแขนเสื้อสีสดงามรูดออกมาให้เห็น ในสวนมีดอกบัวและดอกซากุระเบ่งบาน นกอุจิวสูงเสียดฟ้าโผบินบินไปมา ผู้หญิงคนนั้นกล่าวว่า “พอดูด้านนี้แล้วรู้สึกน่ายินดีเหลือเกิน” ที่ข้าฝันเห็นก็เป็นเช่นนั้นแหละ ในตอนนั้นฉันไม่ได้สนใจที่จะฟังเลยว่าความฝันนั้นจะชี้แนะทำนายอนาคตฉันอย่างไรบ้าง

อันโต มิเงะกะสุ วิเคราะห์เกี่ยวกับผู้หญิงที่ปรากฏในความฝันของพระรูปนี้ไว้ว่า “เนื่องจากในความฝันของพระรูปนี้ ผู้หญิงคนนี้เดินออกมาจากฉากกั้นที่วัดยะเซะ ผู้หญิงคนนี้จึงน่าจะเป็นร่างจำลองของพระโพธิสัตว์กวนอิมที่วัดยะเซะ” (อันโต มิเงะกะสุ, 1992, น.412) ภาพที่ปรากฏในกระจกนั้นน่าจะเป็นการชี้แนะทำนายอนาคตของผู้เขียนซึ่งก็น่าจะเป็นการทำนายไว้สองด้านคือทำนายถึงเรื่องน่าเศร้าและเรื่องน่ายินดีที่จะเกิดในชีวิตของผู้เขียน ทั้งๆ ที่พระรูปนี้เล่าความฝัน

ให้ฟังเช่นนี้แล้ว แต่ในขณะนั้นผู้เขียนกลับไม่ได้สนใจที่จะฟังและไม่ได้คิดที่จะไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือไปทำบุญสร้างกุศลที่ไหนแต่อย่างใด ต่อมาในเดือน 12 ค.ศ.1039 ผู้เขียนได้ฝันเห็นตัวเองอยู่ในวัดคิโยะมิสุ และในฝันนั้นก็ได้เจอกับพระรูปหนึ่งซึ่งมาเล่าเกี่ยวกับชาติที่แล้วของตัวเองให้ฟัง

夢に見るやう、清水の礼堂にあたれば、別当とおぼしき人出で来て、「そこは前の生に、この御寺の僧にてなむありし。仏師にて、仏をいと多く造りたてまつりし功德によりて、ありし素姓まさりて人と生れたるなり。この御堂の東におはする丈六の仏は、その造りたりしなり。箔を押しさして亡くなりしぞ」と。「あないみじ。さは、あれに箔押ししたてまつらむ」と言えは、「亡くなりしかば、こと人箔押ししたてまつりて、こと人供養もして」と見て後、清水にぬむごろに参りつかうまつらましかば、前の世にその御寺に仏念じ申しけむ力に、おのづからよもやあらまし。いと云ふかひなく、詣でつかうまつることもなくてやみにき。(p.72)

ฉันฝันว่าได้นั่งอยู่ในโบสถ์วัดคิโยะมิสุ ขณะนั้นก็มีคนที่น่าจะเป็นเจ้าอาวาสเดินออกมาและพูดว่า “เมื่อชาติที่แล้วท่านเป็นพระที่วัดนี้ ด้วยบุญกุศลที่ได้สร้างพระพุทธรูปมากมาย ท่านจึงได้เกิดมาในตระกูลซุงะวะระซึ่งสูงส่งกว่าตัวท่านในชาติที่แล้ว พระพุทธรูปสูง 6 ฟุตที่อยู่ทางทิศตะวันออกของโบสถ์นั้นท่านเป็นคนสร้างขึ้น ระหว่างที่กำลังปิดทองอยู่นั้นท่านก็สิ้นใจไปเสียก่อน” ฉันจึงพูดขึ้นว่า “ช่างแยเสียจริง ถ้าเช่นนั้นฉันจะปิดทองถวายพระพุทธรูปองค์นั้น” พระรูปนั้น กล่าวว่า “เพราะท่านเสียชีวิตไป ก็เลยมีคนมาปิดทองถวายให้แทนและทำพิธีสวดเสร็จเรียบร้อยแล้ว” หลังจากที่ได้ฝันเห็นเช่นนั้นแล้ว หากฉันได้ไปนมัสการกราบไหว้พระพุทธรูปที่วัดคิโยะมิสุ ด้วยจิตใจที่แน่วแน่แล้ว ด้วยกุศลผลบุญและแรงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธรูปที่วัดนั้นตั้งแต่ชาติที่แล้ว ก็คงจะมีเรื่องดี ๆ เกิดขึ้นแล้วแท้ ๆ แต่เพิ่งจะมาพูดเอาตอนนี้ก็เปล่าประโยชน์ สุดท้ายแล้วฉันก็ไม่ได้ไปไหว้พระสวดมนต์ที่นั่นแต่อย่างใด

ในฝันนั้น พระรูปนั้นได้กล่าวถึงอดีตชาติของผู้เขียนว่า ผู้เขียนเคยเป็นพระอยู่ที่วัดคิโยะมิสุ

และได้สร้างพระพุทธรูปเอาไว้ แต่ยังไม่ทันปิดทองถวาย ผู้เขียนก็เสียชีวิตไปเสียก่อน และด้วยกุศลผลบุญนั้นจึงทำให้ผู้เขียนได้มาเกิดในตระกูลซุงะวะระซึ่งชาติตระกูลสูงส่งกว่าชาติที่แล้วมาก หลังจากที่ฝันเห็นเช่นนั้น ผู้เขียนเองก็คิดอยากจะไปกราบไหว้ทำบุญที่วัดคิโยะมิสุ แต่สุดท้ายแล้วกลับไม่ได้ทำตามที่คิดเอาไว้ จะเห็นได้ว่าผู้เขียนรู้สึกเสียดายที่ในตอนนั้นไม่ได้ไปกราบไหว้สวดมนต์ที่วัดคิโยะมิสุทันทีหลังจากที่ฝันเห็น แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของผู้เขียนที่มีต่อความฝันครั้งนั้น ซึ่งก็เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนที่ปุณสมัยเฮอันเกี่ยวกับความฝันและการทำนายทายทัก

จากทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าในช่วงแรกนี้ ถึงแม้ผู้เขียนจะได้ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามที่ต่างๆ บางเป็นครั้งคราว แต่ก็เป็นการเพียงการแวะไปไหว้พระที่วัดใกล้ๆ หรือไม่ก็เป็นการให้พระตัวแทนไปนมัสการแทนเท่านั้น ยังไม่เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้เขียนที่คิดจะเดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างจริงจังแต่อย่างใด ความมุ่งมั่นของผู้เขียนจะเริ่มปรากฏให้เห็นในช่วงที่ 2 ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

5.2 การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ครั้งที่ 5 และ 6 (ช่วงผู้เขียนอายุ 38-39 ปี)

หลังจากการไปนมัสการที่วัดฮะเซะโดยให้พระตัวแทนไปนมัสการแทนแล้ว ดูเหมือนผู้เขียนจะว่างเว้นไม่ได้ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใดเลยจนกระทั่งใน ค.ศ.1045 ผู้เขียนจึงได้ไปนมัสการที่วัดอิชิยะมะดังที่ผู้เขียนได้บันทึกไว้ดังข้างล่างนี้

ครั้งที่ 5 วัดอิชิยะมะ

今は、昔のよしなし心もくやしかりけりとのみ思ひ知りはて、親の物へ率て参りなどせでやみにしも、もどかしく思ひ出でらるれば、今はひとへに豊かなる勢ひになりて、ふたばの人をも、思ふさまにかしづきおほしたて、わが身もみくらの山に積み余るばかりにて、後の世までのことをも思は

むと思ひはげみて、十一月の二十余日、石山に
参る。(p.87)

ตอนนี้ฉันรู้สึกเสียดายอยู่ลึกๆ ว่าที่ผ่านมาไม่เคยได้
คิดทำอะไรจริงจังเสียที อีกทั้งเรื่องที่ผมไม่ได้พาฉัน
ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์เลยจนแล้วจนรอดนั้นก็ยังไม่
รู้สึกดีค้างอยู่ในใจฉัน ตอนนี้ฉันหวังอยากจะให้ชีวิต
เจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น อยากจะเลี้ยงดูลูกๆ ให้ได้ดี
ตั้งใจคิด ตัวฉันเองก็มีทรัพย์สินมากมายกายกอง
แทบจะสวมเก็บไว้ไม่หมด จึงเกิดความคิดว่าควรที่จะ
คิดเผื่อถึงชาติหน้าเอาไว้ด้วย ในวันที่ 20 กว่าๆ
เดือน 11 ฉันจึงไปไหว้พระที่วัดอิมิยะมะ

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นแรงดลใจที่
ทำให้ผู้เขียนคิดเดินทางไปไหว้พระที่วัดอิมิยะมะ
ซึ่งก็คือความรู้สึกดีค้างอยู่ในใจที่ที่ผ่านมาไม่ได้ไป
นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างจริงจังเสียที อีกทั้งผู้เขียน
มีสิ่งที่คิดหวังปรารถนาไว้ด้วยซึ่งก็เป็นอีกสาเหตุ
หนึ่งที่ทำให้ผู้เขียนคิดอยากไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ในที่นี้จะเห็นความปรารถนาของผู้เขียน 3 ประการ
คือ ประการแรก ผู้เขียนอยากให้ชีวิตตนเองเจริญ
รุ่งเรืองยิ่งขึ้น ประการที่สองคือ อยากเลี้ยงดูลูกๆ
ให้ได้ดี และประการสุดท้ายคือ ผู้เขียนอยากจะมี
ชีวิตที่ดีในชาติหน้า อันโต มิเงะกะสุ ได้วิเคราะห์
ตัวผู้เขียนในช่วงนี้ไว้ว่า “เนื่องจากขณะนั้นบิดา
ผู้เขียนได้เสียชีวิตไปแล้ว ผู้เขียนจึงขาดที่พึ่งพิง
สามผู้เขียนในขณะนั้นก็ยังไม่พึ่งพาอะไรไม่ค่อยได้
 อีกทั้งผู้เขียนก็พึ่งให้กำเนิดบุตร ผู้เขียนจึงยึดเอา
สิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นที่พึ่งทางใจ” (อันโต มิเงะกะสุ,
1992, น.409) ขณะนั้นสามของผู้เขียนหรือทะชิบะนะ
โนะ โทะมิมิชิ (橘俊通) ยังไม่ได้ก้าวหน้าทาง
หน้าที่ราชการเท่าใดนัก อีกทั้งนะกะโตะฉิมิ (仲俊)
บุตรของผู้เขียนก็เพิ่งถือกำเนิด ผู้เขียนจึงต้องการที่
พึ่งพิงและยอมคาดหวังความก้าวหน้าในด้านหน้าที่
การงานของสามี่ ความปรารถนาประการแรกของผู้
เขียนที่หวังอยากให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นจึง
น่าจะสื่อความหมายรวมถึงความคาดหวังในด้าน
หน้าที่การงานของสามี่ด้วย

คุเงะ อิโระโตะฉิมิได้วิเคราะห์เกี่ยวกับผู้เขียน
ในช่วงนั้นไว้ว่า “ผู้เขียนได้ละทิ้งความฝันในโลกของ
นิยาย และคิดมุ่งหวังที่จะทุ่มเทให้กับการทำงาน
รับใช้ในวังในโลกของความเป็นจริงอีกครั้ง” (คุเงะ
อิโระโตะฉิมิ, 2011, น.213) ตั้งแต่เด็กผู้เขียนมีความ
ใฝ่ฝันอยากจะเป็นเหมือนตัวละครหญิงในนิยายที่
มีชายสูงศักดิ์มารักใคร่ชอบพอ แต่ในความเป็นจริง
ชีวิตไม่ได้สวยงามแบบในนิยาย เมื่อตอนอายุ 32 ปี
ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปทำงานรับใช้เจ้าหญิงยูมิ
โตะชิชิโนะ (祐子内親王) พระราชธิดาองค์ที่ 3 ในจักรพรรดิ
โกะชูสะกุ (御朱雀天皇) กับพระมเหสีเก็นฉิมิ
โตะชิชิโนะ (中宮姫子) ต่อมาตอนอายุ 33 ปีก็ได้แต่งงานกับ
ทะชิบะนะ โนะ โทะมิมิชิ หลังแต่งงานแล้ว ผู้เขียน
ก็ยังเข้าไปทำงานรับใช้ในวังบ้างเป็นครั้งคราว ดังนั้น
ความปรารถนาอยากจะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองนี้จึงอาจจะ
สื่อถึงความปรารถนาของผู้เขียนที่มุ่งหวังอยากกลับไป
ทำงานรับใช้ในวังอย่างจริงจังอีกครั้งก็เป็นได้

ส่วนความปรารถนาประการที่สองเป็น
ความรักความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูก อยากเลี้ยง
ดูลูกให้ได้ดีตามที่คิดหวังไว้ ส่วนความปรารถนา
ประการสุดท้ายนั้น เนื่องจากในชาตินี้ ผู้เขียนมี
ทรัพย์สินเงินทองมากมายไม่ต้องทุกซักร้อลำบาก
อะไร จึงคิดอยากจะไปไหว้พระทำบุญเพื่อไว้สำหรับ
ชีวิตในชาติหน้าด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อทาง
พระพุทธศาสนาในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและ
การทำบุญสร้างกุศลเพื่อชีวิตที่ดีในชาติหน้า ขณะที่
ผู้เขียนไปนมัสการที่วัดอิมิยะมะ และได้สวดมนต์
ภาวนาจนเคลิ้มหลับไปนั้น ผู้เขียนก็ได้ฝันเห็นดังนี้

打出の涙のほどなど、見しにも変はらず。暮れか
かるほどに詣で着きて、齋屋に下りて、御堂に上
るに、人声もせず、山風おそろしうおぼえて、行
ひさしてうちまどろみたる夢に、「中堂より麝香賜
はりぬ。とくかしこへ告げよ」と言ふ人あるに、うち
おどろきたれば、夢なりけりと思ふに、よきことな
らむかしと思ひて、行ひ明かす。(p.88)

บริเวณชายหาดอุซึโอะยังคงสภาพเดิมที่เคยเห็นตอนที่พลบค่ำก็ไปถึงวัด ชำระล้างร่างกายที่ห้องอาบน้ำ แล้วจึงเข้าโบสถ์ ไม่มีเสียงผู้คน มีแต่เสียงลมพัดฟังดูน่ากลัว จึงหยุดสวดมนต์ภาวนา และแล้วในตอนนั้นฉันก็ฝันเห็นมีคนพูดขึ้นมา “ได้รับเครื่องหอมเช่นไหวบูชาจากโบสถ์กลางแล้ว รีบไปแจ้งทางโน้นด้วย” แล้วฉันก็สะดุ้งตื่นขึ้น พอรู้ว่าเป็นความฝันก็คิดว่าน่าจะเป็นลางดีเป็นแน่ จึงสวดมนต์ภาวนาจนถึงเช้า

ฮะระตะ อะทซุโกะได้วิเคราะห์เกี่ยวกับความฝันนี้ไว้ว่า “การได้ไปพำนักอยู่ท่ามกลางบรรยากาศอันศักดิ์สิทธิ์ในวัด ตัดขาดจากโลกภายนอกเป็นเวลาหลายคืน แล้วฝันเห็นอะไรเช่นนั้นขึ้นมา ย่อมเป็นธรรมดาที่ผู้เขียนจะเกิดความเชื่อมั่นและคิดจริงจังกับความฝันนั้น” (ฮะระตะ อะทซุโกะ, 1993, น.1) นอกจากนี้ ฮะระตะ มะซะโกะได้วิเคราะห์ไว้ว่า “ผู้เขียนคิดว่าความฝันที่ฝันเห็นระหว่างอยู่ในโบสถ์นั้นเป็นลางดีที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้ฝันเห็น จึงตั้งใจสวดมนต์ภาวนาจนถึงเช้า” (ฮะระตะ มะซะโกะ, 2006, น.69) การฝันเห็นมีคนรับเอาเครื่องเช่นไหวบูชาไปนั้น แสดงว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์รับฟังคำปรารถนาและคงจะช่วยอำนวยพรให้ได้สมดังที่ปรารถนาเอาไว้ ผู้เขียนจึงรู้สึกยินดีและมุ่งมั่นตั้งใจสวดมนต์ภาวนาอย่างจริงจังมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า ความฝันเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้เขียนมีกำลังใจสวดมนต์ภาวนา และเกิดความเชื่อมั่นเคารพศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น และในปีถัดมาผู้เขียนก็ได้เดินทางไปนมัสการที่วัดฮะเซะโดยจะเห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้เขียนที่จริงจังมากขึ้น

ครั้งที่ 6 วัดฮะเซะ วัดโทคะอิ ศาลเจ้าอิโซะ โนะกะมิ

そのかへる年の十月二十五日、大嘗会の御禊とののしるに、初瀬の精進はじめて、その日、京を出づるに、……「物見て何にかはせむ。かかるをりに詣でむ志を、さりともおぼしなむ。かならず仏の御しるしを見む」と思ひ立ちて、その暁に京を出づるに、……」 (p.89)

วันที่ 25 เดือน 10 ปีถัดมา ขณะที่ผู้คนกำลัง่วนอยู่กับการชำระล้างมลทินก่อนพิธีอะโงเอะ ฉันก็เริ่มถือศีลกินเจเตรียมจะไปไหว้พระที่วัดฮะเซะ และในวันนั้นก็ออกเดินทางจากเมืองหลวง..... “ไปชมดูพิธีแล้วจะได้อะไรขึ้นมา ไปไหว้พระในเวลาเช่นนี้แหละ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ท่านจะได้เห็นถึงความตั้งใจจริง และคงแสดงอิทธิฤทธิ์ความศักดิ์สิทธิ์ให้เห็นเป็นแน่” คิดดังนั้นแล้วจึงออกเดินทางจากเมืองหลวงในตอนเช้าของวันนั้น

ผู้เขียนออกเดินทางไปวัดฮะเซะในวันที่ผู้คนกำลังตื่นเต้นกับพิธีอะโงเอะ (พิธีบวงสรวงอิซึทซึแกะเทพเจ้าเป็นครั้งแรกหลังจักรพรรดิองค์ใหม่ขึ้นครองราชย์) แต่ผู้เขียนกลับไม่ได้สนใจพระราชพิธีดังกล่าว กลับออกจากเมืองหลวงไปในวันที่ผู้คนแห่กันมาเมืองหลวงเพื่อชมดูพิธีชำระล้างมลทินก่อนพิธีอะโงเอะนี้ แม้ผู้เขียนจะกล่าวไว้ว่า “การไปไหว้พระในช่วงนี้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ท่านจะได้เห็นถึงความตั้งใจจริง” แต่ก็น่าจะมีเหตุผลอื่นที่ผู้เขียนจงใจไปในช่วงนี้ ดังที่กล่าวไว้แล้วว่าผู้เขียนทำงานเป็นนางกำนัลรับใช้เจ้าหญิงยูมิ พระราชธิดาในจักรพรรดิโกะซุสะกุ¹ ส่วนพระราชมารดาของเจ้าหญิงก็คือพระมเหสีเก็นมิ ตอนที่ผู้เขียนเข้าไปทำงานรับใช้ในวังนั้น พระมเหสีเก็นมิสิ้นพระชนม์ไปแล้วโดยที่ไม่ได้ให้กำเนิดพระราชโอรส พระมเหสีเก็นมิเป็นธิดาบุญธรรมของอัครมหาเสนาบดีฟูจิวะระ โนะ โยะริมิชิ (藤原頼通) ซึ่งดำรงตำแหน่งสูงสุดของฝ่ายขุนนาง หากทรงให้กำเนิดพระราชโอรส ก็มีโอกาสสูงมากที่พระราชโอรสจะได้ดำรงตำแหน่ง

¹ จักรพรรดิองค์ที่ 69 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ช่วง ค.ศ.1036-1045

มกุฎราชกุมารในรัชกาลถัดไป โดยสืบต่อจากจักรพรรดิโกะระเออิเสะอิ (後冷泉天皇)² พระอนุชาของจักรพรรดิโกะซุสะกุที่ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระเจ้าเซซุ แต่ในความเป็นจริงกลับกลายเป็นว่าพระราชโอรสของจักรพรรดิโกะซุสะกุที่เกิดกับพระมเหสีองค์อื่นได้รับการแต่งตั้งให้ขึ้นเป็นมกุฎราชกุมารสืบต่อจากจักรพรรดิโกะระเออิเสะอิ ผู้เขียนและเหล่านางกำนัลที่รับใช้พระมเหสีเกินฉนิและเจ้าหญิงยูมิจิงรู้สึกผิดหวังเสียายเป็นอย่างมาก บรรยากาศที่ผู้คนต่างพากันรู้สึกตื่นเต้นยินดีกับพิธีอะโอะเอะที่เสมือนเป็นการเฉลิมฉลองจักรพรรดิองค์ใหม่ รวมไปถึงมกุฎราชกุมารองค์ใหม่ด้วยนั้น ย่อมตอกย้ำความรู้สึกผิดหวังเสียตายของผู้เขียนให้มากยิ่งขึ้น ฟุกุยะ โทะมิยุกิกล่าวไว้ว่า “ผู้เขียนจงใจเดินทางออกจากเมืองหลวงในช่วงวันพิธีอะโอะเอะ เพื่อเป็นการตอกย้ำจุดยืนของตัวเองและเป็นการถอยห่างจากเรื่องราวทางการเมืองมาฟื้นฟูสภาพจิตใจของตัวเอง” (ฟุกุยะ โทะมิยุกิ, 2000, น.322) การที่ผู้เขียนคิดเดินทางออกไปจากเมืองหลวงในวันพิธีดังกล่าวจึงอาจเป็นไปได้ว่าเพื่อต้องการหลีกเลี่ยงไม่เฝ้าพบเห็นสภาพบรรยากาศที่เสียใจดังกล่าวดังกล่าว

ระหว่างการเดินทางไปวัดอะซะซะ ผู้เขียนก็ดูเหมือนจะรู้สึกผ่อนคลาย และรู้สึกตื่นเต้นยินดีกับสิ่งที่ประสบพบเห็น ดังเช่นตอนที่ผู้เขียนเดินทางผ่านคฤหาสน์อุจิซึ่งเป็นฉากสำคัญในนิยายเรื่อง *เก็นจิโมะโนะงะตะริ* ภาคสุดท้าย ผู้เขียนก็ได้บรรยายความรู้สึกไว้ดังตอนที่ยกมาข้างล่างนี้

紫の物語に宇治の宮のむすめどものことあるを、いかなる所なれば、そこにしも住ませたるならむとゆかしく思ひしところぞかし。げにをかしき所かな、と思ひつつ、からうじて渡りて、殿の御領所の宇治殿を入りて見るにも、浮舟の女君のかかる所にやありけむなど、まづ思ひ出でらる。(p.91)

สถานที่แห่งนี้เป็นฉากในนิยาย (เรื่อง *เก็นจิโมะโนะงะตะริ*) ของมูระซะกิ มิกิบุ ซึ่งเล่าเรื่องเกี่ยวกับธิดาของท่านอุจิโนะมิยะ ฉันทเคยคิดสงสัยมานานแล้วว่าเป็นสถานที่แบบไหนกันนะ ผู้เขียนจึงสร้างเรื่องให้ตัวละครหญิงเหล่านั้นอาศัยอยู่ในที่แห่งนี้ คงจะเป็นสถานที่ที่น่าสนใจมากที่สุด คิดไปพลางในที่สุดก็ข้ามปากไป ตอนเข้าไปชมคฤหาสน์อุจิซึ่งอยู่ในความครอบครองของท่านอัครมหาเสนาบดี ฉันทก็ได้แต่คิดว่าอุกิฟูเนะ (ตัวละครหญิงในเรื่อง *เก็นจิโมะโนะงะตะริ*) คงจะอาศัยอยู่ในคฤหาสน์เช่นนี้กระมัง

แม้ตอนที่ผู้เขียนเดินทางไปวัดอะซะซะ ผู้เขียนจะเข้าใจแล้วว่าชีวิตจริงไม่ได้เหมือนกับในนิยาย และไม่ได้หมกมุ่นอยู่กับโลกในนิยายแบบในวัยเด็กแล้ว แต่เมื่อได้เดินทางผ่านสถานที่สำคัญที่ปรากฏในเรื่อง *เก็นจิโมะโนะงะตะริ* โดยเฉพาะอย่างยิ่งคฤหาสน์อุจิซึ่งเป็นฉากสำคัญในภาคสุดท้ายของเรื่องที่เราถึงอุกิฟูเนะตัวละครหญิงที่ผู้เขียนเคยใฝ่ฝันไว้ ผู้เขียนจึงรู้สึกตื่นเต้นยินดีและคิดจินตนาการถึงตัวละครหญิงเหล่านั้น จะสังเกตได้ว่าการเดินทางไปนมัสการครั้งนี้ผู้เขียนบรรยายถึงสิ่งที่พบเห็นระหว่างทางมากขึ้นกว่าการเดินทางครั้งก่อนๆ และระหว่างทางที่ไปวัดอะซะซะนี้ ผู้เขียนยังได้แวะไหว้พระที่วัดโทคะอิและศาลเจ้าอิโสะโนะกะมิด้วย ซึ่งผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงสภาพของศาลเจ้าเอาไว้ดังนี้

つとめてそこを立ちて、東大寺に寄りて、拝みてまつる。石上もまことに古りにけること、思ひやられて、むげに荒れはてにけり。(p.92)
พอรุ่งเช้าก็ออกเดินทางจากที่นั่น แวะไหว้พระที่วัดโทคะอิ และแวะศาลเจ้าอิโสะโนะกะมิด้วยซึ่งฉันทคิดว่ามันก็ดูเก่าแก่สมกับคำเรียกจริงๆ สภาพมันช่างรกร้าง

การที่ผู้เขียนกล่าวถึงศาลเจ้าอิโสะโนะกะมิว่า “ดูเก่าแก่สมกับคำเรียก” ก็เนื่องจากว่าศาลเจ้าอิโสะโนะกะมิอยู่ที่ตำบลฟูรุ (布留町) จึงมักเรียกชื่อศาลเจ้านี้กันว่า “อิโสะโนะกะมิฟูรุ” ซึ่งคำว่า

² จักรพรรดิองค์ที่ 70 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ช่วง ค.ศ.1045-1068

“พุรุ” นั้นพ้องเสียงกับคำว่า “พุรุ” (古) ที่แปลว่า “เก่า” ผู้เขียนจึงกล่าวว่าศาลเจ้านั้นมันช่างเก่าสมกับ คำเรียก ศาลเจ้าอิโสะโนะกะมิปัจจุบันอยู่ในเขต จังหวัดนารา ส่วนวัดโตะคะอินั้นเป็นวัดที่มีชื่อเสียง เก่าแก่ของเมืองนารา สร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ.745 มี พระพุทธรูปประดิษฐานที่ชื่อเสียงเป็นที่เคารพสักการะ ของคนญี่ปุ่นจนถึงปัจจุบัน หลังจากที่ผู้เขียนได้ไป นมัสการที่วัดและศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้แล้ว ค็นนั้น ก็ได้แวะพักค้างคืนที่วัดแห่งหนึ่งแถวยะมะเบะ และได้ฝันเห็นดังนี้

その夜、山辺といふ所の寺に宿りて、いと苦しけれど、経すこし読みたてまつりて、うちやすみたる夢に、いみじくやむごとく清なる女のおはするに参りたれば、風いみじく吹く。見つけて、うち笑みて、「何しにおはしつるぞ」と問ひたまへば、「いかでかは参らざらむ」と申せば、「そこは内裏にこそあらむとすれ。博士の命婦をこそよく語らはめ」とのたまふと思ひて、うれしく頼もしくて、いよいよ念じたてまつりて、初瀬川などうち過ぎて、その夜御寺に詣で着きぬ。(p.93)

ค็นนั้น พักที่วัดที่อยู่แถวที่เรียกกันว่ายะมะเบะ รู้สึกเหนื่อยมาก แต่ก็สวดมนต์ไปเล็กน้อยแล้วจึงเข้านอน ในความฝันค็นนั้นเอง ฉันฝันเห็นผู้หญิงที่สวยงาม มากคนหนึ่งเดินมาหา ขณะนั้นเองลมก็พัดแรง ผู้หญิง คนนั้นเห็นฉันแล้วก็ยิ้มให้ “มาทำอะไรที่นี่หรือ” ฉัน จึงตอบไปว่า “แล้วทำไมฉันถึงจะไม่มาที่นี่ล่ะ” ผู้หญิง คนนั้นกล่าวว่า “ท่านเป็นคนที่ถูกกำหนดให้เข้าไป รับผิดชอบในวัง ควรที่จะหาโอกาสไปพูดคุยกับพวก นางก้านลระกะซะ โนะ เมียวบุบ่อยๆ นะ” ดูเหมือน ผู้หญิงคนนั้นจะกล่าวเช่นนั้น ฉันรู้สึกดีใจ ยึดเอา ความฝันนั้นเป็นที่พึ่ง และตั้งใจสวดมนต์ภาวนา มากยิ่งขึ้น จากนั้นก็เดินทางข้ามแม่น้ำอะซะซะจนมาถึง วัดอะซะซะในค็นนั้น

อันโต ฌิเงะกะสะสุวิเคราะห์เกี่ยวกับผู้หญิง ที่ปรากฏในความฝันของผู้เขียนไว้ว่า “ผู้หญิงที่ ปรากฏในความฝันของผู้เขียนนี้น่าจะเป็นผู้หญิง คนเดียวกับที่มาปรากฏในความฝันของพระตัวแทน เนื่องจากทั้งพระตัวแทนและผู้เขียนต่างก็ฝันเห็น ในช่วงระหว่างที่เดินทางไปนมัสการที่วัดอะซะซะ

เช่นเดียวกัน” (อันโต ฌิเงะกะสะสุ, 1992, น.412) ตัวผู้เขียนเองก็น่าจะคิดโยงความฝันนี้ซึ่งดูเหมือน จะเป็นการทำนายทายทักถึงหน้าที่การงานอันรุ่งโรจน์ ในวังของผู้เขียน กับความฝันที่พระตัวแทนเห็นภาพ ด้านหนึ่งของกระจกสะท้อนถึงความสดใสน่ายินดี ซึ่งก็อาจจะเกี่ยวข้องกับการที่ผู้เขียนได้ไปทำงานรับใช้ ในวังเช่นกัน การที่ผู้เขียนคิดมานมัสการที่วัดอะซะซะ นั้นสาเหตุหนึ่งก็อาจเป็นเพราะวัดอะซะซะเป็นหนึ่ง ในวัดที่มารดาผู้เขียนเคยคิดอยากจะพาผู้เขียน ไปนมัสการ แต่สุดท้ายแล้วก็ไม่ได้พาไปเนื่องจาก กลัวความยากลำบากในการเดินทาง ซึ่งก็เหมือนกับ วัดอิมิยะมะที่ผู้เขียนรู้สึกเสียดายที่มารดาไม่ได้ พาไปจึงหาโอกาสเดินทางไปนมัสการเอง และอีก สาเหตุหนึ่งก็อาจเป็นเพราะผู้เขียนนึกถึงความฝันที่ พระตัวแทนเคยฝันเห็นนั้น ซึ่งภาพในกระจกด้านที่ สื่อถึงความสดใสน่ายินดีก็น่าจะเป็นการทำนาย ถึงอนาคตของผู้เขียนที่จะได้เจริญก้าวหน้ากับ ตำแหน่งหน้าที่การงานในวัง ดังนั้น การมาราบไหว้ นมัสการที่วัดอะซะซะในครั้งนี้ ผู้เขียนจึงน่าจะ มี จุดประสงค์เพื่อมานมัสการขอพรให้ความฝันซึ่งเป็น ลางดีนั้นปรากฏเป็นจริงดังที่คิดหวังไว้

ตำแหน่งนางกำนัลอะซะซะ โนะ เมียวบุ (博士の命婦) ที่ผู้หญิงในความฝันกล่าวถึงนั้น เป็นตำแหน่งนางกำนัลระดับ 5 ขึ้นไปซึ่งจัดว่า เป็นนางกำนัลระดับสูง การให้ผู้เขียนไปพูดคุยกับ นางกำนัลกลุ่มนี้บ่อยๆ อาจเป็นการทำนายทายทัก อนาคตของผู้เขียนว่าจะได้เลื่อนตำแหน่งเป็น นางกำนัลระดับสูง ผู้เขียนจึงรู้สึกยินดีและตั้งใจ สวดมนต์ภาวนามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เมื่อผู้เขียน ได้เดินทางมาถึงวัดอะซะซะแล้ว ผู้เขียนก็ได้ฝันเห็น มีคนโยนกิ่งซุงมาให้ ดังในตอนที่ยกมานี้

三日さぶらひて、暁までむとて、うちねぶりたる 夜さり、御堂の方より、「すは、稲荷より賜はる験 の杉よ」とて、物を投げ出づるやうにするに、うち おどろきたれば、夢なりけり。(p.93)

พักที่วัด 3 วัน พอรุ่งเช้าก็ออกจากที่นั่น ขณะที่กำลังเคลิ้มหลับนั่นเอง ฉันทเห็นมีคนออกมาจากโบสถ์และกล่าวว่า “นั่นเป็นหญิงอันศักดิ์สิทธิ์จากศาลเจ้าอินะริ” และทำท่าเหมือนกับโยนอะไรมาให้ ฉันทก็ไล่จับดูตั้งต้นจึงพบว่าที่แท้ก็เป็นความฝันนั่นเอง

คนญี่ปุ่นเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของต้นซุงิ ในศาลเจ้าอินะริ โดยจะนำเอากิ่งซุงิไปปลูกเพื่อทำนายทายทัก หากเจริญงอกงามดีก็จะเป็นนิมิตหมายที่ดี การที่ผู้เขียนฝันเห็นเหมือนมีคนโยนกิ่งซุงิ จากศาลเจ้าอินะริมาให้ก็น่าจะถือได้ว่าเป็นลางดี หากผู้เขียนตั้งใจสวดมนต์ภาวนาต่อพระโพธิสัตว์ กวนอิมที่วัดอะซะซะอย่างมุ่งมั่น และพยายามหาโอกาสไปนมัสการบ่อยๆ แล้ว ชีวิตของผู้เขียนก็อาจจะเจริญรุ่งเรืองได้เป็นน่านางานล้ำขั้นสูงอย่างที่คุณคิดหวังไว้ ก็เป็นไปได้ การที่ผู้เขียนเล่าถึงความฝันเหล่านี้ไว้ในบันทึกหลายครั้งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนเชื่อในเรื่องของความฝันอย่างจริงจัง ซึ่งความฝันเหล่านี้เองที่เป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เขียนคิดอยากเดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์บ่อยๆ แต่สุดท้ายแล้วผู้เขียนก็ไม่ค่อยมีโอกาสได้ไปนมัสการบ่อยๆ ตามที่คิดหวังไว้ ชีวิตของผู้เขียนไม่ได้มีเรื่องทุกซักร้อนมากมายขนาดที่ต้องหาโอกาสไปผ่อนคลายข้างนอก เพื่อหลีกเลี่ยงสภาพชีวิตที่เป็นอยู่เพื่อไปฟื้นฟูและหาที่ยึดเหนี่ยวทางใจ อีกทั้งด้วยนิสัยของผู้เขียนที่ไม่ชอบคิดทำอะไรอย่างจริงจัง ซึ่งผู้เขียนเองก็เคยกล่าวออกตัวไว้เช่นนั้น จึงทำให้ผู้เขียนไม่ค่อยได้เดินทางไปนมัสการที่ใดอย่างจริงจังตามที่คิดหวังไว้ มีเพียงการไปนมัสการครั้งที่ 5 ที่วัดอิมิยะมะ และครั้งที่ 6 ที่วัดอะซะซะนี้เท่านั้นที่เห็นได้ชัดถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้เขียนในการเดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สรุปได้ว่า การไปนมัสการครั้งที่ 5 และครั้งที่ 6 นี้เป็นช่วงที่ผู้เขียนมีความมุ่งมั่นตั้งใจเดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเห็นได้ชัด โดยมีแรงดลใจที่สำคัญก็คือความฝัน ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าเป็นความฝันที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์มาดลบันดาลให้ฝันเห็นนั่นเอง

5.3 การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ครั้งที่ 7 ถึง 11 (ช่วงผู้เขียนอายุ 40 ปีขึ้นไป)

การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ครั้งที่ 7 ถึง 11 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายที่ผู้เขียนเล่าไว้ในบันทึกนั้น ไม่ได้ระบุเดือนปีที่แน่ชัด ทราบเพียงว่าอยู่ระหว่างช่วง ค.ศ.1047-1054 โดยผู้เขียนได้เกริ่นบอกไว้ว่า หลังจากที่ได้ไปนมัสการที่วัดอะซะซะแล้ว ก็เว้นช่วงการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปนานเป็นปีๆ ดังในตอนที่ยกมานี้

二三年、四五年へだてたることを、次第もなく書きつづれば、やがてつづきたたる修行者めきたれど、さにはあらず、年月へだたれることなり。(p.95)

ทั้งๆ ที่ได้เว้นช่วงไป 2-3 ปี หรือ 4-5 ปีแท้ๆ แต่พอเขียนเล่าติดต่อกันโดยไม่ได้เรียงลำดับเวลาก็เลยดูเหมือนว่าฉันเป็นพวกนักแสวงบุญไปนมัสการอย่างต่อเนื่อง จริงๆ แล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น แต่ละครึ่งเว้นระยะห่างกันนาน

หลังจากเกริ่นบอกไว้ดังนั้น ผู้เขียนก็เล่าถึงการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ครั้งที่ 7 และครั้งที่ 8 ต่อทันที ซึ่งถ้าหากผู้เขียนไม่ได้เกริ่นบอกไว้เช่นนี้ ก็อาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่าหลังจากการไปนมัสการที่วัดอะซะซะแล้ว ผู้เขียนได้ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามที่ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจริงๆ แล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น การไปนมัสการครั้งที่ 7 และครั้งที่ 8 ที่วัดคุระมะะนั้น เกิดขึ้นในปีเดียวกันแต่ต่างช่วงเวลากัน ดังตอนที่ยกมานี้

ครั้งที่ 7-8 วัดคุระมะะ

春ごろ、鞍馬にこもりたり。山際霞みわたりのどやかなるに、山の方より、わづかかところなど掘りもて来るもをかし。出づる道は花もみな散りはてにければなにともなきを、十月ばかりに詣づるに、道のほど山のけしき、このころは、いみじうぞまさるものなりける。山の端、錦をひろげたるやうなり。たぎりて流れゆく水、水晶を散らすやうにわきかへるなど、いづれにもすぐれたり。詣で着きて、僧坊に行き着きたるほど、かきしぐれたる紅葉の、たぐひなくぞ見ゆるや。(p.95)

ช่วงฤดูใบไม้ผลิ ไปนมัสการที่คุระมะ ตอนที่หมอกปกคลุมจางๆ ทั่วบริเวณหุบเขานั้น เห็นคนถือหัวมันที่ขุดได้ออกมาจากภูเขา เป็นภาพที่น่าดู เส้นทางขากลับดอกซากุระร่วงไปหมดแล้วจึงไม่มีอะไรน่าชม แต่ตอนที่ฉันกลับไปหัวอีกครึ่งในเดือน 10 ทิวทัศน์ภูเขาระหว่างทางช่างงดงามตระการตาเป็นพิเศษ ที่เชิงเขาสี่ของใบไม้เป็นสีทองทั่วทั้งบริเวณ สายน้ำที่ไหลแรงชันกระเซ็นเป็นเม็ดใสราวกับผลึกแก้วช่างงดงามวิเศษกว่าที่ไหนๆ พอถึงวัดก็เข้าไปกราบพบพระที่วัดนั้น ใบไม้แดงที่เปียกฝนซึ่งตกเป็นครั้งแรกเวลานั้น ช่างงดงามไม่มีอะไรเปรียบ

วัดคุระมะเป็นวัดนิกายเท็นดะอิ (天台宗) ตั้งอยู่บนภูเขาคุระมะ (鞍馬山) ในจังหวัดเกียวโต สร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ.770 การไปนมัสการที่วัดคุระมะครั้งแรกเป็นการไปในช่วงปลายฤดูใบไม้ผลิที่ดอกซากุระร่วงหมดแล้ว ทิวทัศน์จึงไม่น่าดูชม ส่วนครั้งถัดมาเป็นช่วงเดือน 10 ใบไม้กำลังเปลี่ยนสีงดงามจะสังเกตได้ว่าผู้เขียนบรรยายแต่ทิวทัศน์ธรรมชาติระหว่างทาง ไม่ได้เล่าถึงจุดประสงค์ของการไปนมัสการหรือเล่าเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองปรารถนาขอพรแต่อย่างใด การไปนมัสการครั้งถัดมาคือครั้งที่ 9 นั้นก็เป็นเช่นเดียวกันดังตอนข้างล่างนี้

ครั้งที่ 9 วัดอิมิยะมะ

二年ばかりありて、また石山にこもりたれば、よもすがら雨ぞいみじく降る。旅居は雨いとむつかしきものと聞きて、蓐を押し上げて見れば、有明の月の谷の底さへくもりなく澄みわたり、雨と聞こえつるは、木の根より水の流るる音なり。(p.96)
ผ่านไป 2 ปีจึงได้ไปนมัสการที่วัดอิมิยะมะอีกครั้ง ฝนตกหนักต่อเนื่องทั้งคืน ได้อินว่าจุดหมายที่จะไปหากฝนตกจะเดินทางลำบาก พอฉันเปิดประตูมองออกไปก็เห็นพระจันทร์ที่ยังคงอยู่บนท้องฟ้าในยามเช้า ทอแสงส่องสว่างไปจนถึงกันหุบเขา เสียงฝนที่ได้ยินนั้นที่แท้ก็เป็นเสียงน้ำไหลผ่านรากไม้

ผู้เขียนได้ไปนมัสการที่วัดอิมิยะมะอีกครั้ง แต่ครั้งนี้ผู้เขียนไม่ได้เล่าถึงสิ่งที่ตนเองปรารถนาอยากขอพรหรือเล่าถึงจุดประสงค์ในการไปเอาไว้

เพียงแต่บรรยายถึงทิวทัศน์ขณะเดินทางไป โดยได้บรรยายถึงภาพพระจันทร์ที่ยังคงทอแสงส่องสว่างในยามเช้า และเสียงน้ำไหลที่ฟังดูคล้ายกับเสียงฝนตกหนัก จากนั้นผู้เขียนก็เล่าต่อถึงการไปนมัสการที่วัดอะซะซะครั้งที่สอง โดยได้บรรยายถึงทิวทัศน์ใบไม้แดงอันงดงามและคลื่นในแม่น้ำดังตอนที่ยกมานี้

ครั้งที่ 10 วัดอะซะซะ

また初瀬に詣つれば、はじめにこよなくもの頼もし。ところどころに設けなどして、行きもやらず。山城の国柞の森などに、紅葉いとをかきほどなり。初瀬川渡るに、初瀬川たちかへりつつ訪ぬれば杉のしるしもこのたびや見むと思ふもいと頼もし。(p.96)

ได้ไปนมัสการที่วัดอะซะซะอีกครั้ง เมื่อเทียบกับครั้งที่แล้ว ครั้นนี้รู้สึกว่าเดินทางได้อย่างวางใจ ระหว่างทางมีคนนำคนนั้นมาต้อนรับ จะผ่านเลยไปก็ไม่ได้ บริเวณป่าเมืองยะมะมิริยะ ใบไม้แดงกำลังเปลี่ยนสีงดงาม ตอนข้ามแม่น้ำอะซะซะ ฉันก็คิดขึ้นว่า “คลื่นในแม่น้ำอะซะซะซัดย้อนกลับ เหมือนตัวฉันที่ย้อนกลับมาเยี่ยมเยียนที่นี่อีกครั้ง ความศักดิ์สิทธิ์ของกิ่งซุงที่เห็นในความฝันก็คงจะเห็นประจักษ์กันในคราวนี้ กระมัง” คิดดังนั้นก็รู้สึกมีกำลังใจ

ในตอนที่ยกมานี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความฝันที่ผู้เขียนเคยฝันเห็นมีคนโยนกิ่งซุงมาให้เมื่อตอนที่มานมัสการที่วัดอะซะซะครั้งที่แล้วว่า การมานมัสการในครั้งนี้น่าจะทำให้ความฝันอันเป็นกลางดีนั้นเป็นจริงขึ้นมาได้ อันโต มิเงะกะสุวิเคราะห์ไว้ว่า “การไปนมัสการที่วัดอิมิยะมะและวัดอะซะซะครั้งแรกนั้น ผู้เขียนคาดหวังให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าฝันมาทำนายทายทักให้ ส่วนการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลังจากนั้นนับตั้งแต่วัดคุระมะเรื่อยมาจนถึงวัดอะซะซะครั้งที่ 2 นั้น เป็นการไปนมัสการขอพรให้ความฝันที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยมาทำนายทายทักให้นั้นปรากฏเป็นจริงขึ้นมา” (อันโต มิเงะกะสุ, 1992, น.417) จากที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ถึงกิ่งซุงในความฝัน แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องความฝันของคนญี่ปุ่น

สมัยเฮอันว่า หลังจากทีไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใดและได้ฝันเห็นเรื่องดีๆ แล้ว หากได้ไปนมัสการที่นั่นซ้ำบ่อยๆ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็จะช่วยดลบันดาลให้ความฝันซึ่งเป็นกลางดีนั้นปรากฏเป็นจริงขึ้นมาได้นอกจากวัดอิมิยะมะและวัดสะเซะแล้ว ผู้เขียนยังได้ไปนมัสการที่วัดโคริวอีกครั้งด้วย ซึ่งเป็นการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ครั้งสุดท้ายที่ผู้เขียนได้เล่าไว้ในบันทึกนี้

ครั้งที่ 11 วัดโคริว

世の中むつかしうおぼゆるころ、太秦^{うづまさ}にこもりたるに、宮に語らひきこゆる人の御もとより文ある、返りごと聞こゆるほどに、鏡の音の聞こゆれば、繁^{ひら}かりしうき世のことも忘れず入相の鐘の心ぼそさにと書きてやりつ。(p.99)

ตอนที่ความสัมพันธ์กับสามีไม่ราบรื่น ฉันได้ไปนมัสการที่วัดโคริว (อุซุมะซะ) มีจดหมายส่งมาจากคุณหาสนของท่านมียะจากคนที่มักพูดคุยนางทุกซอซุติดกันเป็นประจำ ตอนจะตอบจดหมายกลับได้ยินเสียงระฆังดังขึ้นจึงเขียนกลอนส่งไปว่า “(แม้จะหลบมาอยู่ที่นี้แต่ก็) มีอาถรรพ์เรื่องราวทางโลกได้เสียงระฆังในยามเย็นชวนให้รู้สึกวังเวงใจ”

การไปนมัสการครั้งนี้เป็นช่วงที่ความสัมพันธ์ของผู้เขียนกับสามีไม่ราบรื่น โดยผู้เขียนได้บรรยายถึงเสียงระฆังในยามเย็นซึ่งชวนให้รู้สึกวังเวงใจด้วยการบรรยายถึงเสียงระฆังในตอนนีคล้ายกับที่มิชิทซุเนะ โนะ สะสะ (道綱^{みちつな}の母^{はは}) ผู้เขียนบันทึกคะเงะโร (蜻蛉^{かげろう}日記^{にっき}) ได้บรรยายถึงบรรยายอากาศตอนไปนมัสการที่วัดฮันเนียะเมื่อเดือน 6 ค.ศ.671 โดยในขณะนั้นความสัมพันธ์ของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะกับสามีก็ไม่ราบรื่น มิชิทซุเนะ โนะ สะสะจึงหลบมาอยู่ที่วัดฮันเนียะ และได้บรรยายถึงเสียงระฆังในยามเย็นที่ชวนให้รู้สึกเศร้าใจเช่นเดียวกัน มิชิทซุเนะ โนะ สะสะนั้นเป็นป้าแท้ๆ (พี่สาวของมารดา) ของผู้เขียนบันทึกซะระฉินะ ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่าผู้เขียนบันทึกซะระฉินะอาจจะเคยอ่าน บันทึก

คะเงะโร มาก่อนและคงจะได้รับอิทธิพลจาก บันทึกคะเงะโร มาบ้างไม่มากนัก ใน บันทึกซะระฉินะ จึงมีบางจุดที่คล้ายกันกับใน บันทึกคะเงะโร การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อหลีกเลี่ยงสภาพที่เป็นอยู่เพื่อไปฟื้นฟูเยียวยาสภาพจิตใจนั้น พบได้บ่อยในกรณีของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ แต่สำหรับกรณีของผู้เขียน บันทึกซะระฉินะ นั้นไม่ค่อยปรากฏให้เห็นนัก มีเพียงครั้งที่ผู้เขียนเจาะจงเดินทางไปนมัสการที่วัดสะเซะในช่วงพิธีตะอิโอะเอะ กับการไปนมัสการที่วัดโคริวเพียง 2 ครั้งนี้เท่านั้น ที่ดูเหมือนว่าผู้เขียนอาจต้องการหาสถานที่เพื่อหลบไปเยียวยาสภาพจิตใจ ซึ่งเหมือนกับกรณีของมิชิทซุเนะ โนะ สะสะ

สรุปได้ว่าการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ครั้งที่ 7 ถึงครั้งที่ 11 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายนี้ ผู้เขียนไม่ได้เล่าจุดประสงค์ในการไปนมัสการไว้ แต่จะเน้นบรรยายทิวทัศน์ธรรมชาติที่พบเห็นระหว่างทางซึ่งก็อาจเป็นการบอกทางอ้อมถึงจุดประสงค์ของการไปนมัสการว่าเพื่อไปเที่ยวชมวิวและพักผ่อนหย่อนใจก็เป็นได้ มีเพียงการไปนมัสการครั้งสุดท้ายที่พอจะเห็นจุดประสงค์ของผู้เขียนว่าอาจต้องการมาหลบพักจิตใจชั่วคราวเนื่องจากผู้เขียนกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับสามี นอกจากนี้การที่ผู้เขียนเดินทางไปนมัสการที่วัดอิมิยะมะและวัดสะเซะซ้ำเป็นครั้งที่สองนั้น อาจเพื่อเป็นการย้ำเตือนความฝันที่ตนเคยฝันเห็นเมื่อคราวที่มานมัสการครั้งแรก และเพื่อขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยดลบันดาลให้ความฝันนั้นเป็นจริงขึ้นมาเสียที แต่สุดท้ายแล้วเรื่องน่ายินดีที่ผู้เขียนเคยคิดทำนายฝันไว้และเผ้ารอให้เกิดขึ้นนั้นก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริง เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นไว้ในตอนท้ายของบันทึกที่เล่าถึงบั้นปลายชีวิตผู้เขียน ซึ่งจะขอกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

5.4 ความคิดความเชื่อของผู้เขียน ในช่วงบั้นปลายชีวิตที่มีต่อการไปนมัสการสังคตศีลธิ

ในช่วงท้ายของบันทึก ผู้เขียนได้กล่าว แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทางไปนมัสการสังคตศีลธิของตนหลายครั้ง ดังตอนที่ยกมาต่อไปนี้

なにごとにも心にかなはぬこともなきままに、かやうにたち離れたる物語^{ものまう}でも、道のほどを、をかしたも苦しとも見るに、おのづから心もなぐさめ、さりととも頼もしう、さしあたりて嘆かしなどおぼゆることどもないままに、ただ幼き人々を、いつしか思ふさまにしたてて見むと思ふに、年月の過ぎ行くを、心もとなく、頼む人だに、人のやうなるよろこびしてはとのみ思ひわたる心地、頼もしかし。(p.98)

ไม่มีอะไรที่ไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ ฉันได้เดินทางไปนมัสการสังคตศีลธิตามที่ต่างๆ ระหว่างทางได้เผชิญทั้งความสนุกสนานน่าสนใจและความเหนื่อยยากลำบาก ซึ่งช่วยปลอบประโลมจิตใจฉัน การได้ไปทำบุญไหว้พระนั้นทำให้รู้สึกว่ามีจิตใจที่ยึดเหนี่ยวฉันไม่มีเรื่องต้องคิดทุกขใจอะไร เพียงแค่หวังอยากเลี้ยงดูลูกๆ ให้เจริญเติบโตอย่างที่ตั้งใจไว้ รู้สึกงุ่นง่านใจกับวันเวลาที่ค่อยๆ ผ่านไป ได้แต่ยึดเอาความหวังว่าสามีคงจะได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งเหมือนกับคนอื่นๆ เขานั้นมาเป็นที่พึ่งทางใจ

นะกะโนะ โคอิชิวิเคราะห์ไว้ว่า “ในช่วงอายุ 30 ปลายๆ จนถึงช่วงอายุ 40 กลางๆ ผู้เขียนได้เดินทางไปนมัสการสังคตศีลธิบ่อยครั้ง เรื่องหลักๆ ที่ปรารถนาขอพรก็คือ ความเจริญก้าวหน้าของสามีและลูก ฐานะอันมั่นคงและความสงบสุขในชีวิต แม้จะปรารถนาชีวิตที่สงบสุขในชาติหน้าด้วย แต่ก็เป็เพราะบรรยากาศของวัดและพิธีกรรมต่างๆ อีกทั้งคำเทศนาสั่งสอนที่เคยได้ยินได้ฟังมา จึงทำให้ผู้เขียนเกิดความรู้สึกนึกคิดเช่นนั้นขึ้นมา ผู้เขียนไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาพระธรรมคำสอนอย่างจริงจังตั้งแต่แรก” (นะกะโนะ โคอิชิ, 1989, น.103) ความปรารถนาในเรื่องความเจริญก้าวหน้า

ของสามีและลูกนั้น เห็นได้ค่อนข้างชัดเนื่องจากผู้เขียนเคยกล่าวเอาไว้หลายครั้ง ดังในตอนข้างล่างนี้ก็เช่นกัน

身の病いと重くなりて、心にまかせて物語^{ものまう}などでせしこともえせずなりたれば、わくらばの立ち出でも絶えて、長らふべき心地もせぬままに、幼き人々を、いかにいかにわがあらむ世に見おくこともがなと、臥し起き思ひ嘆き、頼む人のよろこびのほどを、心もとなく待ち嘆かるに、秋になりて待ちいでたるやうなれど、思ひしにはあらず、いと本意なくくちをし。(p.104)

โรคภัยไข้เจ็บรุมเร้าหนักกว่าเดิมจึงไม่สามารถไปนมัสการตามที่ต่างๆ ได้อย่างที่คิดไว้แล้ว ทั้งยังท้อทวยไม่ได้ไปทำงานรับใช้ในวังด้วย ฉันไม่คิดว่าตัวเองจะมีอายุยืนยาว คิดหวังแต่อยากจะได้มองดูอนาคตของลูกๆ ในระหว่างที่ฉันยังมีชีวิตอยู่ ทั้งในยามหลับและยามตื่นก็ได้แต่เฝ้าครุ่นคิดกังวล ระหว่างที่เฝ้ารอว่าเมื่อไหร่สามีจะได้ก้าวหน้าเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งกับเขาเสียทีนั้น ในที่สุดช่วงฤดูใบไม้ร่วงที่เฝ้ารอมานานก็มาถึง แต่กลับปรากฏว่าไม่ตรงกับที่คิดหวังไว้ จึงรู้สึกผิดหวังเสียายเป็นอย่างมาก

ในสมัยนั้นขุนนางจะได้ปรับเปลี่ยนขั้นเลื่อนตำแหน่งกันในช่วงฤดูใบไม้ร่วง สามีของผู้เขียนเป็นข้าราชการที่ต้องถูกส่งไปประจำดูแลหัวเมืองต่างๆ หากมีตำแหน่งสูงก็จะได้ไปดูแลหัวเมืองที่อยู่ใกล้ๆ เมืองหลวง แต่หากตำแหน่งต่ำต่อยก็จะถูกส่งไปหัวเมืองห่างไกล การที่ผู้เขียนรู้สึกผิดหวังนั้นแสดงให้เห็นว่าสามีไม่ได้รับการแต่งตั้งให้ไปดูแลหัวเมืองที่ผู้เขียนคาดหวังไว้ ผู้เขียนจึงรู้สึกผิดหวังเสียตายไม่นานหลังจากนั้นสามีของผู้เขียนก็ล้มป่วยและเสียชีวิตไป ผู้เขียนได้กล่าวถึงภาพในกระจกที่พระตัวแทนฝันเห็น ที่ด้านหนึ่งของกระจกสะท้อนภาพคนกำลังร้องไห้ว่าน่าจะเป็นความเศร้าเรื่องที่สามีต้องมาตายจากไปนี้

ながつき 九月二十五日よりわづらひ出でて、十月五日に夢のやうに見ないて思ふ心地、世の中にまたたぐひあることとおぼえず。初瀬に鏡奉りしに、臥しまろび泣きたる影の見えけむは、これにこそは

ありけれ。うれしげなりけむ影は、来しかたもなかりき。今ゆく未はあべいやらもなし。(p.106)
 ตั้งแต่วันที่ 25 เดือน 9 สามีก่เริ่มล้มป่วย วันที่ 5 เดือน 10 ฉันเฝ้าหมอสามี่ด้วยความระทมทุกข์ราวกับฝันไป ไม่คิดว่าจะมีอะไรในโลกนี้เทียบกับความทุกข์ใจนี้ได้ ตอนที่ถวายกระจกบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดหะเซะแล้วเห็นภาพคนกำลังฟูบรื่องให้อยู่ฉันคงจะหมายถึงเรื่องน้กระมัง ส่วนภาพที่ดูน่าย็นตีในกระจกนั้นยังไม่เคยเกิดขึ้น และไม่มีวีแ้วว่าจะได้ประสพบเจอเหตุการณ์เช่นนั้นด้วย

ผู้เขียนคิดว่าภาพคนกำลังฟูบรื่องให้น่าจะหมายถึงความเศร้าที่ต้องสูญเสียสามี่นี้ ส่วนภาพอันน่าย็นตีนั้นยังไม่มวีแ้วว่าจะเกิดขึ้น แต่ความคิดดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้ความเชื่อในเรื่องความฝันของผู้เขียนลดน้อยลง ผู้เขียนยังคงเชื่อในความฝันที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้ฝันเห็นนั้น เพียงแต่กล่าวโทษตัวเองที่ไม่ได้ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างมุ่งมั่นจริงจัง จึงทำให้เรื่องน่าย็นตีที่ควรจะเกิดขึ้นในชีวิตไม่ได้เกิดขึ้นจริง ดังจะเห็นได้ในตอนต่อไปนี้

昔より、よしなき物語、歌のこをのみ心にしみて、夜昼思ひて行ひをせましかば、いとかかる夢をば、見ずもやあらまし。初瀬にて前のたび、「稲荷より賜ふ験の杉よ」とて投げ出でられしを、出でしままに、稲荷に詣でたらましかば、かからずやあらまし。年ごろ「天照御神を念じたてまつれ」と見ゆる夢は、人の御乳母して、内裏わたりにあり、みかど、後の御かげにかくべきさまをのみ、夢解きも合はせしかども、そのことは一つかなはでやみぬ。ただ悲しげなりと見し鏡の影のみたがはぬ、あはれに心憂し。かうのみ心に物のかなふ方なうてやみぬる人なれば、功德も作らずなどしてただよふ。(p.107)

ตั้งแต่เมื่อก่อน ฉันเอาแต่อ่านพวกโคลงกลอนและนิยายไร้สาระ หากได้สวดมนต์ภาวนาอย่างตั้งใจทุกเช้าค่ำแล้วคงจะไม่ต้องประสพบกับเรื่องน่าเศร้าราวกับฝันไปเช่นนี้ ตอนที่ไปนมัสการที่วัดหะเซะครั้งแรก และฝันเห็นมีคนกล่าวว่า “นี่คือกึ่งซุงอันศักดิ์สิทธิ์จากศาลเจ้าอินะริ” และโยนกึ่งซุงที่ว่ามาให้นั้น หากออกจากวัดแล้วไปนมัสการที่ศาลเจ้าอินะริต่อทันทีเลยละก็ ฉันคงจะไม่ต้องมาเผชิญกับ

เรื่องน่าเศร้าเช่นนี้ ความฝันที่ฉันฝันเห็นตั้งแต่หลายปีก่อนที่มีคนแนะนำว่า “จงสวดมนต์ภาวนาต่อเทพอะมะเตะระซุ” นั้น ก็คงจะสื่อว่า ฉันจะได้เป็นแม่หมของผู้สูงศักดิ์ และได้เข้าไปรับใช้ในวัง ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากองค์จักรพรรดิและพระมเหสีต่างๆ ที่คิดตีความความฝันไว้เช่นนั้นแท้ๆ แต่ในที่สุดก็ไม่ได้เป็นไปตามนั้น มีเพียงเรื่องภาพอันน่าเศร้าในกระจกที่ตรงตามนั้น ช่างเป็นเรื่องน่าเศร้า ตัวฉันซึ่งสุดท้ายแล้วก็ไม่มีอะไรเป็นไปดังที่คิดหวังไว้นั้นก็ไม่ได้เสริมสร้างบุญกุศลอะไรเพิ่ม ได้แต่ใช้ชีวิตผ่านไปวันๆ อย่างไร้แก่นสาร

ช่วงที่ผู้เขียนยังเด็ก ผู้เขียนเคยฝันเห็นมีคนแนะนำให้ไปนมัสการเทพอะมะเตะระซุ (天照御神) เทพองค์นี้เป็นเทพต้นตระกูลของจักรพรรดิญี่ปุ่น จึงอาจตีความความฝันนี้ได้ว่า ในอนาคตผู้เขียนจะได้เข้าไปทำงานรับใช้ในวัง และได้มีโอกาสใกล้ชิดกับพวกเชื้อพระวงศ์สูงศักดิ์ แต่ในตอนนั้นผู้เขียนกลับไม่ได้ใส่ใจในความฝันนั้น นอกจากนี้ตอนที่ฝันเห็นมีคนโยนกึ่งซุงของศาลเจ้าอินะริมาให้ผู้เขียนก็ไม่ได้ใส่ใจที่จะไปนมัสการกราบไหว้ที่ศาลเจ้าอินะริ ผู้เขียนจึงมาคิดเสียใจภายหลังว่าอาจเพราะสาเหตุนี้จึงทำให้เรื่องดีๆ ไม่เกิดขึ้น มีเพียงเรื่องน่าเศร้าเท่านั้นที่เกิดขึ้นจริงในชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อว่า แม้สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะดลบันดาลให้ฝันเห็นสิ่งที่เป็นกลางดีแล้ว แต่ถ้าไม่ได้ไปนมัสการหรือมุ่งมั่นสวดมนต์ภาวนาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างจริงจังแล้ว เรื่องดีๆ ก็อาจจะไม่เกิดขึ้นได้ แต่ถึงแม้ผู้เขียนต้องเผชิญกับเรื่องน่าเศร้าในชีวิต ผู้เขียนก็ยังมสิ่งหนึ่งที่เป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งก็คือความฝันเมื่อตอนอายุ 48 ปีที่ผู้เขียนเคยฝันเห็นพระอมิตาภะมาปรากฏองค์ให้เห็น

さすがに命は憂きにも絶えず長らふめれど、後の世も思ふにかなはずぞあらむかしとぞうしろめたきに、頼むこと一つぞありける。天喜三年十月十三日の夜の夢に、居たる所の家のつまの庭に、阿弥陀仏立ちたまへり。さだかには見えたまはず、霧ひとへ隔たれる

やうに透きて見えたまふを、せめて絶え間に
見たてまつれば、蓮華の座の、土を上がりた
る高さ三四尺、仏の御たけ六尺ばかりにて、
金色に光り輝きたまひて、御手、片つ方を
ばひろげたるやうに、いま片つ方には印を作り
たまひたるを、こと人の目には見つけたてまつら
ず、われ一人見たてまつるに、さすがにいみじく
けおそろしければ、簾のもと近くよりてもえ見たて
まつらねば、仏、「さは、このたびは帰て、後に
迎へに来む」とのたまふ声、わが耳一つに聞こえ
て、人はえ聞きつけずと見るに、うちおどろきた
れば、十四日なり。この夢ばかりぞ後の頼みとし
ける。(p.109)

ชีวิตฉันถึงแม้จะต้องเผชิญกับเรื่องโศกเศร้าไม่ได้ขาด
แต่ก็ยังมีชีวิตอยู่ยืนยาวมาได้ รู้สึกเป็นห่วงชีวิตใน
โลกหน้าว่าก็อาจไม่ได้เป็นไปดังหวังเช่นกัน แต่ก็มี
สิ่งหนึ่งที่เป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจฉัน นั่นก็คือความฝัน
ในคืนวันที่ 13 เดือน 10 ปีแห่งกัท 3 (ค.ศ.1055)
ในสวนบ้านที่ฉันอาศัยอยู่นั้น พระอมิตาภะเสด็จมา
ประทับอยู่ ฉันไม่อาจเห็นรูปลักษณะของท่านได้ชัด
ม่านหมอกค้อยๆ จางหายไปจึงปรากฏภาพให้เห็น
รางเลือน ฉันพยายามเพ่งมองฝ้อออกไปในจังหวะ
ที่ม่านหมอกจางหายนั้น ก็เห็นอาสนะดอกบัวลอย
อยู่เหนือพื้นดินประมาณ 3-4 ฟุต ความสูงขององค์
ท่านประมาณ 6 ฟุต ส่องรัศมีสีทองเปล่งประกาย
หัตถ์ข้างหนึ่งแบออก ส่วนอีกข้างหนึ่งทำเครื่องหมาย
สัญลักษณ์ คนอื่นๆ ต่างมองไม่เห็นท่าน มีเพียงฉันที่
มองเห็นได้ ฉันรู้สึกเกรงกลัวขึ้นมา จึงคิดเขยิบหลบ
มามองดูใกล้ๆ ม่านกันแต่ก็ขยับไม่ได้ เสี่ยงพระ
อมิตาภะกล่าวกับฉันว่า “เอาละ ครั้งนี้จะกลับไปก่อน
แล้วจะมารับทีหลัง” มีเพียงฉันที่ได้ยินเสียงนั้น
คนอื่นๆ ต่างไม่มีใครได้ยิน ตอนที่ฉันสะดุ้งตกใจตื่น
นั้นเป็นวันที่ 14 ฉันได้แต่เก็บเอาความฝันนั้นเป็น
ที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจเกี่ยวกับชีวิตในโลกหน้า

อะระโอะกะ พุมีโกะได้กล่าวถึงภาพ
พระอมิตาภะในความฝันนี้ว่า “ภาพพระโภษัชยคุรุ
(薬師仏) ท่ามกลางหมอกที่ฝังอยู่ในใจผู้เขียนมา
ตั้งแต่เด็กนั้น ซ้อนทับกับภาพพระอมิตาภะที่ผู้เขียน
ฝันเห็นในบั้นปลายชีวิต ขนาดของพระพุทธรูป
โภษัชยคุรุสูงเท่าตัวคน (ประมาณ 5 ฟุต) ส่วน
พระอมิตาภะในความฝันสูงประมาณ 6 ฟุต
เหมือนกับภาพพระโภษัชยคุรุท่ามกลางหมอกที่
แลเห็นขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย” (อะระโอะกะ

พุมีโกะ, 2006, น.76-77) ในตอนต้นของบันทึก
อะระโอะกะ ผู้เขียนได้เล่าถึงตนเองเมื่อวัยเด็กในช่วงที่
ตามบิดาไปอยู่ที่เมืองฮิเดชิ (常陸) ว่า ผู้เขียนได้
กราบไหว้พระพุทธรูปโภษัชยคุรุเป็นประจำทุกวัน
ภาพพระพุทธรูปองค์นั้นจึงน่าจะฝังอยู่ในใจของ
ผู้เขียน และเป็นไปได้ว่าภาพนั้นอาจมาปรากฏ
ซ้อนทับเป็นภาพพระอมิตาภะในความฝันของผู้เขียน
ดังที่มีผู้กล่าววิเคราะห์ไว้แล้ว แต่ผู้วิจัยคิดว่าภาพ
พระอมิตาภะนี้น่าจะเชื่อมโยงกับภาพพระพุทธรูป
ที่ผู้เขียนเคยฝันเห็นมีพระมาบอกว่าเมื่อชาติที่แล้ว
ผู้เขียนเคยสร้างพระพุทธรูปไว้ที่วัดคิโยะมิสุด้วย
เนื่องจากพระพุทธรูปองค์นั้นก็มีความสูง 6 ฟุต
ซึ่งเท่ากับความสูงของพระอมิตาภะในความฝันนี้
ความเชื่อในเรื่องความฝันที่ว่าตนได้เคยสร้าง
พระพุทธรูปสูง 6 ฟุตไว้ที่วัดคิโยะมิสุเมื่อชาติที่แล้ว
ซึ่งถือว่าเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ นั้น อาจเป็นเหตุ
ทำให้ผู้เขียนฝันเห็นภาพพระอมิตาภะเสด็จมาโปรด
โดยลักษณะขององค์พระอมิตาภะในความฝันนั้น
ก็ซ้อนทับกับภาพพระโภษัชยคุรุที่ฝังใจผู้เขียนมา
ตั้งแต่เด็กด้วย

การที่พระอมิตาภะกล่าวว่าจะมารับไปนั้น
เป็นการรับประกันชีวิตอันสงบสุขในโลกหน้าของ
ผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนสามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปบนโลก
ที่เต็มไปด้วยเรื่องน่าเศร้านี้ โดยเก็บเอาความฝันนั้น
มาเป็นที่ยึดเหนี่ยวพึ่งพิงทางใจ นะกะโนะ โคอิชิ
วิเคราะห์ไว้ว่า ในขณะที่ผู้เขียนได้ละทิ้งความ
ปรารถนาเกี่ยวกับเรื่องราวทางโลกทั้งหลาย และ
ปรารถนาการหลุดพ้นและการมีชีวิตที่สงบสุข
ในโลกหน้า จิตใจของผู้เขียนได้หันเข้าหาทางธรรม
อย่างแท้จริง (นะกะโนะ โคอิชิ, 1989, น.104)
แม้ในบั้นปลายของชีวิต ผู้เขียนจะอยู่อย่างอ้างว้าง
โดดเดี่ยว แต่ผู้เขียนก็หยิบเอาความฝันที่ฝันเห็น
องค์พระอมิตาภะนั้นมาเป็นที่พึ่ง และใช้ชีวิตบั้นปลาย
อย่างสงบสุข

จากบันทึกช่วงบั้นปลายชีวิตจะเห็นว่า แม้สิ่งดีๆ ในชีวิตที่ผู้เขียนเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้มาเข้าฝันทำนายไว้จะไม่ได้เกิดขึ้นก็ตาม แต่ความเชื่อในเรื่องความฝันของผู้เขียนก็ยังคงอยู่ โดยผู้เขียนยังยึดเอาความฝันที่ฝันเห็นพระอมิตาภะมาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างสงบสุขด้วย

6. บทสรุป

การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้เขียน *บันทึกชะระฉินะ* มีแรงดลใจที่สำคัญคือ ความฝันที่ผู้เขียนเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้มาเข้าฝันทำนายอนาคตให้ แม้ในวัยเด็กผู้เขียนดูจะไม่ใส่ใจในเรื่องความฝันหรือการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่าใดนัก แต่หลังจากได้มีโอกาสเข้าไปทำงานรับใช้ในวังและมีครอบครัวแล้ว ผู้เขียนได้มานึกย้อนเสียดายและเกิดความมุ่งมั่นที่จะไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และยังเมื่อได้ฝันเห็นนิมิตหมายอันดีระหว่างที่ไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ก็ยิ่งเกิดความเชื่อมั่นศรัทธายิ่งขึ้น แต่เนื่องด้วยปัญหาเรื่องสุขภาพและนิสัยแต่เดิมของผู้เขียนที่ไม่ใช่คนทำอะไรจริงจังจึงไม่ได้เดินทางไปนมัสการบ่อยอย่างที่คิดหวังไว้ สุดท้ายแล้วสิ่งดีๆ ในชีวิตที่ผู้เขียนคาดหวังไว้ก็ไม่ได้เกิดขึ้น แต่ทว่าผู้เขียนก็ไม่ได้กล่าวโทษสิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่อย่างใด

ผู้เขียนยังคงมีความเชื่อในความฝัน และยึดเอาความฝันที่เห็นพระอมิตาภะเสด็จมาโปรดมาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในบั้นปลายชีวิต

จากทั้งหมดนี้จึงดูเหมือนว่าคุณค่าความสำคัญของการไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นจะไม่ใช่ว่าเพียงเพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือดลบันดาลให้สิ่งที่คิดปรารถนาไว้เป็นจริงเท่านั้น สำหรับผู้หญิงชนชั้นสูงญี่ปุ่นสมัยเอโดะแล้ว การไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังเป็นโอกาสที่จะได้ฝันเห็นนิมิตหมายซึ่งก่อให้เกิด “ความหวัง” ในชีวิต ทำให้มีพลังในการดำรงชีวิตต่อไปโดยอาศัยความฝันนั้นเป็นแรงกระตุ้นหรือเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ในบันทึกชิ้นอื่นแม้จะมีบ้างที่กล่าวถึงความฝันของผู้เขียนขณะที่เดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ใน *บันทึกคะเงะโร* ที่บรรยายถึงความฝันของมิชิทซุนะ โนะ ฮะฮะขณะที่ไปพำนักอยู่ที่วัดอิมิยะมะ เป็นต้น แต่ก็ไม่ได้กล่าวเน้นย้ำถึงความฝันและไม่ได้เล่าถึงความฝันบ่อยครั้งแบบใน *บันทึกชะระฉินะ* จึงกล่าวได้ว่าเรื่องราวชีวิตของผู้เขียน *บันทึกชะระฉินะ* ที่ดูเหมือนจะผูกติดอยู่กับเรื่องของความฝันมาตลอดทั้งชีวิตนั้น นับเป็นจุดที่โดดเด่นของวรรณกรรมชิ้นนี้ที่ต่างไปจากวรรณกรรมสมัยเอโดะชิ้นอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง (References)

ภาษาไทย

อรรถยา สุวรรณรงค์. (2554). *ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาญี่ปุ่น

คุเงะ ฮิโระโตะฉิมิ (2011).「迷走する孝標女—石山詣から初瀬詣へ」『王朝女流日記を考える』. 2011年1月.

ชะวะดะ มะชะโกะ 沢田正子 (2006).「人はなぜ旅に出るのか—古代・中世文学に見る女人と物詣」『国文学解釈と鑑賞』. 2006年3月.

- พุกฤษ โทะณณยูกิ 福家俊幸 (1990). 「『更級日記』の初瀬詣で考—御禊の日に出立した意味」『中古文学論攷』1990年12月.
- พุกฤษ โทะณณยูกิ 福家俊幸 (2000). 「『蜻蛉日記』から『更級日記』へ—初瀬詣で」『中古文学論攷』. 2000年3月.
- นกะจิมะ โทะโมะเอะ 中嶋朋恵 (2002). 「平安時代における長谷寺参詣の行程についての研究 その一」『東京成徳短期大学紀要』. 2002年3月.
- นกะโนะ โคอิชิ 中野幸一 (1989). 「日記文学と仏教—更級日記の物語でと終焉」『日本文学講座』. 1989年5月.
- นิณโมะโตะ ชูอิชิ 西本忠一 (2000). 「「石山詣で」考—『更級日記』における」『樟蔭国文学』. 2000年10月.
- นิณโมะโตะ ชะดะ 西本貞 (1976). 「菅原孝標女の物語でと夢について—更級日記ノート5」『日本文学研究』. 1976年12月.
- มะซุดะ นิเงะโอะ 増田繁夫 (1994). 「平安文学を読む基礎知識4心身のリクリエーションとしての物語で」『月刊国語教育』. 1994年6月.
- อันโต นิเงะกะสุ 安藤重和 (1992). 「更級日記論—「よしなし心」悔い改め後の物語で」『平安時代の作家と作品』. 1992年1月.
- อิณชะระ โณเฮะอิ 石原昭平 (1984). 「石山詣でと文学—蜻蛉日記・源氏物語・更級日記をめぐる—」『帝京大学文学部紀要』. 1984年10月.
- โอะกะชะกิ โทะโมะโกะ 岡崎知子 (1966). 「平安朝女性の物語」『国語と国文学』. 1966年4月.
- ชะระ จุงโกะ (1995) 原順子 「『更級日記』—初瀬参詣記事の考察」『梅光女学院大学日本文学研究』. 1995年1月.
- ชะระดะ อะทังโกะ 原田敦子 (1993). 「死と再生の谷—王朝女流の石山詣」『日本文学』. 1993年4月.
- ชะระดะ อะทังโกะ 原田敦子 (2009). 「物語の旅」『王朝文学と交通』. 2009年5月.
- ชะระโอะกะ พุมิโกะ 原岡文子 (1999). 『更級日記』. 角川学芸出版.
- ชะระโอะกะ พุมิโกะ 原岡文子 (2006). 「『更級日記』の旅」『国文学解釈と鑑賞』. 2006年3月.

ทิศทางการพัฒนาศูนย์พยาบาลบุคคลเพื่อ ผู้ประกอบการญี่ปุ่นในไทยในศตวรรษที่ 21

ศิริวรรณ มุณีกรวงศ์*
ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ**

บทคัดย่อ

ด้วยความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้กระแสของสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้ของผู้คนในสังคมก็เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านทักษะที่จำเป็นในตลาดแรงงานด้วย ญี่ปุ่นมีบทบาทเป็นผู้นำในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานหลายสิบปี และยังคงความสำคัญอยู่จนปัจจุบัน ทำให้ผู้ประกอบการญี่ปุ่นได้รับการชักชวนให้มาลงทุนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในประเทศไทยแต่หนึ่งในปัญหาของประเทศไทยที่เป็นอุปสรรคสำคัญ คือการขาดกำลังคนที่มีคุณภาพ สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องเร่งปฏิรูปตนเองเพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน โครงสร้างของบทความนี้มีดังนี้ 1. ภาพรวมการลงทุนของญี่ปุ่นในไทย 2. ทรัพยากรบุคคลที่บริษัทญี่ปุ่นต้องการ โดยศึกษาปัญหาด้านการจัดหาบุคลากรของบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและภาวะการทำงานทำของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นเป็นกรณีศึกษา 3. ทิศทางการพัฒนาศูนย์พยาบาลบุคคล และ 4. สรุปผลและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศและตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

คำสำคัญ

ผู้ประกอบการญี่ปุ่น, แรงงาน, บุคลากรที่รู้ภาษาญี่ปุ่น, ทักษะในศตวรรษที่ 21

* อาจารย์ ดร., คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 99 หมู่ 18 ถนนพหลโยธิน ปทุมธานี 12121, อีเมล: siriwon@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 99 หมู่ 18 ถนนพหลโยธิน ปทุมธานี 12121, อีเมล: tasmetha@gmail.com

Trends in the HR Development of Japanese Enterprises in Thailand in the 21st Century

Siriwon Munintarawong*
Tasanee Methapisit**

Abstract

The emerging information and communication technologies (ICTs) as well as scientific and technological innovation are advancing very rapidly and are changing the world. These changes are also changing the types of skills needed in the labor market. Japan has been playing a leading role in the development of the economies in Southeast Asia for many decades, and Japanese enterprises are continuously persuaded to invest in Thailand. However, one of the problems of Thailand is a lack of qualified manpower that can serve the demands of the labor market, and educational institutions need to reform themselves in order to improve the quality of their graduates in this regard. This paper suggests that curricula should be redesigned in line with the current demand of the market. The paper is organized as follows. In section 1, we briefly give an overview of Japanese investment in Thailand; in section 2 we discuss the problems of the personnel in Thailand that speak Japanese; in section 3 we explore the trends of manpower resources in Japanese enterprises. In section 4 we summarize the findings and propose a new educational program for foreign investment in Thailand, in order to ascertain the needs of the labor market.

Key words

Japanese enterprises, Manpower, Japanese-speaking personnel, 21st century skills

* Dr., Faculty of Liberal Arts, Thammasat University 99 Moo 18 Paholyothin Road, Pathumthani 12121, e-mail: siriwon@hotmail.com

** Associate Professor, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University 99 Moo 18 Paholyothin Road, Pathumthani 12121, e-mail: tasmetha@gmail.com

บทนำ

กล่าวกันว่า ปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจมี 4 ประการ ได้แก่ คน (Man) ของ (Material) เงิน (Money) และการบริหารจัดการ (Management) เรื่องของคน ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ดังนั้นเมื่อจะลงทุนในต่างประเทศ บริษัทญี่ปุ่นจึงให้ความสำคัญกับเรื่องคนมากเป็นพิเศษเมื่อจะลงทุนในต่างประเทศ อย่างไรก็ตามยังพบว่า ประเทศไทยประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานเรื่อยมา เนื่องจากสถานศึกษาไม่สามารถผลิตบัณฑิตป้อนภาคอุตสาหกรรมได้ทันกับความต้องการ จึงยังมีสถาบันที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งภาครัฐและเอกชน มีการเปิดหลักสูตรวิชาเอกสาขาภาษาญี่ปุ่นในสถาบันระดับอุดมศึกษาอีกหลายแห่ง โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยของเอกชน อาทิ มหาวิทยาลัยสยาม สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เป็นต้น

แม้ว่าตัวเลขจากรายงานผลสำรวจจำนวนผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยของเจแปนฟาวน์เดชันในปี 2012 ระบุว่า มีผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยอยู่ราว 130,000 คน (Japan Foundation, 2013)¹ แต่จำนวนดังกล่าวไม่ใช่ผู้ที่มีความสามารถภาษาญี่ปุ่นถึงระดับที่ใช้งานจริง เป็นการเพิ่มในเชิงปริมาณแต่ยังไม่มีความเข้มข้นในด้านคุณภาพ สังเกตได้จากตัวเลขของจำนวนผู้สอบวัดระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่น ซึ่งจัดขึ้น 2 ครั้งในประเทศไทย เมื่อปี 2014 ที่ผ่านมา มีคนไทยที่เข้าสอบวัดระดับ N1 และ N2 ไม่ถึง 5000 คน²

ข้อเท็จจริงอีกประการคือ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นได้รับค่าจ้าง

ในระดับที่สูงเมื่อเทียบกับสาขาวิชาอื่นๆ แต่ก็ยังคงมีเสียงสะท้อนเกี่ยวกับปัญหาการขาดทักษะในการทำงานอยู่เนืองๆ ความคาดหวังและความพึงพอใจระหว่างนายจ้างกับบัณฑิตไม่สอดคล้องต้องกัน กล่าวคือ บัณฑิตถูกฝึกฝนให้มีความเชี่ยวชาญทางภาษา ในขณะที่บริษัทญี่ปุ่นมองว่าเท่านั้นไม่เพียงพอ บัณฑิตยังต้องมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมขององค์กร และมีทัศนคติที่จริงจังต่อการทำงาน ทำให้มีเสียงเรียกร้องจากทั้งฝ่ายบัณฑิตและบริษัทญี่ปุ่นให้สถานศึกษาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นภาคปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ในสายอาชีพได้³

จากข้อมูลด้านการรับสมัครงานสะท้อนให้เห็นว่า ตลาดยังมีความต้องการผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นแต่งงานวิจัยและรายงานของบริษัทจัดหางานหลายๆ แห่งระบุว่า ผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นยังไม่ตรงกับความต้องการของตลาด จึงนำมาสู่การตั้งคำถามว่า ถ้าเช่นนั้น ตลาดต้องการแรงงานประเภทใด ผู้ที่รู้ภาษาญี่ปุ่นควรมีคุณสมบัติอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต

บทความนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันของการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ทรัพยากรบุคคลประเภทใดที่บริษัทญี่ปุ่นต้องการเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต และนำเสนอข้อมูลปัจจุบันเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาและสังเคราะห์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรที่จะตอบโจทยความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้ตรงประเด็นยิ่งขึ้น

¹ https://www.jpff.go.jp/j/project/japanese/survey/result/dl/survey_2012/2012_s_excerpt_e.pdf p.7

² <http://www.jlpt.jp/e/statistics/archive.html> ในปี 2014 จำนวนผู้สอบชาวไทยระดับ N1 มี 1,663 คน N2 มี 3,116 คน ในขณะที่จำนวนผู้สอบของเวียดนามระดับ N1 มี 2,100 คน และ N2 มี 7,245 คน ซึ่งจำนวนผู้เข้าสอบของเวียดนามมากกว่าของไทยเกือบเท่าตัวในทุกระดับ

³ 原田朋子 (2004), Nareenoot (2013)

1. ภาพรวมการลงทุนของญี่ปุ่นในไทย

1.1 ทิศทางการลงทุนเริ่มเปลี่ยนแปลง

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญช่วยพุงให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเติบโตขึ้น เกิดการจ้างงาน รวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาในประเทศ ทำให้เกิดการพัฒนากอุตสาหกรรมและเพิ่มศักยภาพในกาแข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้ รัฐบาลทุกรัฐบาลจึงให้ความสำคัญต่อการลงทุนจากต่างประเทศ และพยายามหามาตรการจูงใจต่างๆ ที่จะดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เข้ามาลงทุนโดยตรงในประเทศไทยและสร้างความเจริญเติบโตให้กับเศรษฐกิจไทยมากกว่าก่อนศตวรรษ และประเทศไทยยังต้องการการสนับสนุนจากประเทศญี่ปุ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจต่อไปอีก

การลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นได้เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 โดยมีการก่อตั้งหอการค้าญี่ปุ่น-กรุงเทพฯ ขึ้นมาเมื่อวันที่ 27 กันยายน 1954 จำนวนสมาชิกของหอการค้าฯ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องพร้อมกับการขยายตัวของการลงทุนและย้ายฐานการผลิตสู่ต่างประเทศของบริษัทและโรงงานญี่ปุ่น โดยเฉพาะในปี 1985 เกิดปรากฏการณ์เงินเยนแข็งค่า จึงทำให้เกิดการตื่นตัวในการลงทุนในต่างประเทศ กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงไปสู่โลกการค้าไร้พรมแดนส่งผลให้จำนวนบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นที่เข้ามาลงทุนในเมืองไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวน

สมาชิกหอการค้าญี่ปุ่น-กรุงเทพฯ เพิ่มขึ้นจาก 394 บริษัท ในเดือนเมษายน 1985 เป็น 696 บริษัท ในปี 1989 และเพิ่มสูงถึง 1,600 บริษัท ในเดือนเมษายนปี 2014 ปัจจุบันบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยขยายการลงทุนเตรียมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2015 ซึ่งทำให้จำนวนสมาชิกของหอการค้าฯ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันหอการค้าญี่ปุ่น-กรุงเทพฯ จัดเป็นหอการค้าต่างประเทศญี่ปุ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก⁴

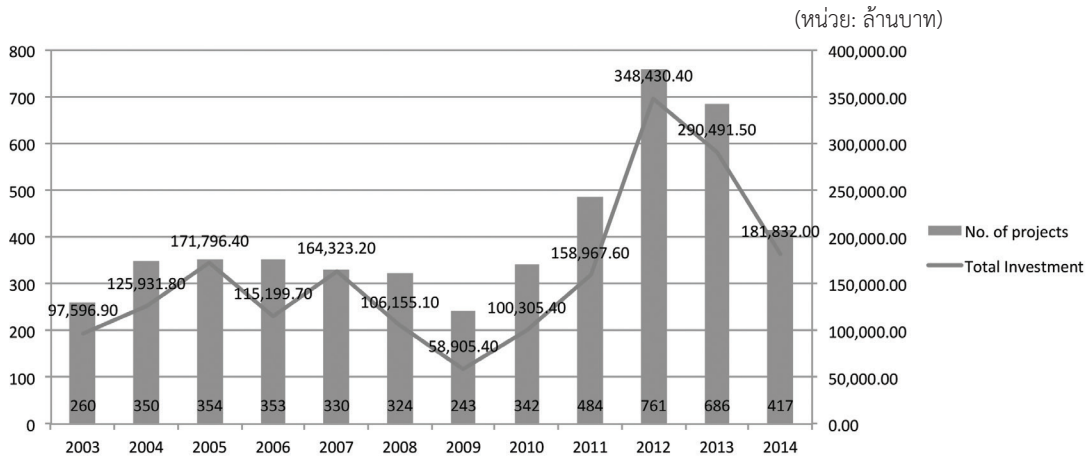
ด้านมูลค่าการลงทุน การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย คิดเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 3.6 ของการลงทุนของญี่ปุ่นทั่วโลก และเป็นอันดับ 2 ในเอเชีย รองจากประเทศจีน (ปี 2007) แต่หากมองจากฝ่ายไทย พิจารณาจากจำนวนโครงการที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนต่อคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ประเทศญี่ปุ่นครองตำแหน่งประเทศที่มีมูลค่าการลงทุนในประเทศไทยสูงที่สุดมาตลอด โดยในช่วงปี 2003-2011 มีอัตราการขยายตัวอย่างมาก มูลค่าของโครงการของประเทศญี่ปุ่นที่ได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุนเพิ่มขึ้นจาก 97,596.9 ล้านบาทในปี 2003 เป็น 158,967.6 ล้านบาทในปี 2011 แม้หลังภัยพิบัติน้ำท่วมครั้งใหญ่ในปี 2011 พบว่าประเทศญี่ปุ่นยังคงเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีสัดส่วนเป็น 50% ของการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด⁵ ล่าสุดในปี 2014 ประเทศญี่ปุ่นได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุนคิดเป็นมูลค่าการลงทุน 181,832.0 ล้านบาทซึ่งลดลงมาจากปีก่อนหน้า

⁴ หอการค้าญี่ปุ่น-กรุงเทพฯ “สถิติสมาชิก (2004-2015)” จาก www.jcc.or.th/th/about/index3

⁵ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “สถิติการลงทุนจากต่างประเทศ รายครึ่งปี/รายปี (FDI BY COUNTRY IN 2007)”, หน้า 1, จาก <http://www.boi.go.th>

เนื่องจากความวุ่นวายทางการเมือง⁶ แต่ก็ยังคงเป็นประเทศแหล่งทุนที่มีมูลค่าการลงทุนสูงที่สุดในปี

2014 รองลงมาคือ ประเทศจีน และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ⁷

แผนภูมิที่ 1: โครงการที่ได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุนของประเทศญี่ปุ่น ช่วงปี 2001-2014

หมายเหตุ: ผู้เขียนจัดทำขึ้นโดยใช้ข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI)

1.2 ประเภทกิจการของบริษัทญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทย

ตั้งแต่ปี 2010- 2012 แนวโน้มของการลงทุนเมื่อจำแนกตามสาขาการลงทุน พบว่า มีการลงทุนในหมวดโลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ขนส่งเป็นอันดับ 1 และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นอันดับ 2 และในปี 2013 ตัวเลขการลงทุนอันดับ 1 ยังคงอยู่ในหมวดโลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ขนส่ง เช่นเดิม ทว่าลดลงจากปี 2012 จากร้อยละ 46.44 ลดลงเหลือร้อยละ 23.08 ของโครงการที่ยื่นขอฯ ทั้งหมด ในปี

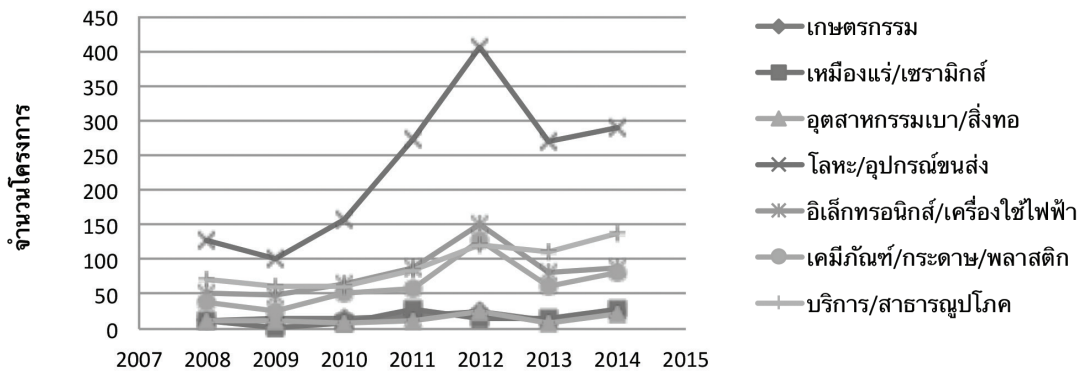
2013 นั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า จำนวนโครงการที่ยื่นขอรับการส่งเสริม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในสาขาบริการและสาธารณูปโภค ซึ่งคาดว่าเป็นการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางธุรกิจของญี่ปุ่นที่เน้นการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตควบคู่ไปกับการลงทุนในธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกัน เช่น กิจการศูนย์จัดหาจัดซื้อชิ้นส่วนและผลิตภัณฑ์ระหว่างประเทศ (International Procurement Office) และกิจการสนับสนุนการค้าและการลงทุน (Trade and Investment Support Office) เป็นต้น

⁶ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “สถิติการลงทุนจากต่างประเทศ รายครั้งปี/รายปี (FDI BY COUNTRY IN 2014)”, หน้า 1, จาก <http://www.boi.go.th>

⁷ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม “สรุปภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมปี 2557 และแนวโน้มปี 2558”, หน้า 5-6 http://www.oie.go.th/sites/default/files/attachments/industry_overview/annual2014.pdf

ในปี 2014 ตัวเลขการขอรับอนุมัติการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ชี้ให้เห็นว่า ประเภทกิจการที่ได้รับการอนุมัติการส่งเสริมการลงทุนมากที่สุดยังคงเป็นหมวดผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ขนส่ง รองลงมาคือ หมวดบริการ และสาธารณูปโภค และหมวดอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า⁸

ในปี 2015 พิจารณาเฉพาะช่วงไตรมาสที่ 3 ประเภทกิจการที่ได้รับการอนุมัติส่งเสริมการลงทุนที่มีเงินลงทุนมากที่สุด คือ หมวดกิจการบริการและสาธารณูปโภค โดยมีเงินลงทุน 89,480 ล้านบาท รองลงมาคือ หมวดการผลิตเคมีภัณฑ์พลาสติกและกระดาษ มีเงินลงทุน 61,860 ล้านบาท และหมวดผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ขนส่งมีเงินลงทุน 38,610 ล้านบาท⁹

แผนภูมิที่ 2: จำนวนโครงการที่ได้รับการอนุมัติการส่งเสริมการลงทุน จำแนกตามประเภทกิจการ
หมายเหตุ: จัดทำขึ้นโดยใช้ข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

จากข้อมูลเชิงสถิติที่ผ่านมาจนถึง ปี 2012 ชี้ให้เห็นว่า ตลาดแรงงานหลักที่ผู้ประกอบการบริษัท ญี่ปุ่นให้ความสำคัญจะอยู่ในภาคอุตสาหกรรมการผลิต โดยเฉพาะหมวดผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักรและอุปกรณ์ขนส่ง และหมวดอิเล็กทรอนิกส์และ

เครื่องใช้ไฟฟ้า ทว่าตั้งแต่ปี 2013-2015 มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และแนวโน้มการลงทุนโดยให้น้ำหนักกับธุรกิจบริการซึ่งสนับสนุนธุรกิจอื่นๆ ที่มีฐานการผลิตในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

⁸ ข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “ภาวะการลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่นในประเทศไทย ปี 2556”, หน้า 6

⁹ ข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “รายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมรายไตรมาส ไตรมาส 3 ปี 2558 (กรกฎาคม – กันยายน 2558)”, หน้า 68, จาก <http://www.oie.go.th>

องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น หรือ “เจโทร” กรุงเทพฯ ระบุว่า จำนวนบริษัทร่วมทุนที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันสถานะการประกอบธุรกิจในประเทศไทยทั้งสิ้นมีจำนวน 4,567 บริษัท เพิ่มขึ้น 683 บริษัท เมื่อเปรียบเทียบกับการสำรวจในปี 2008 และเมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสถานะการเข้ามาลงทุนเมื่อเร็วๆ นี้พบว่า 1) จำนวนบริษัทที่เข้ามาลงทุนเป็นบริษัทในอุตสาหกรรมบริการมีจำนวนมากกว่าอุตสาหกรรมการผลิต 2) จำนวนบริษัทที่เข้ามาลงทุนส่วนใหญ่เป็นบริษัทขนาดกลางและขนาดย่อมมากกว่าบริษัทขนาดใหญ่¹⁰ โดยเป็นอุตสาหกรรมการผลิต 2,147 บริษัท (47%) และ อุตสาหกรรมบริการ 2,261 บริษัท (49.5%) ซึ่งต่างจากในอดีตที่ผ่านมา ในการลงทุนอุตสาหกรรมบริการส่วนใหญ่เป็นกิจการค้าส่ง ค้าปลีก จำนวน 1,082 บริษัท คิดเป็น ร้อยละ 23 ของอุตสาหกรรมบริการ เนื่องจากเปิดกิจการเพื่อรองรับการลงทุนภาคการผลิตที่มีอยู่แล้วในเมืองไทย โดยเป็นการลงทุนเพื่อรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีตลาดขนาดใหญ่ นอกจากนี้ มีกิจการบริการเฉพาะกิจ เช่น ธุรกิจที่ปรึกษาด้านกฎหมาย บัญชี ซึ่งเข้ามาให้บริการกับธุรกิจญี่ปุ่นในประเทศไทย อีกทั้งยังมีกิจการด้านการเงินโดยมีธนาคารจากญี่ปุ่นเข้ามาตั้งสำนักงานในไทย รวมถึงทำธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ ประกันภัย และบริการขนส่ง ธุรกิจด้านเทคโนโลยี ธุรกิจทดสอบชิ้นส่วน ร้านอาหาร

และเครื่องดื่ม เป็นต้น ซึ่งคาดว่าแนวโน้มจากนี้จะมีธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เข้ามาลงทุนเพิ่มในไทย¹¹

1.3 แนวโน้มการลงทุนด้านอุตสาหกรรมในอนาคต

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 - 2559 รัฐบาลยังคงมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะระบบเศรษฐกิจไทยยังไม่แข็งแกร่งพอ อีกทั้งยังขาดปัจจัยสนับสนุนในส่วนของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันลดลง หากไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน อาจทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ช้า ทำให้มีผลิตภาพต่ำและต้องเป็นประเทศผู้ซื้อ ไม่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นๆ รัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน เพื่อสร้างอุตสาหกรรมที่ใช้ฐานความรู้เชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม¹² ซึ่งกระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมประสานกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนออกนโยบายส่งเสริมการลงทุนเพื่อที่จะพัฒนานวัตกรรมของผู้ประกอบการ โดยส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีการพัฒนานวัตกรรมต่างๆ อาทิ R&D การฝึกอบรมเทคโนโลยีขั้นสูง การพัฒนาผู้ผลิตในประเทศ (Local Suppliers) และการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์¹³

¹⁰ เจโทร กรุงเทพฯ (2014) https://www.jetro.go.jp/ext_images/.../thai/.../sme_survey_2014_tha.pdf

¹¹ สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 - 2559, หน้า 14

¹² สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “ข่าวบีไอโอให้ส่งเสริมกิจการผลิตหุ่นยนต์ทางการแพทย์” ฉบับที่ 161/2558 (อ.70) วันที่ 2 ธันวาคม 2558 สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2558 จาก www.boi.go.th

¹³ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี “ก.วิทย์ฯ จับมือ บีไอโอ หนุนเอกชนลงทุนวิจัย วิทยาศาสตร์ นวัตกรรม” สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2558 จาก <http://www.most.go.th>

อย่างไรก็ตาม จากรายงาน International Business Report (IBR): Thailand focus 2015 โดยบริษัทแกรนท์ ธอนตัน เปิดเผยทัศนะของนักธุรกิจชาวไทยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยว่า ตลอดเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยค่อนข้างโชคดีจากเศรษฐกิจโลกที่เติบโตได้สูงและช่วยดึงเศรษฐกิจไทยให้เติบโตตามไปด้วย โดยเฉพาะการเติบโตจากประเทศจีน และในระยะต่อไปเศรษฐกิจไทยไม่สามารถพึ่งพาเศรษฐกิจโลกได้เหมือนช่วงที่ผ่านมาอีกแล้ว ปัจจุบันประเทศไทยยังต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สังคมผู้สูงอายุ 2) การยกระดับการผลิต และ 3) การพัฒนาระบบดิจิทัล นอกจากนี้ ข้อจำกัดและความท้าทายของการประกอบธุรกิจในไทยจะขึ้นอยู่กับ 1) ความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจ 2) ราคาพลังงานที่เพิ่มขึ้น 3) การย้ายฐานการผลิตของต่างชาติเข้ามา และ 4) ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค¹⁴

กล่าวโดยสรุปคือ ทิศทางการลงทุนของประเทศญี่ปุ่นมีแนวโน้มลดลง บริษัทที่ทำธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจะเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการบริการ ในอนาคตจะมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาหรือไม่เป็นเรื่องที่ตอบยาก เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยยังมีปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการ ดังนั้น การคาดหวังกับแผนการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลอย่างเดียวไม่ใช่หนทางที่จะสร้างสังคมไทยให้แข็งแกร่งขึ้นได้ หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศคือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความเข้มแข็งและสามารถยืนหยัดด้วยตนเองได้ในสังคม ดังนั้น การเตรียมความพร้อมใน

การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม

2. ทรัพยากรบุคคลที่บริษัทญี่ปุ่นต้องการ

มีรายงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรบุคคลที่บริษัทญี่ปุ่นต้องการออกมาอย่างต่อเนื่อง อาทิ 原田 (2004), 前野 และคณะ (2013) และรายงานความเคลื่อนไหวต่างๆ ในเมืองไทยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าในแต่ละปีสามารถสืบค้นได้จากเว็บไซต์หอการค้าญี่ปุ่น-กรุงเทพฯ (JCC) บทสรุปสำหรับปัญหา/ความท้าทายด้านการบริหาร บริษัทส่วนใหญ่ตอบว่า มีปัญหาดังนี้ “การแข่งขันกับบริษัทอื่นรุนแรงขึ้น” “ขาดแคลนบุคลากรระดับผู้จัดการ” “ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรเพิ่มสูงขึ้น” “การเปลี่ยนงานของพนักงาน” และ “ความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน”¹⁵

จะเห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องขาดแคลนทรัพยากรบุคคลเป็นประเด็นหลักที่ทำให้บริษัทญี่ปุ่นประสบความยากลำบากในการดำเนินกิจการในที่นี่จะขอยกข้อมูลรายงานของบริษัทจัดหางานและตัวอย่างผลสำรวจภาวะการมีงานทำของบัณฑิตที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่น เพื่อสะท้อนแง่มุมของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านทรัพยากรบุคคลในบริษัทญี่ปุ่น

2.1 คุณลักษณะพิเศษของตลาดแรงงานไทย

ผลสำรวจบริษัทญี่ปุ่น 6 แห่งที่ระบุใน Work Report 2014 『タイにおける現地人材の採用と定着の実態』 ซึ่งทำการสำรวจเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2013 ระบุคุณลักษณะพิเศษของตลาดแรงงานไทยไว้ 6 ประการ ดังนี้

¹⁴ <http://thaipublica.org/2015/11/grant-thornton-thailand-1/>

¹⁵ เจโทร กรุงเทพฯ “บทสรุปแนวโน้ม” file:///C:/Users/shadowing2014/Downloads/THAI_Summary_Survey_1H2015%20(1).pdf p.3

1. **ขาดแคลนแรงงาน** โดยมากจะขาดแคลนบุคลากรในระดับผู้จัดการ ผู้ที่ทำงานด้านวิจัยและพัฒนา และวิศวกร
2. **อัตราการเปลี่ยนงานสูง** โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัย 20 ครั้งหลัง-วัย 30 ครั้งแรก ผู้ที่อยู่ในวัย 20 ครั้งหลังจะเปลี่ยนงานราวร้อยละ 50 และผู้ที่อยู่ในวัย 30 จะเปลี่ยนงานราวร้อยละ 40 ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนงานของคนไทยถือเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับตนเอง และโดยมากมักจะลาออกเมื่อได้รับโบนัสประจำปี
3. **ค่าแรงสูง มีการต่อรองค่าแรง** นับตั้งแต่มีการปรับค่าแรงขั้นต่ำเป็น 300 บาทเท่ากันทั่วประเทศตั้งแต่เดือนมกราคม 2013 ทำให้บริษัทต้องแบกรับภาระค่าแรงที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้สภาพแรงงานสัมพันธ์มักจะต้องรองขอขึ้นค่าแรงในอัตรา 7-8% ต่อปี ซึ่งหากเพิ่มในอัตรานี้ในเวลาเพียง 7-8 ปีค่าแรงจะเพิ่มจากเดิมเป็น 2 เท่าสำหรับตำแหน่งผู้บริหารมีอัตราค่าตอบแทนสูงมากแทบไม่ต่างกับบริษัทในประเทศญี่ปุ่น
4. **เป็นสังคม 2 ชั้น** ชั้นชั้นที่มีการศึกษาสูง เคยเล่าเรียนในต่างประเทศ มีราวร้อยละ 10 ส่วนอีกร้อยละ 90 เป็นชนชั้นกลางระดับประถม ในระยะหลังชนชั้นกลางเริ่มมีจำนวนมากขึ้นสำหรับผู้ศึกษาในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง โดยมากเป็นผู้มีอันจะกิน ไม่เดือดร้อนทำให้ไม่มีความดิ้นรนที่จะทำงานทำ

5. **เป็นสังคมที่ผู้หญิงทำงาน** โดยมากผู้หญิงจะต้องทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัวด้วย โดยฝากลูกหลานไว้กับปู่ย่าตายายที่ต่างจังหวัด ทั้งนี้เพราะไม่มีสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่เพียงพอ ในหน่วยงานภาครัฐเป็นเรื่องปกติที่ผู้หญิงได้รับมอบหมายงานสำคัญระดับหัวหน้าแผนก แต่ผู้หญิงส่วนใหญ่จะเลือกทำงานที่มั่นคงและสบาย
6. **ผู้ประกอบการไม่มีความพร้อมใน** ระบบบริหารงานบุคคล บริษัทที่มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด ไม่มีระบบบริหารงานบุคคลรองรับ และบางแห่งไม่สามารถตอบสนองต่อข้อเรียกร้องในการเพิ่มอัตราค่าจ้างได้

ประเด็นเหล่านี้ถือเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ผู้ประกอบการของญี่ปุ่นต้องใคร่ครวญอย่างจริงจังเมื่อจะมาลงทุนในประเทศไทย

อย่างไรก็ดี ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้มีเฉพาะในประเทศไทย 佐原 (2015)¹⁶ รายงานว่าปัญหาการจัดหาบุคลากรที่เหมาะสมเข้าทำงานในบริษัทญี่ปุ่นเป็นปัญหาที่พบทั่วไปในทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากผลสำรวจบริษัทญี่ปุ่น 295 แห่ง พบว่ามีความต้องการจ้างงานตำแหน่งงานระดับผู้บริหาร 66% ซึ่งประเทศไทยจัดว่ามีอัตราสูงสุดคือ 73% โดยมากจะอยู่ในกิจการประเภทอุตสาหกรรมการผลิต (เครื่องจักร/เครื่องขนย้าย/อิเล็กทรอนิกส์) 60% กิจการประเภท ไอที/พัฒนาซอฟต์แวร์ 46% การขนส่ง/โลจิสติกส์ 43% เป็นต้น นอกจากนี้ รายงานดังกล่าวยังระบุว่าในอนาคต

¹⁶ 佐原賢治 (2015) http://www.tbr.co.jp/books/sensor/sen_169.html

ธุรกิจประเภทที่มีความจำเป็นต้องจ้างงานเพิ่มได้แก่ “การค้าปลีก ร้านอาหาร งานบริการ” 33% เนื่องจากกิจการประเภทร้านอาหาร ธุรกิจการท่องเที่ยว ศูนย์การค้ากำลังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่จำนวนบุคลากรระดับบริหารที่มีความสามารถมีไม่เพียงพอ คาดว่าการแข่งขันแย่งแรงงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น กล่าวโดยสรุปคือ

1. บริษัทญี่ปุ่นที่มาเปิดสาขาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประสบปัญหาอย่างหนักในการจัดหาบุคลากร (การจ้างงาน การอบรม และการคงอยู่) โดยเฉพาะบุคลากรในระดับบริหาร ทั้งนี้เพราะประเทศในภูมิภาคนี้มีการจ้างงานทดแทนตำแหน่งที่ว่างลงตลอดทั้งปี โดยเฉพาะตำแหน่งผู้บริหาร
2. แนวทางในการบริหารงานบุคคล ต้องอาศัยวิธีการ “อบรมจากพนักงานที่มีอยู่แล้ว” หรือ “จ้างจากภายนอก” แต่กระนั้นก็ตาม “การอบรมพนักงาน” ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจาก ขาดคนสอนงาน มีปัญหาเรื่องภาษาที่ใช้ในการสอนงาน และแม้เปิดรับสมัครงานกลางปี ก็ไม่สามารถจ้างงานได้ เนื่องจากไม่มีผู้ที่มีคุณสมบัติเพียงพอ
3. วิธีป้องกันการลาออกจากงาน บริษัทญี่ปุ่นส่วนใหญ่จึงใช้วิธีการ “ทบทวนเงินเดือนประจำปี” และในอนาคตจะมี “การสร้างหลักสูตรอบรม” “จัดระบบให้รางวัลบุคลากรดีเด่น” “จัดโครงการพัฒนาองค์กร” เป็นต้น¹⁷

4. แต่บริษัทส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เชิงขั้นตอน (know-how) ด้านการบริหารบุคคล จึงหวังให้บริษัทแม่เป็นผู้สนับสนุน

2.2 ประเภทงานที่ต้องการบุคลากร

หากพิจารณาในกรอบของประเทศไทย ผู้บริหารตัวแทนบริษัทจัดหางานรายหนึ่ง¹⁸ ระบุว่าความต้องการบุคลากรของบริษัทญี่ปุ่น จำแนกตามประเภทงานได้ดังนี้

1) วิศวกร	ร้อยละ 60
2) งานบริหารและบัญชี	ร้อยละ 20
3) งานด้านการตลาด	ร้อยละ 10
4) ล่ามภาษาญี่ปุ่น	ร้อยละ 10

เนื่องจากตลอดเวลาที่ผ่านมา บริษัทญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทยส่วนใหญ่ เป็นกิจการประเภทอุตสาหกรรมการผลิต จึงมีความต้องการบุคลากรด้านวิศวกรรมศาสตร์ค่อนข้างมาก และไม่ได้เรียกร้องให้ต้องมีความรู้ภาษาญี่ปุ่น แต่จำเป็นต้องมีความรู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งระดับความรู้ภาษาอังกฤษที่ต้องการคือ TOEIC 600-800 คะแนน

สำหรับผู้ที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นนั้น บริษัทจัดหางานระบุว่า ส่วนใหญ่จะทำงานได้แต่เป็นล่ามภาษาญี่ปุ่น ซึ่งสำหรับบริษัทญี่ปุ่นแล้ว ความสามารถด้านภาษาเท่านั้นไม่เพียงพอ ควรจะต้องมีประสบการณ์และสามารถทำงานที่มากกว่านั้น เช่น งานการตลาด งานฝ่ายบุคคล เป็นต้น

รายได้ของผู้ที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นจะอยู่ในช่วงตั้งแต่ 20,000 บาท – 80,000 บาท การจ้างงานจึงพิจารณาจากความสามารถและประสบการณ์การทำงาน หากมีทักษะในการทำงาน

¹⁷ ปัจจุบันมีองค์กรที่สร้างหลักสูตรการอบรมบุคลากรของตนเองโดยเฉพาะ เช่น Denso Training Academy ของ Denso International (Thailand) Co. Ltd. http://www.ovta.or.jp/div/publishing/qmagazine/2208/232_2.html

¹⁸ Wise Digital「管理職必見！タイ人材業界サミット前編タイ人採用」<http://www.wisebk.com/1854>

อื่นที่นอกเหนือภาษาได้ด้วยจะเป็นคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้เป็นที่ต้องการของหน่วยงานมากขึ้น

2.3 ผลสำรวจภาวะการทำงานของบัณฑิต

จากการสำรวจภาวะการทำงานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาภาษาญี่ปุ่นในปีการศึกษา 2014 จำนวน 38 คน (ชาย 4 คน หญิง 34 คน) โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ภูเกิล ไดรฟ์ ได้รับคำตอบกลับมา 37 คน คิดเป็นร้อยละ 97.4 ของทั้งหมด จาก 37 คน เป็นผู้ที่ทำงานประจำ 31 คน (83.7%) งานอิสระหรืองานพาร์ทไทม์ 4 คน (10.81%) กำลังศึกษาต่อต่างประเทศ 1 คน (2.7%) และกำลังทำงาน 1 คน (2.7%)

ประเภทกิจการที่รับบัณฑิตเข้าทำงาน ในจำนวน 35 คน เป็นประเภทโรงงานอุตสาหกรรมการผลิต 14 คน (40%) บริษัท ห้างร้าน 14 คน (40%) กิจการประเภทโลจิสติกส์ 1 คน (2.8%) ธนาคารต่างประเทศ 1 คน (2.8%) สำนักงานมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่น 1 คน (2.8%) ส่วนผู้ที่ทำงานอิสระหรืองานพาร์ทไทม์โดยมากเป็นนักแปล-ล่ามอิสระ และทำงานสอนภาษา 4 คน (11.4%)

อัตราเงินเดือนแรกเข้าสำหรับบัณฑิตในปี 2014 ค่อนข้างสูง 56.75% ตอบว่าได้รับเงินเดือนในอัตราที่มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป ในจำนวนนี้มีผู้ที่ได้มากกว่า 40,000 บาทด้วย 29.7% ได้รับเงินเดือนในช่วง 20,001-30,000 บาท ส่วนที่เหลือได้รับเงินเดือนที่ต่ำกว่า 20,000 บาท คือกลุ่มที่ทำงานอิสระหรืองานพาร์ทไทม์

ในจำนวน 35 คนนี้ ผู้ที่พึงพอใจกับงานมีราว 21 คน (60%) ส่วนที่เหลือตอบว่า พอใจบ้าง 3 คน (8.5%) เฉยๆ 3 คน (8.5%) และไม่พอใจ 8 คน (22.8%) สาเหตุของความไม่พอใจที่มากที่สุด คือ ไม่ชอบลักษณะงาน งานน่าเบื่อ ค่อนข้างยาก ไม่ได้ใช้ทักษะภาษา รองลงมาคือ รู้สึกว่าตัวเองยังขาดความสามารถ ต้องปรับปรุงตัวอีกมาก ขาดทักษะการสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งทักษะที่ยังขาดและเป็นปัญหาในการทำงานเรียงตามลำดับมากไปน้อย สามารถสรุปได้ดังตารางด้านล่าง จะเห็นได้ว่าปัญหาของบัณฑิตคือ ทักษะการคำนวณ ซึ่งเป็นข้อต่อของผู้ที่ถนัดสายภาษา และแม้จะถนัดภาษา แต่เมื่อก้าวเข้าสู่การทำงานก็ค้นพบว่า ความสามารถทางภาษานั้นยังไม่ถึงระดับที่ใช้งานได้ดี เป็นต้น

	ปัญหาด้านต่างๆ	ค่าเฉลี่ย 6 ระดับ	S.D.
1	ปัญหาทักษะความชำนาญด้านคำนวณ	3.27	1.64
2	ปัญหาด้านทักษะความชำนาญด้านภาษา	3.03	1.17
3	ปัญหาทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยตนเอง	2.84	1.24
4	ปัญหาทักษะการแสวงหาความรู้ให้กับตนเอง	2.76	1.42
5	ปัญหาทักษะการบริหารจัดการสุขภาพและการดำเนินชีวิตตนเอง	2.70	1.47
6	ปัญหาทักษะการติดต่อสื่อสารกับผู้คนทั้งในและนอกองค์กร	2.65	1.03
7	ปัญหาทักษะความชำนาญด้านการใช้สื่อสารสนเทศ เช่น โปรแกรมเวิร์ด เอกเซล พาวเวอร์พอยต์ อีเมล	2.62	1.36

สำหรับประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษ เป็นภาษาทางการเช่นประเทศไทยนั้น จะมีปัญหา ด้านการสื่อสารอยู่แล้ว การจ้างงานผู้ที่มีความรู้ ภาษาญี่ปุ่นจึงมักจะจ้างผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์ หรือ วิทยาศาสตร์ มีจำนวนน้อยมากที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นด้วย แต่หากมีความรู้ภาษาญี่ปุ่นค่าจ้างก็จะยิ่งถีบตัวสูงขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการระบุว่างานด้านวิศวกรรม เทคโนโลยี งานธุรการ งานด้านการตลาด ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้รู้ภาษาญี่ปุ่น และแม้จะเป็นผู้ที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นยังไม่ถึงระดับที่ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ดังที่ 佐原 (2015, p.37) กล่าวคือ “แม้ว่าการใช้ภาษาญี่ปุ่นได้จะเป็นมูลค่าเพิ่ม แต่สิ่งที่บริษัทญี่ปุ่นต้องการอย่างแท้จริงคือ ทักษะด้านวิศวกรรมและทักษะการบริหารจัดการ”¹⁹ ข้อมูลเหล่านี้ สถานศึกษาควรถ่ายทอดให้นักศึกษาได้ตระหนักรู้แต่เนิ่นๆ

ปัญหาขาดแคลนแรงงานระดับหัวหน้าบริษัทญี่ปุ่นมักจะใช้วิธี “การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน หรือ On the Job Training (OJT)” ซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชา ซึ่งผู้สอนจะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการฝึกอบรม ในขณะที่ปฏิบัติงานให้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม 42.7% ของบริษัทญี่ปุ่นที่ตอบแบบสำรวจนี้ระบุว่า “ไม่มีผู้สอนงาน” หรือ “บุคลากรไม่เพียงพอ” และ 32.2% ระบุว่า “ปัญหาด้านภาษา” เป็นอุปสรรคต่อการสอนงาน

พิจารณาจากข้อมูลดังกล่าว ทำให้เห็นว่าบริษัทญี่ปุ่นยังมีความจำเป็นต้องมีผู้รู้ภาษาญี่ปุ่น

เป็นตัวเชื่อมประสานงาน และหากผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นมีทักษะหรือศักยภาพด้านการบริหารจัดการ หรือ ทักษะวิชาชีพอื่น การก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งงานด้านบริหารไม่ใช่เรื่องที่ยากจนเกินไป อย่างไรก็ตาม การเรียนภาษาต่างประเทศจำเป็นต้องใช้เวลา และการสร้างผลผลิตทางการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของตลาด อาจต้องใช้เวลาอย่างน้อย 10 ปี

3. ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้ในระยะหลังมานี้ มีงานประเภท ไอที เว็บ โทรศัพท์ มือถือ ธุรกิจคลาวด์ เพิ่มขึ้น ในประเทศญี่ปุ่นเอง เริ่มมีการนำหุ่นยนต์เข้ามาทำงานมากขึ้น จากนี้ไป ธุรกิจมีแนวโน้มจะเปลี่ยนรูปไปจากเดิม ผู้บริหารของบริษัทจัดหางานกล่าวว่า ลักษณะอุตสาหกรรมประเภทงานบริการจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปี 2015 งานจากอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่การผลิตมีความต้องการบุคลากรเพิ่มขึ้นในสัดส่วน 60% โดยเฉพาะในธุรกิจประเภทโรงแรม กิจกรรมเพื่อความบันเทิง อสังหาริมทรัพย์ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม อาทิ ผู้พัฒนาร้านค้า หรือ ผู้จัดการเขต เป็นต้น ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานก็จะต้องเปลี่ยนไปจากเดิมอีก งานวิจัยชิ้นหนึ่งวิจัยโดย Frey & Osborne (2013)²⁰ ระบุว่า อนาคตจะมีอาชีพที่หายไป 10-20 ปีข้างหน้า โดยเฉพาะอาชีพที่ไม่ใช้ทักษะ และไม่ต้องสื่อสารกับผู้คน ซึ่งกลายเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของคนทั่วโลกที่ต้องหันมาพิจารณาว่างานใดที่ไม่สามารถใช้เครื่องจักรทดแทนได้

สถานศึกษาควรที่จะพัฒนาบุคลากรให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ใน

¹⁹ 「日本語ができることは大きな付加価値にはなるものの、日本企業の採用が真に求めているのは技術力やマネジメント力であるということかもしれない。」คัดมาจาก 佐原賢治 (2015) p.37

²⁰ The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation?
http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf

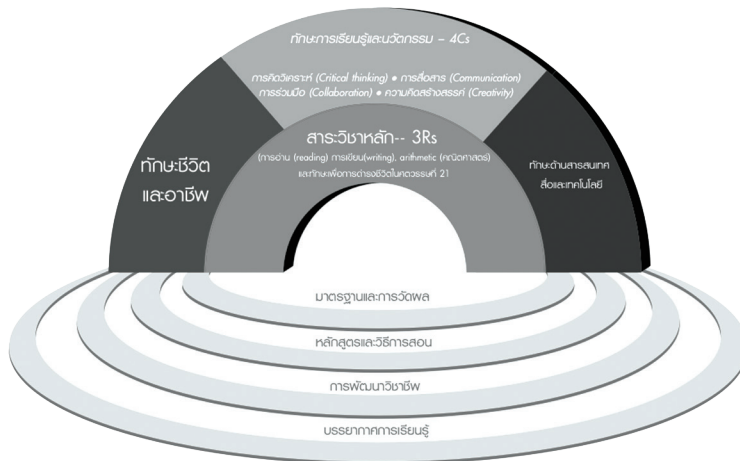
ปัจจุบันและอนาคตได้อย่างไร ในที่นี้จะนำเสนอแนวคิดต่างๆ อาทิ ทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 และแนวคิดเรื่อง สะเต็มศึกษา (STEM Education) ที่กำลังเป็นประเด็นสำคัญในระยะ 2-3 ปีนี้

3.1 ทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21

เครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills เรียกว่า P21) ซึ่งได้พัฒนาขึ้น โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต เรียกว่า กรอบแนวคิดเชิงมโนทัศน์สำหรับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 กรอบแนวคิดนี้ เน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน (Student Outcomes) ทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จะช่วย

ผู้เรียนได้เตรียมความพร้อมในหลากหลายด้านรวมทั้งระบบสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่ มาตรฐานและการประเมิน หลักสูตรและการเรียนการสอน การพัฒนาครู สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนในศตวรรษที่ 21

กล่าวคือ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้าม “สาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้ แต่ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้แบบ PBL (Problem-Based Learning) ของนักเรียน โดยมีสาระสำคัญตามผังกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังภาพด้านล่าง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Framework)
ที่มา: <http://ja.scribd.com/doc/97624333/การศึกษาในศตวรรษที่-21>

1. สาระวิชาหลัก 3Rs ได้แก่ Reading (การอ่าน), (W) Riting (การเขียน), และ (A) Rithmetics (คณิตศาสตร์)
2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 4Cs ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving หรือ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)
3. ทักษะชีวิตและอาชีพ ได้แก่ Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์)
4. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อสารและเทคโนโลยี Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสาร)

3.2 สะเต็มศึกษา (STEM)

การสร้างบุคลากรเพื่ออนาคต จำเป็นต้องเน้นการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ สหรัฐอเมริกาจึงได้เสนอแนวคิดให้โรงเรียนเน้นการเรียนการสอน “สะเต็ม” ตั้งแต่ระดับประถม มัธยม “สะเต็ม” หรือ “STEM” เป็นคำย่อจากภาษาอังกฤษของศาสตร์ 4

สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) หมายถึง องค์ความรู้ วิชาการของศาสตร์ทั้งสี่มีความเชื่อมโยงกัน และในโลกของความเป็นจริงต้องอาศัยองค์ความรู้ต่างๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกันในการดำเนินชีวิต และการทำงาน

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มมีลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ (1) เป็นการสอนที่เน้นการบูรณาการ (2) ช่วยนักเรียนสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาวิชาทั้ง 4 กับชีวิตประจำวันและการทำอาชีพ (3) เน้นการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 (4) ทำทหายความคิดของนักเรียน และ (5) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และความเข้าใจที่สอดคล้องกับเนื้อหาทั้ง 4 วิชา จุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและเห็นคุณค่าของการเรียน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ และเห็นว่าวิชาเหล่านั้นเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถนำมาใช้ได้ทุกวัน²¹

หากแผนงานพัฒนาการศึกษาของไทยเข้มแข็ง มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและมีการเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อผู้สอนและผู้เรียน กรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสะเต็มศึกษา ก็จะถูกปลูกฝังให้กับคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในระดับประถมและมัธยมศึกษา สำหรับในระดับอุดมศึกษาจะมีแผนงานที่เป็นอิสระมากกว่า อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมดูเหมือนว่าการศึกษาของประเทศไทยจะต้องคอยปรับตัวไปตามกระแสโลกที่หมุนเร็ว ในทางปฏิบัติอาจจะยังไม่สามารถจัดทำแผนการศึกษาที่เป็นรูปธรรมได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ในตลาดแรงงานเองก็ไม่สามารถรอการบ่มเพาะบุคลากรจากสถานศึกษาได้

²¹ คัดมาจากศูนย์สะเต็มศึกษาแห่งชาติ สสวท. http://www.stemedthailand.org/?page_id=23

จึงมีความเคลื่อนไหวเชิงรุกในหลากหลายมิติ ที่จะสร้างบุคลากรภาคอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เห็นผลจริงจัง

3.3 แผนพัฒนาบุคลากรในอนาคต

ในประเทศญี่ปุ่น ก็เริ่มต้นตัวเรื่องการพัฒนาบุคลากร มีแผนพัฒนาเยาวชนชาวญี่ปุ่นให้เป็น Global human resources (グローバル人材)²² เพื่อให้ไม่ตกยุค และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งปัจจุบันธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้ไหลออกไปยังต่างประเทศ และต้องการแรงงานที่เป็นคนญี่ปุ่นเพื่อบริหารกิจการเช่นกัน กระแสของสะสมเต็มศึกษา ทำให้เกิดห้องเรียนสร้างหุ่นยนต์ชนิดปูพรมทั่วประเทศ มีการทำนายว่า หุ่นยนต์จะมาแทนที่งานที่ไม่ต้องใช้ทักษะหรือความคิดสร้างสรรค์ในอนาคตอันใกล้ 10-20 ปีข้างหน้า

ณ ปัจจุบัน เพื่อคลี่คลายปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่ยืดเยื้อยาวนานในวาระที่เปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2015 รัฐบาลชินโซ อาเบะของญี่ปุ่น จึงเสนอแผนสนับสนุนการสร้างบุคลากรภาคอุตสาหกรรมการผลิต (産業人材) ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยกำหนดเป้าหมายผลิตบุคลากรจำนวน 40,000 คน ในระยะเวลา 3 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างช่างที่สามารถปฏิบัติงานได้จริง 2) สร้างทักษะการออกแบบและพัฒนา 3) สร้างพลังการคิดสร้างสรรค์ 4) สร้างบุคลากรที่มีความสามารถในการวางแผนและบริหารจัดการได้ 5) สร้างรากฐานทางความรู้โดยเน้นที่วิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ โดยดำเนินการแบบองค์รวมตั้งแต่สถานที่ปฏิบัติงานการผลิตไปจนถึงงานวิจัยพัฒนา

และ 7) จัดระบบที่ให้การสนับสนุนโดยร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชนของทั้งสองประเทศ รวมไปถึงการสนับสนุนให้ศึกษาต่อหรืออบรมที่ประเทศญี่ปุ่น²³

ในประเทศไทย ท่ามกลางการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องวิกฤตการศึกษา สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ประธาน TDRI ก็เสนอแผนการพัฒนาคนด้วยโมเดลอาชีวะ ซึ่งให้รัฐสนับสนุนและเอกชนเป็นผู้บริหาร²⁴ จะเห็นได้ว่าแนวโน้มการพัฒนาบุคลากรจะเน้นพัฒนาผู้ที่อยู่ในสายงานช่าง อาชีวศึกษาและวิศวกรรมศาสตร์เป็นหลัก และรัฐบาลก็มีแนวโน้มจะลดงบประมาณการสร้างบุคลากรสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในฐานะของสถานศึกษาที่ต้องสร้างสมดุลทางวิชาการ ไม่สามารถนิ่งเฉย หรือปฏิบัติอย่างที่เคยทำมาในอดีตได้อีกต่อไป การพัฒนาบุคลากรจะต้องเปลี่ยนเป็นแนวรุก และเข้าถึงตลาดแรงงานเพื่อจะตอบโจทย์ของสังคมให้ได้เพื่อไม่ให้ยั้งท้าย

ความต้องการผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในสังคมไทยซึ่งใช้ภาษาไทยเป็นหลัก การสนับสนุนให้เยาวชนไทยรู้ภาษาญี่ปุ่นจึงเป็นทักษะหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถประกอบอาชีพได้ แต่ทักษะภาษาจะไม่ใช้ทักษะหลักของการประกอบอาชีพอีกต่อไป

4. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผล

จากการประมวลข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ความต้องการของบริษัทญี่ปุ่นในไทย รวมถึงสภาพการจ้างแรงงานในปัจจุบัน สามารถสรุปเป็นประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้

²² กระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ของญี่ปุ่น (MEXT)

http://www.mext.go.jp/b_menu/shingi/chukyo/chukyo3/047/siryo/_icsFiles/afiefieldfile/2012/02/14/1316067_01.pdf

²³ 「産業人材育成協力イニシアティブ」mofa.go.jp/mofaj/files/000112832

²⁴ ศึกษารายละเอียดได้จากเว็บไทยพับลิก้า <http://thaipublica.org/2015/11/thai-state-and-economic-development-somkiat-1/>

- 1) สภาพปัจจุบันคือ การลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดของไทย มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนจากอุตสาหกรรมการผลิตโดยบริษัทขนาดใหญ่ ไปเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ดำเนินงานโดยกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม
- 2) ในการดำเนินกิจการในประเทศไทย บริษัทญี่ปุ่นประสบปัญหาด้านทรัพยากรบุคคลในหลากหลายมิติ ทั้งขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะระดับผู้จัดการ มีอัตราการเปลี่ยนงานสูง และ ค่าจ้างแรงงานสูง
- 3) สัดส่วนของบุคลากรที่เป็นที่ต้องการของบริษัทญี่ปุ่น คือ วิศวกร 60% งานบริหารและบัญชี 20% งานด้านการตลาด 10% และล่ามภาษาญี่ปุ่น 10% แต่ความต้องการที่แท้จริงไม่ใช่ผู้ที่รู้ภาษาญี่ปุ่นอย่างเดียว การรู้ภาษาญี่ปุ่นไม่สามารถทำให้ก้าวสู่ตำแหน่งงานที่สูงได้ ต้องมีทักษะอื่นเสริม
- 4) ในบริษัทญี่ปุ่นมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการสร้างบุคลากรกันเองในองค์กร แต่ก็มีปัญหาคือ ไม่มีคนสอนและมีปัญหาด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ภาครัฐและเอกชนจึงต้องร่วมมือกันในการพัฒนาบุคลากร ซึ่งการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ญี่ปุ่นก็กำหนดบทบาทตนเองในการเป็นพี่เลี้ยงที่จะสร้างคนป้อนอุตสาหกรรมผลิตในภูมิภาคเอเชีย 40,000 คนต่อ 3 ปี ซึ่งคาดว่าจะช่วยบรรเทาปัญหาได้ในระดับหนึ่ง
- 5) กำแพงภาษายังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาทางการ เช่น ประเทศไทย อินโดนีเซีย เป็นต้น ความจำเป็นที่จะต้องใช้บุคลากรที่รู้ภาษาญี่ปุ่นจึงยังคงมีอยู่ แต่บัณฑิตก็ประสบปัญหาในการทำงาน โดยเฉพาะขาดทักษะด้านคำนวณ การใช้ภาษาในการทำงานวิชาชีพ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยตนเอง
- 6) ในภาพรวมของโลก มีความตื่นตัวทั้งจากภายในและภายนอกที่จะพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยสอดแทรกในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งต้องเอาตัวรอดให้ได้เพราะมิฉะนั้นจะกลายเป็นคนว่างงาน แต่การพัฒนาทักษะต้องใช้เวลาและอาจไม่ทันกับความต้องการในปัจจุบันและอนาคต
- 7) สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงจุดอ่อนและปรับตัวอย่างเร่งด่วนทั้งในแง่ของการพัฒนาหลักสูตรปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งมหาวิทยาลัยที่ออกนอกระบบแล้วน่าจะมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อสร้างคนคุณภาพเข้าสู่สังคมทั้งผู้สอนและผู้เรียน

4.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาที่ผ่านมา 前野 และคณะ (2013, 74) กล่าวว่า สถานศึกษาควรเน้นย้ำให้บัณฑิตปรับตัวเข้าหาองค์กร โดยเฉพาะในประเด็น

ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ความซื่อสัตย์ และการให้ความร่วมมือ การมีมนุษยสัมพันธ์ การมีทักษะ การสื่อสาร รวมถึงส่งเสริมความเข้าใจในองค์กร เข้าใจวิธีการทำงานของคนญี่ปุ่น ความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ยอมรับซึ่งกันและกัน มีความยืดหยุ่นและสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ Neeranoot (2013, 355) เสนอแนะให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาตระหนักรู้และทบทวนบทบาทของตนเองใหม่ พยายามให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนทักษะอื่นๆ เพื่อจะได้มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะทำงานโดยใช้ภาษาญี่ปุ่นในองค์กรญี่ปุ่นได้ โดย

1. ตระหนักในความจริงที่ว่า สังคมไม่ได้ต้องการบัณฑิตที่รู้แต่ภาษาญี่ปุ่น
2. บัณฑิตควรเพิ่มพูนอื่นๆ ได้แก่ ทักษะบริหารจัดการ ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะการประสานงาน ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะความมีน้ำอดน้ำทน และทักษะภาษาอังกฤษ
3. ชี้ให้เห็นว่า มีช่องทางการทำงานอื่นๆ มากมายที่นอกเหนือไปจากงานแปลงานล่าม หรืองานสอนภาษาญี่ปุ่น
4. ควรมีความรู้รอบด้าน ทั้งสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิด
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกงาน ได้สัมผัสกับคนญี่ปุ่นในหลากหลายสถานการณ์ และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

ในทัศนะของผู้เขียน สถานศึกษาที่ผลิตผู้ที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นออกสู่สังคม จำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหาของสังคมว่า การผลิตบัณฑิตในภาพรวม ณ ปัจจุบัน ยังไม่ได้ตอบโจทย์ของสังคมและไม่สามารถจะเป็นพลังบวกให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเท่าที่ควร จึงน่าที่จะมีการร่วมกันพิจารณาหาแนวทางแก้ไขอย่าง

เร่งด่วน รวมไปถึงการปรับปรุงหลักสูตรในภาพรวม เพื่อให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพ ไม่ใช่ต่างคนต่างผลิตอย่างไร้ทิศทางอีกต่อไป จะต้องสร้างบุคลากรประเภท “พหุทักษะ” เช่น “ภาษา+บริหาร” “ภาษา+บัญชี” “ภาษา+คอมพิวเตอร์” และมีข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. สถานศึกษาควรชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาพหุทักษะตั้งแต่ปีแรกที่เข้าศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้วางแผนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เลือกเรียนวิชาที่ช่วยปูพื้นฐานความรู้ด้าน การตลาด การบัญชี และกฎหมาย เป็นต้น หรือ ปรับหลักสูตรให้ยืดหยุ่นสามารถเลือกวิชาที่มีความถนัดหรือสนใจได้มากขึ้น
2. สร้างความมั่นใจในการเป็นมนุษย์สากล เข้มแข็งทั้งภาษาแม่ ภาษาอังกฤษ (TOEIC 600 ขึ้นไป) และภาษาที่สอง (JLPT N1-N2) ควรสร้างนิสัยให้ผู้เรียนรู้จักประเมินตนเองตามเกณฑ์ JLPT Can-do (ดูภาคผนวก)
3. ออกแบบการเรียนการสอนเป็นโครงการที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารกับบุคคลอื่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง (Problem based learning) ใช้ทักษะทางไอที คอมพิวเตอร์ และทำงานเป็นทีม
4. เพิ่มพูนทักษะทางวิชาชีพ โดยจัดทัศนศึกษาสถานประกอบการ และส่งเสริมให้มีโอกาสฝึกงานตั้งแต่ชั้นปีต้นๆ เพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นในองค์กร และให้มีโอกาสสัมผัสกับผู้คน และ วงศ์พัทธ์

- เฉพาะทางในภาคอุตสาหกรรมที่หลากหลาย เพื่อค้นหาความถนัดและความสนใจของตนเอง
5. จัดระเบียบข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันและเป็นประโยชน์ เช่น เว็บไซต์ หรือ สร้างพจนานุกรมคำศัพท์เทคนิค เฉพาะด้านที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสองทาง ไม่ใช่ผู้สอนเป็นผู้ป้อนฝ่ายเดียว ฝึกฝนการใช้ข้อมูลความรู้ และสื่อสารสนเทศให้เกิดประโยชน์
  6. สนับสนุนธุรกิจอื่นๆ ของญี่ปุ่นโดยรวมเมื่อกับบัณฑิตและนักศึกษาปัจจุบัน สร้างองค์ความรู้ที่จะต่อยอดฐานความรู้ของผู้ที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นให้สูงขึ้น
  7. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับนักศึกษาต่างชาติ เพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้มาจากต่างวัฒนธรรม เช่น เวิร์กช็อป หรือ การศึกษาต่อในต่างประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งจะช่วยให้จรจรลงความคิดและจินตนาการได้กว้างไกลมากขึ้น
  8. สอดแทรกเนื้อหา ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในทุกรายวิชา เพื่อเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กับสังคม และตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบตัว อ่านและเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้

9. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่อยู่ในกรอบเฉพาะภายในชั้นเรียน ให้อิสระทางความคิดในการนำเสนอแนวทางการเรียนรู้ และการวัดผลร่วมกัน

บทส่งท้าย

ท่ามกลางกระแสการโหมกระพือแนวคิด สะเต็มศึกษา เซอร์เคน โรบินสัน นักการศึกษาชาวอังกฤษได้กล่าวปาฐกถาในรายการ TED Talk²⁵ เรื่อง “How to escape education’s death valley” หรือ “วิธีออกจากหุบเขามรณะของการศึกษา” ว่า “การให้การศึกษ (education) กับเยาวชนซึ่งประกอบด้วย การสอน (teaching) และการเรียนรู้ (learning) ... “การให้การศึกษ เท้ากับการทำให้เกิดการเรียนรู้” โดยหน้าที่ของครูไม่ใช่แค่เพียงผู้ส่งสารที่ส่งความรู้จากหัวครูไปยังหัวสมองเด็กเท่านั้น เนื่องจากเด็กเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีสัญชาตญาณในการเรียนรู้โดยธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้น หน้าที่ของครูจึงต้องเอื้อ (facilitate) ให้เกิดการเรียนรู้ กระตุ้น (provoke and stimulate) ให้เกิดการเรียนรู้ และทำให้พวกเขาสนุกกับการเรียนรู้ เรียกว่าจุดประกายไฟในความกระหายที่จะเรียนรู้ให้ลุกโชนให้ได้ เมื่อไฟนี้ลุกโชนแล้ว เด็กก็จะเรียนรู้ได้เองและอย่างต่อเนื่องด้วย...”²⁶

ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อผู้ประกอบการญี่ปุ่นในไทยในศตวรรษที่ 21 จึงขึ้นอยู่กับภาระตระหนักรู้ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสังคมไทยในทุกภาคส่วน และหน้าที่ของสถานศึกษาคือ การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรหรือการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเยาวชน โดยคำนึงถึงปัจจัยรอบด้านให้มากที่สุด

²⁵ รายการ TED Talks คือการประชุมว่าด้วยเทคโนโลยี ความบันเทิงและการออกแบบ โดยย่อมาจาก Technology Entertainment and Design ที่จะมีเวลาให้ทุกคนได้ขึ้นไปพูดเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อผู้คนประมาณ 18 นาที ก่อตั้งในปี 1984 โดย Richard และ Harry Mark มีกิจกรรมครั้งแรกในปี 1990 และตั้งแต่ปี 2006 เผยแพร่เป็นคลิปวิดีโอให้สามารถดูฟรีได้ทางอินเทอร์เน็ต

²⁶ คัดมาจาก <http://www.vcharkarn.com/varticle/500182>

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Framework)
<http://ja.scribd.com/doc/97624333/การศึกษาในศตวรรษที่-21>
- กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี “ก.วิทย์ฯ จับมือ บีไอไอ หนุนเอกชนลงทุนวิจัย วิทยาศาสตร์ นวัตกรรม” จาก <http://www.most.go.th>
- กระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ของญี่ปุ่น (MEXT)
http://www.mext.go.jp/b_menu/shingi/chukyo/chukyo3/047/siryo/_icsFiles/afldfile/2012/02/14/1316067_01.pdf
- ข้อคิดของเซอร์เคน โรบินสันกับการปฏิรูปการศึกษา <http://www.vcharkarn.com/varticle/500182>
- ข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “ภาวะการลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่น ในประเทศไทย ปี 2556”, หน้า 6
- ข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “รายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมรายไตรมาส ไตรมาส 3 ปี 2558 (กรกฎาคม – กันยายน 2558)”, หน้า 68, จาก <http://www.oie.go.th>
- เจโทร กรุงเทพฯ (2014) https://www.jetro.go.jp/ext_images/.../thai/.../sme_survey_2014_tha.pdf
- ไทยพับลิก้า “แกรนท์ ธอนตัน” เผยเศรษฐกิจไทยหมดเวลา “โชคดี” ทางความจริงใหม่ที่ต้องเผชิญ
<http://thaipublica.org/2015/11/grant-thornton-thailand-1/>
- สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ “สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 – 2559”, หน้า 14 http://www2.oae.go.th/EVA/download/Plan/SummaryPlan11_thai.pdf
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม “สรุปภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมปี 2557 และแนวโน้มปี 2558”, หน้า 5-6 http://www.oie.go.th/sites/default/files/attachments/industry_overview/annual2014.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “ข่าวบีไอไอให้ส่งเสริมกิจการผลิตหุ่นยนต์ทางการแพทย์” ฉบับที่ 161/2558 (อ.70) วันที่ 2 ธันวาคม 2558 จาก www.boi.go.th
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “สถิติการลงทุนจากต่างประเทศ รายครึ่งปี/รายปี (FDI BY COUNTRY IN 2007)”, หน้า 1, จาก <http://www.boi.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) “สถิติการลงทุนจากต่างประเทศ รายครึ่งปี/รายปี (FDI BY COUNTRY IN 2014)”, หน้า 1, จาก <http://www.boi.go.th>
- หอการค้าญี่ปุ่น-กรุงเทพฯ “สถิติสมาชิก (2004-2015)” จาก www.jcc.or.th/th/about/index3
- องค์กรส่งเสริมเอสเอ็มอีและนวัตกรรมภูมิภาคประเทศญี่ปุ่น (2015) “ผลการสำรวจแนวโน้มการลงทุนของบริษัทร่วมทุนญี่ปุ่น” https://www.jetro.go.jp/thailand/thai/t_press/_368542.html

- Carl Benedikt Frey & Michael A. Osborne (2013). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation?
- Frey, Carl Benedikt & Osborne, Michael A., The Future Of Employment: How Susceptible Are Jobs To Computerisation?, September 17, 2013. http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf pp.1-72.
- Japanese Language Proficiency Test. Past test data. <http://www.jlpt.jp/e/statistics/archive.html>
- Nareenoot Damrongchai. (2013). Japanese Speaking Personnel Proficiency Deficiencies: A Case Study of Japanese Education in Thailand. *Journal of Language Teaching and Research*, Vol.4, No.2, pp.348-356, March 2013. ACADEMY PUBLISHER.
- The Japan Foundation. (2013) *Survey Report on Japanese-Language Education Abroad 2012 Excerpt*. Kurosio Publishers. https://www.jpjpf.go.jp/j/project/japanese/survey/result/dl/survey_2012/2012_s_excerpt_e.pdf.
- Wise Digital「管理職必見！タイ人材業界サミット前編タイ人採用」<http://www.wisebk.com/1854>
- 榎原弘孝(2005).「タイの工場での人材育成」『グローバル人づくり』23(2), 3-8, 2005-07海外職業訓練協会 http://www.ovta.or.jp/div/publishing/qmagazine/2208/232_2.html
- 佐原賢治(2015).「東南アジアの日本企業における人事課題ーシンガポール、マレーシア、タイ、インドネシア、ベトナムにおける最新の調査結果から」『経営センサー1・2月号 2015 No.169』東レ経営研究所http://www.tbr.co.jp/books/sensor/sen_169.html
- シーイー・フォックス・グローバルリンクマネジメント株式会社共同企業体(2013).「タイ王国、インドネシア共和国海外高等教育機関と日系産業界が連携した人材育成基盤の案件化調査」
- 原田朋子(2004).「バンコクの日系企業の求める日本語ニーズに関する分析ービジネスパーソンによる日本語学習動機との比較からー」『早稲田大学日本語教育研究』5号, 169-181.
- 前野文康, 勝田千絵, Nida Larpsrisawad (2013). 国際交流基金バンコク文化センター日本語教育紀要第10号(2013年), 67-76.
- リクルートワークス研究所(2014).「Works Report2014タイにおける現地人材の採用と定着の実態ー日系企業6社へのインタビュー調査からー」http://www.works-i.com/pdf/140707_tgj.pdf

ภาคผนวก

ตาราง JLPT Can-do (แปลโดยผู้เขียน) เป็นหนึ่งในเกณฑ์การชีวิตที่ให้ผู้สอบประเมินตนเองหรือให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบว่า ผู้ที่สอบผ่านมีทักษะภาษาญี่ปุ่น 4 ทักษะ ฟัง พูด อ่าน เขียน ในระดับใด โดยเรียงลำดับจากยากไปง่าย (ตัวอักษรเข้มคือสิ่งที่ N1ควรทำได้ ตัวอักษรเอียงคือสิ่งที่ N2 ควรทำได้) ดังนี้

1. “ทักษะการฟัง”

	ความสามารถ
1	สามารถจับใจความสำคัญเมื่อดูข่าวโทรทัศน์เกี่ยวกับการเมืองหรือเศรษฐกิจ
2	สามารถเข้าใจเนื้อหาโดยสังเขปเมื่อฟังบทสนทนาในหัวข้อที่กำลังได้รับความสนใจจากสื่อต่างๆ
3	สามารถเข้าใจเนื้อหาโดยสังเขปเมื่อฟังสุนทรพจน์ที่เป็นทางการ (เช่น งานต้อนรับ)
4	สามารถเข้าใจเนื้อหาโดยสังเขปเมื่อฟังประกาศเกี่ยวกับสถานการณ์ไม่คาดฝัน (เช่น อุบัติเหตุ)
5	สามารถเข้าใจเนื้อหาเมื่อฟังคำถามเกี่ยวกับงานหรือเรื่องเฉพาะทาง
6	สามารถเข้าใจเนื้อหาโดยสังเขปเมื่อฟังการบรรยายหรือการปาฐกถา
7	สามารถเข้าใจเรื่องราวที่พูดคุยกันในการประชุมที่โรงเรียนหรือที่ทำงาน
8	สามารถเข้าใจเนื้อหาโดยสังเขปในการอภิปรายและได้วางทีในหัวข้อที่สนใจ
9	สามารถเข้าใจเนื้อหาโดยสังเขปเมื่อชมรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน (เช่น รายการอาหาร รายการท่องเที่ยว)
10	สามารถเข้าใจเรื่องราวในบทสนทนาที่พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน (เช่น การวางแผนท่องเที่ยว การเตรียมการสำหรับงานเลี้ยง)
11	สามารถเข้าใจภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ที่ใช้ภาษามาตรฐานโดยสังเขป
12	สามารถเข้าใจสิ่งที่ตนต้องการ (เช่น ลักษณะพิเศษ) เมื่อฟังคำอธิบายเกี่ยวกับสินค้าจากร้านค้า
13	สามารถเข้าใจโดยสังเขปเมื่อฟังประกาศของสถานีรถไฟหรือห้างสรรพสินค้า
14	สามารถเข้าใจเนื้อหาโดยสังเขปเมื่อฟังการพูดคุยเรื่องสภาพและของครุภัณฑ์
15	สามารถเข้าใจเมื่อฟังคำอธิบายเกี่ยวกับเส้นทางหรือการต่อรถที่ไม่ซับซ้อน
16	สามารถเข้าใจบทสนทนาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน (เช่น งานอดิเรก อาหาร แผนการสำหรับสุดสัปดาห์)
17	สามารถเข้าใจว่าต้องปฏิบัติสิ่งใดเมื่อฟังคำสั่งที่ไม่ซับซ้อน
18	สามารถทราบเวลาและสถานที่ที่นัดหมายเมื่อฟังประกาศจากอาจารย์
19	สามารถเข้าใจเมื่อฟังประโยคที่ใช้บ่อยในร้านค้า ไปรษณีย์ สถานีรถไฟ (เช่น「いらっしゃいませ」「〇〇円です」「こちらへどうぞ」 เป็นต้น)
20	สามารถเข้าใจเมื่อฟังการแนะนำตัวของอาจารย์หรือเพื่อนในห้องเรียน

2. “ทักษะการพูด”

1	สามารถเข้าร่วมอภิปรายและได้วางทีในหัวข้อที่สนใจ และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล
2	สามารถตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อที่กำลังได้รับความสนใจจากสื่อต่างๆ
3	สามารถอธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวหรือสาเหตุของสถานการณ์ไม่คาดฝัน (เช่น อุบัติเหตุ) ได้
4	สามารถพูดแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการได้อย่างเหมาะสมกับคู่สนทนาหรือสถานการณ์
5	สามารถเล่าเรื่องราวของภาพยนตร์หรือหนังสือที่อ่านในช่วงนั้นๆ ได้โดยสังเขป
6	สามารถแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่พร้อมเหตุผลในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน
7	หากได้เตรียมตัวจะสามารถรายงานหน้าชั้นในหัวข้อที่ตนเองเชี่ยวชาญ หรือหัวข้อที่ตนเองมีความรู้อย่างดี
8	สามารถพูดคุยกับเพื่อนหรือเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับแผนการท่องเที่ยวหรือการเตรียมงานเลี้ยง
9	สามารถบอกเล่าความปรารถนา หรือประสบการณ์ในการสัมภาษณ์งานพิเศษหรือการสัมภาษณ์เข้าทำงานได้
10	สามารถอธิบายเกี่ยวกับเส้นทางหรือการต่อรถไปยังสถานที่ที่ตนรู้จักดีได้
11	หากมีการเตรียมตัว ก็สามารถกล่าวสุนทรพจน์สั้นๆ แบบเป็นทางการ เช่น ในงานเลี้ยงส่งของตนเอง เป็นต้น
12	สามารถสอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่ตนต้องการซื้อในร้านค้า และสามารถอธิบายความต้องการหรือเงื่อนไขได้
13	สามารถแจ้งการเข้าเรียนสายหรือการขาดเรียนทางโทรศัพท์ได้
14	สามารถสนทนาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวในชีวิตประจำวันได้
15	สามารถถามความสะดวกรของฝ่ายตรงข้ามและนัดหมายวันเวลาได้
16	สามารถอธิบายอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง เช่น ความตกใจ ความดีใจ พร้อมอธิบายเหตุผลด้วยคำศัพท์ง่ายๆ ได้
17	สามารถอธิบายเกี่ยวกับห้องของตนเองได้
18	สามารถเล่าเกี่ยวกับงานอดิเรกหรือความสนใจของตนเองได้
19	สามารถใช้ประโยคที่ใช้บ่อยในร้านค้า ไปรษณีย์ หรือสถานีรถไฟ (เช่น「いらっしゃいませ」「〇〇円です」「こちらへどうぞ」) ในการพูดคุยตอบได้อย่างง่าย ได้
20	สามารถแนะนำตนเอง และสามารถตอบคำถามง่ายๆ เกี่ยวกับตนเองได้

การให้บริการล่ามทางการแพทย์ในประเทศ สหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย : การเปรียบเทียบจากมุมมองด้านการทำงาน ร่วมกันระหว่างแพทย์และล่ามทางการแพทย์*

Elisa Nishikito**

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเปรียบเทียบการให้บริการล่ามทางการแพทย์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย โดยจะมุ่งเน้นไปยังพื้นฐานเชิงโครงสร้างที่เป็นตัวส่งเสริมการจัดระบบบริการนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากหน่วยงานด้านสุขภาพตระหนักถึงความสำคัญของภาษาจึงทำให้สถาบันการศึกษาพยายามจัดอบรมทั้งแพทย์และล่ามเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่สำหรับประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย ถึงแม้จะมีความพยายามฝึกอบรมล่ามให้มีความรู้พื้นฐานด้านการแพทย์และเทคนิคในการแปล แต่ยังไม่มี การฝึกอบรมแพทย์ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิธีการทำงานร่วมกับล่ามหรือวิธีใช้ล่ามอย่างเหมาะสม

คำ

สำคัญ

แพทย์, ล่ามทางการแพทย์, การทำงานร่วมกัน, สมรรถนะเชิงวัฒนธรรม, การศึกษาด้านการแพทย์

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทางการแพทย์กับล่ามภาษาญี่ปุ่นของโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการอนุมัติจากมหาวิทยาลัยพายัพ

** อ.ดร., สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์เชียงใหม่-ลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50000, อีเมล: elisa_m@payap.ac.th

Medical Interpreting Services in the United States, Japan, and Thailand: Comparisons of the Teamwork between Physicians and Medical Interpreters*

Elisa Nishikito**

Abstract

This study compares the medical interpreting services in the United States of America, Japan, and Thailand by focusing on the background structure that has contributed to systematization of this service. In the United States, the recognition of the importance of language in the healthcare sector has fostered efforts by educational institutions to train both physicians and interpreters in how to work effectively as a team. However, in both Japan and Thailand, in spite of the efforts made in training interpreters with basic medical knowledge and interpreting techniques, physicians are not trained in how to work with or use interpreters properly.

Key words

Physicians, Medical interpreters, Teamwork, Cultural competence, Medical education

* This paper is part of the research project entitled "A Study of the Teamwork between Medical Personnel and Japanese-Thai Interpreters at Private Hospitals in Chiang Mai" granted by Payap University.

** Dr., Department of Japanese, Faculty of Humanities and Social Sciences, Payap University, Super-highway, Chiang Mai - Lumpang Road, Amphur Muang, Chiang Mai, 50000, e-mail: elisa_m@payap.ac.th

1. Introduction

In our globalized world, cross-border and cross-continental movements of people have become increasingly common. Such phenomenon has stimulated changes in different sectors of society, including healthcare. Healthcare providers in different parts of the world need to deal with an increasing diversity of patients, who have different ethnic, racial, linguistic and socio-cultural backgrounds.

Thailand is no different. The large number of foreigners who come to the country for either a short-term or long-term stay has promoted changes in the healthcare sector. Major private hospitals that have a big concentration of foreign patients have been offering interpreting service through their multilingual staff for more than 30 years. According to the 2012 Private Hospital Survey (in Sanguanphon, 2013, p.1) 1,100,000 foreigners received medical care in the country, with the top four nationalities being Burmese, Chinese, American, and Japanese.

In order to better understand the situation of medical interpreting service in Thailand, we conducted a literature review on the topic and found out that one key element for quality service is the teamwork between physicians and interpreters, a topic that has been little explored. Therefore, we present a description of the medical

interpreting service provided in two first-world countries, the United States and Japan, and compare their services with the medical interpreting service provided in Thailand. Then, we summarize the discussion by offering some recommendations for the medical education.

2. Medical Interpreting Service Abroad and in Thailand

2.1 Medical Interpreting Service in the United States

We will start by describing the medical interpreting service in the United States because of its long history in providing interpreting services to patients at no cost, based on federal law.

It started in the late 1970's and according to Chen, et al. (2007), its legal foundation lies in Title VI of the 1964 Civil Rights Act, which prohibits discrimination on the grounds of race, color or national origin. Under this act, healthcare providers that receive federal funding are required to provide language services for patients with limited English proficiency (LEP). Later, the Executive Order (EO) 13166 issued by President Clinton in 2000, which aimed to improve language services to LEP individuals, came to reiterate Title VI requirements.

More recently, by trying to cover all uninsured Americans, the Patient Protection and Affordable Care Act of 2010 ('ACA' or

‘Obamacare’) dramatically increased the number of LEP patients who have insurance, along with the need for language services. It can be said that ACA extended the federal regulations in such a way that currently, all 50 states in the States have laws regarding the provision of interpreting services (Texas Health Institute, 2013).

Interpreters can work directly with hospitals either as staff or free-lancers; however, many healthcare providers typically contract language service companies that provide interpreting service. According to Takesako (2014, p.7-8), in a 2010 survey conducted by the International Medical Interpreters Association (IMIA) covering 46 states with 1,083 respondents, it was found that the majority of medical interpreters worked at hospitals or other medical centers with a considerable number working for agencies. Many worked on a per-diem basis, and more than one third worked on an hourly wage system.

Although states across the United States have tried to implement the federal law, there are significant policy differences among them. However, some initiatives that are particularly notable are:

- Certification of medical interpreters;
- Continuing education for health professionals.

Regarding certification of medical interpreters, the United States does not have a federal certification system for medical interpreters. However, it has two certifying bodies: The National Board of Certification for Medical Interpreters (NBCMI) and the Certification Commission for Healthcare Interpreters (CCHI) (Takesako, 2014, p.7). In addition, groups, associations, colleges and universities offer courses, conferences and seminars, in an attempt to establish standards for best practice.

Continuing education for health professionals refers to educating health professionals on how language barriers can impact access to and the quality of healthcare. As more health professionals become aware of the need and importance of interpretation services, more LEP patients can benefit from medical care that is mediated by medical interpreters. In addition, related literature reveals that some universities have recently started to include courses such as appropriate ways to work with interpreters (Marion, et al., 2008; McEvoy, et al., 2009; Cha-Chi Fung, et al., 2010), and cultural competence (Cha-Chi Fung, et al., 2010) in the medical curriculum in order to prepare professionals to carry out more appropriate cultural exchanges with their patients.

2.2 Medical Interpreting Service in Japan

Medical Interpreting Service in Japan is still recent, dating back to about fifteen years ago. The 1990s was a time of change in the composition of the Japanese population. It was a period characterized by a shortage in the Japanese labor force due to aging population and a decline in birthrate. This led the country to revise the Immigration Control Act in 1990, in an attempt to attract foreign workers to fill the shortage of labor. After that, the number of foreign residents in Japan grew steadily, reaching 2,130,000 in 2010 (Sanguanphon, 2012, p.94).

One noticeable problem in this changing society is the communication barrier due to the foreigners' limited proficiency of Japanese, which restricts their access to different types of services, including healthcare.

With the efforts of some medical professionals, non-profit organizations across the country and prefectural associations, medical interpreting services started to be provided in different languages especially in areas with high concentration of foreigners. Interpreters registered in these organizations or associations are dispatched

to hospitals or healthcare centers upon appointment, which means that the majority work on an hourly wage basis.

One hospital, Mie Hospital, has a full-time Portuguese-Japanese Interpreter (Sanguanphon; 2012, p.100), but it is still a rare case in Japan. Mizuno (2008, p.47) calls attention to the fact that medical interpreters have very low income rates when compared to court interpreting. This could be attributed to the prevailing view that medical interpreting in Japan is 'volunteer' work.

However, we believe that efforts are being made to improve the quality of medical interpreters, as well as to upgrade medical interpreting as a profession. In addition to seminars and short courses regarding medical interpreting offered by non-profit organizations and prefectural associations, one medical interpreting course offered by the Graduate School of Medicine of Osaka University¹ is of particular interest for the following reasons:

- (1) It is a course organized by a "medical school" for those who are proficient in Japanese and one foreign language (English, Chinese, Portuguese, Spanish);

¹ The interpreting course is a special course under the "International and Future Health Care Studies" of the Department of Medical Studies (大阪大学大学院医学系研究科、国際・未来医療学講座)

- (2) It is an 80-hour one year course;
- (3) It covers theoretical knowledge that includes basic medical knowledge, medical terms, interpreting techniques, cross-cultural issues, in addition to providing practice hours;
- (4) Its teaching staff is a multi-disciplinary team that includes specialists from the medical field, social sciences and languages.

There have been significant improvements to upgrade the quality of medical interpreters, but there is still much to be done in regards to the education of healthcare professionals. Kawauchi (2011, p.25-28) describes the insufficient knowledge regarding the interpreters' work, lack of preparation in caring for foreign patients and communication problems faced by nurses in 30 different hospitals across Japan where the research was conducted.

Similar observations are made by Serizawa (2007, p.141) in that "an apparent failure by the healthcare workforce to deliver culturally congruent healthcare service has resulted in dissatisfaction with the healthcare system on the part of foreign nationals and increased potential for negative healthcare outcomes". She explains that the preparation of healthcare providers that are sensitive to foreign patients' cultural backgrounds still remains a challenge

for this country that has historically valued homogeneity and recommends the integration of contents addressing cultural competence into the academic curricula of nursing and medical education.

2.3 Medical Interpreting Service in Thailand

As previously described, statistics show that the number of foreigners who use medical services in Thailand is rather high. It includes tourists who come on a short-term basis, long-term residents, expatriates and more recently affluent foreigners who come with a medical visa for the specific purpose of receiving medical care.

In order to better serve the needs of the foreign clientele, major international hospitals across the country have been offering interpretation and translation services in more than 20 different languages.

Watanabe (2012, p.21) provides a detailed description of the unique features that characterize Thai private hospitals or the so-called international hospitals where there is a big concentration of foreign patients. Some of these features that are particularly relevant for this study are: international hospitals, which are privately operated, are exclusively marketed to foreigners and affluent Thai people; they have each their own specific management policies, one of which is to remain luxurious

and ‘international’; they can determine medical fees, which are ‘high’ enough for them to use more expensive, state-of-the-art medical equipment and procedures; major international hospitals are accredited

by the Joint Commission International (JCI), an American accreditation body that ensures the quality of medical services.

We present below a list of private hospitals that offer interpreting services.

Table 1. List of hospitals and the languages interpreting service is offered in (Summarized by the author)

Location	Hospital	JCI Accreditation	Languages interpreting service is offered in
Bangkok	Bangkok Hospital Medical Center http://www.bangkokhospital.com	✓	English, Arabic, Bengali, Cambodian, Chinese, French, German, Japanese, Korean, Malay
	Bangpakok Hospital http://bangpakokhospital.com	✓	English, Cambodian, Chinese
	BNH Hospital https://www.bnhhospital.com	✓	Chinese, French, German, Japanese
	Bumrungrad International Hospital https://www.bumrungrad.com	✓	English, Amharic, Arabic, Bengali, Burmese, Cambodian, Chinese, French, German, Japanese, Korean, Mongolian, Vietnamese
	Piyavate International Hospital http://www.piyavate.com		Arabic, Bangladesh, Chinese, Filipino, Hindi, Italian, Japanese, Urdu, Vietnamese
	Praram 9 Hospital http://www.praram9.com	✓	English, Arabic, Burmese, Chinese, Japanese, Korean
	Pyathai 2 Hospital http://www.phyathai2hospital.com	✓	English, Arabic, Bangladeshi, Burmese, Cambodian, Chinese, French, German, Spanish
	Samitivej Hospital Samitivej Srinakarin Hospital Samitivej Sukhumvit Hospital https://www.samitivejhospitals.com	✓ ✓ ✓	English, Arabic, Burmese, Japanese, Korean
	Sikarin Hospital http://www.sikarin.com	✓	English, Arabic, Cambodian, Chinese, Filipino, Japanese
	Thainakarin Hospital http://www.thainakarin.co.th		English, Chinese, Japanese
	Vejthani Hospital http://www.vejthani.com	✓	English, Amharic, Arabic, Bengali, Burmese, Cambodian, Filipino, French, German, Hindi, Japanese, Korean, Laos, Mandarin, Norwegian, Russian, Spanish, Swedish, Tamil, Urdu
	Vibhavadi Hospital http://www.vibhavadi.com	✓	English, Arabic, Burmese, Chinese, Japanese

Location	Hospital	JCI Accreditation	Languages interpreting service is offered in
Bangkok	Yanhee Hospital http://yanhee.net	✓	English, Arabic, Burmese, Cambodian, Chinese, French, Filipino, German, Italian, Japanese, Korean, Russian, Spanish, Vietnamese
Chonburi	Bangkok Hospital Pattaya https://www.bangkokpattayahospital.com	✓	Arabic, Chinese, Dutch, English, Filipino, Finnish, French, German, Italian, Japanese, Korean, Norwegian, Russian, Spanish, Swedish
	Pyathai Sriracha Hospital http://www.phyathai-sriracha.com		English, Arabic, Chinese, Japanese, Korean, Russian
	Samitivej Sriracha Hospital https://www.samitivejhospitals.com/	✓	English, Arabic, Burmese, Japanese, Korean
Chiang Mai	Bangkok Hospital Chiang Mai http://www.bangkokhospital-chiangmai.com	✓	Burmese, Chinese, Japanese
	Chiangmai Ram Hospital http://www.chiangmairam.com	✓	English, Burmese, Chinese, French, German, Hindi, Japanese
	Lanna Hospital http://www.lanna-hospital.com		English, Japanese
	Rajavej Hospital http://www.rajavejchiangmai.com		English, Burmese, Chinese, Japanese
Nonthaburi	The World Medical Center http://theworldmedicalcenter.com	✓	English, Arabic, Burmese, Chinese, Japanese, Russian
Phuket	Bangkok Hospital Phuket http://www.phukethospital.com	✓	Arabic, Danish, Dutch, English, Filipino, Finnish, French, German, Indonesian, Italian, Japanese, Norwegian, Russian, Swedish
	Phuket International Hospital http://www.phuketinternationalhospital.com	✓	English, French, Japanese, Russian
Prachuap khirikhan	Bangkok Hospital Hua Hin http://www.bangkokhospital.com	✓	Arabic, Chinese, German, Japanese, Russian
Rayong	Bangkok Hospital Rayong http://www.bangkokrayong.com	✓	Chinese, Japanese, Korean, Swedish
Samui Island (Koh Samui)	Bangkok Hospital Samui http://www.bangkokhospitalsamui.com	✓	French, German, Italian, Swedish, Russian

* The table above is based on the information the author gathered from the JCI official website, hospitals' websites, Sanguanphon's (2013, p.10) list of hospitals that provide Japanese-Thai interpreting service, and by contacting hospitals to check the accuracy of information.

From the table above, we can notice that:

- (1) The majority of private hospitals that provide interpreting services are accredited by the JCI;
- (2) Bangkok metropolitan area has the biggest concentration of such hospitals, followed by the provinces of Chonburi and Chiang Mai;
- (3) Chinese and Japanese are languages with the highest demand. Interpreting services in these two languages are offered in all provinces listed above.
- (4) Taking a close look at each region, the following observations can be made:
  - In Bangkok metropolitan area and surroundings such as Chonburi, there is a huge linguistic diversity, but Arabic, Chinese, Japanese and Burmese are languages notably in demand;
  - In Chiang Mai, Chinese, Japanese and Burmese are basically the languages in demand;
  - In beach areas such as Phuket and Samui, inter-

preting service is offered in several European languages, reflecting the nationalities of tourists visiting these places.

Regarding interpreters, previous studies (Sanguanphon, 2013, p.55; Watanabe, 2012, p. 22) and interviews conducted with some medical interpreters working in Bangkok and Chiang Mai reveal that they are either full-time or part-time employees. When they start work, they receive training in the hospital, the so-called on-the-job training. New interpreters accompany more experienced interpreters to observe them in action. They gradually perform interpretation under the supervision of senior interpreters, until they can work independently.

International hospitals in Bangkok provide interpretation services 24 hours a day. "Providing interpretation in the consultation room is important, yet it is only part of the job. Hospital interpreters also support Japanese inpatients, attend phone calls for scheduling and rescheduling appointments, work at the Japanese reception desk, and liaise with insurance companies. It is also noteworthy that patients pay no extra charge" (Watanabe, 2012, p.22).

However, when we look at the level of professionalization of interpreters, there is not yet a certification for medical

interpreters recognized by the Thai government, either at local or national level. Training or courses offered outside hospitals are practically non-existent. There was once an attempt by Chulalongkorn University (Sanguanphon, 2013, p.72-73) that created a curriculum for Community Interpreters (Medical Interpreter) in the year 2010, after a survey confirmed the high demand of Arabic-Thai and Japanese-Thai medical interpreters. Unfortunately, there were not enough applicants and the course could not open.

Sanguanphon (2013, p.103) proposes a guideline for a training program for medical interpreters that could be carried out in hospitals. It is a 3-month program that could be developed in 3 phases. Phase 1 would focus on teaching the duties and roles of the interpreter, the necessary skills to deal with patients, and basic medical knowledge including medical terms. Phase 2 would consist of teaching interpreting techniques, and in phase 3, interpreters would practice interpreting through the so called on-the-job training. In addition, Sanguanphon (2013, p.103) also recommends collaboration between interpreters and physicians. Physicians could cooperate by not only teaching basic medical knowledge

to interpreters, but also help with organizing model conversations that reflect real doctor-patient interactions. Teaming up with universities is another suggestion made by Sanguanphon (2013, p.103). Mutual benefits can be expected from such partnerships: hospitals getting academic advice regarding the course curriculum, medical interpreting being included in the interpreting courses offered at universities, and the development of an internship program for students majoring in languages.

On the side of health care professionals, however, related literature does not mention any government or educational institutions that offer training for medical students regarding appropriate ways to work with interpreters. Neither is there any related literature mentioning the teaching of cultural competence in the medical curriculum.

3. Comparison of the Medical Interpreting Services in the United States, Japan and Thailand

3.1 Health Care Providers, Interpreters and Patients

From the description above, the medical interpreting service in the three countries can be summarized as follows:

Table 2. Interpreting Services in the United States, Japan and Thailand
(Summarized by the author)

Country	Healthcare providers that offer interpreting services	Interpreters	Patients
U.S.A.	<ul style="list-style-type: none"> Hospitals and Medical Centers that receive federal funding 	<ul style="list-style-type: none"> Hospital staff; Registered at agencies; Volunteers. 	<ul style="list-style-type: none"> Immigrants Refugees
Japan	<ul style="list-style-type: none"> Public Hospitals Private Hospitals 	<ul style="list-style-type: none"> Registered at Non-Profit Organizations; Registered at government organizations; Volunteers. 	<ul style="list-style-type: none"> Immigrants; Temporary workers; Foreigners with a medical visa.
Thailand	<ul style="list-style-type: none"> Private Hospitals 	<ul style="list-style-type: none"> Hospital full-time or part-time employee. 	<ul style="list-style-type: none"> Affluent foreigners

Health Care Providers

In regards to health care providers, the most evident difference between health care providers in Thailand and the two other countries is that medical interpreting in Thailand is offered at and limited to private hospitals. In addition, the majority of hospitals that offer interpreting service are those called ‘international hospitals’, holders of the JCI accreditation. Consequently, it is a service that only those who can afford treatment at private hospitals can have access to.

In comparison, in the United States, federal and state laws enforce the provision of language interpreting services for LEP patients and therefore, medical interpreting service can be considered ‘public service’ that anyone in need has the right to use. In Japan, although medical interpreting service is offered to immigrants and temporary workers similarly to the United States, according to Mizuno (2008, p.96) efforts by the federal government regarding the provision of such services has been limited. It is socially considered volunteer work, with mainly prefectural organizations and non-profit organizations backing up such services.

Interpreters

Interpreters in Thailand are either full-time or part-time employees of private hospitals. Regardless of their employment status, they must ensure quality service to patients, by presenting themselves as hospital staff, being service-minded and conveying the image of a hospital environment that is friendly for foreigners.

In the United States and Japan on the other hand, an interpreter's status varies from volunteer to hospital staff. A considerable number of interpreters in the United States are registered at agencies. In Japan many interpreters are registered at prefectural organizations or non-profit organizations, being extremely rare that the interpreter is a full-time employee of the hospital. Therefore, interpreters are not necessarily considered part of the hospital team. Many of them are professionals dispatched from outside organizations to assist and facilitate the communication between medical personnel and patients. As such, they do not necessarily have the employer-employee relationship and/or attachment to the hospital.

Patients

While in the United States and Japan medical interpreting is a service provided to support minority groups, in Thailand

medical interpreting is a service provided to a 'financially privileged' minority, that is, affluent foreigners, pensioners and tourists with international health insurance that allow them to receive treatment at private hospitals.

In recent years, both Japan and Thailand have been investing in medical tourism. According to the June 5, 2012 issue of Japan Times, Japan has been promoting their medical services abroad through pamphlets along with seminars and its clientele is mainly comprised of Chinese and Russians. As for Thailand, according to the official website of the JCI², forty private hospitals have already been awarded accreditation.

Additionally, according to the February 2, 2015 issue of the Nikkey Asian Review, Nagoya University and Bangkok Dusit Medical Services (Thailand's leading health care provider) signed a contract in January 2015 to collaborate on educational programs as well as exchange nurses and physicians. In spite of the large number of Japanese nationals residing in Thailand and Thai nationals visiting Japan, a cross-border health care management system has not yet been established. Therefore, both institutions expect to further reciprocal arrangements, and provide a sense of security to patients.

² 50 organizations all together, including dental and eye clinics, one home care institution and one sanatorium have received the JCI accreditation in Thailand. However, we limited our count to general hospitals, which at the moment is at the number of 40 institutions.

Such a scenario indicates changes that might be expected in the near future with regards to foreign clientele receiving medical care in both countries which, in turn, will probably foster advancements in the field of medical interpreting as a profession, as well.

3.2 Background structure supporting the medical interpreting service

From a broader perspective, the background structure that has supported and contributed to the systematization of interpreting service in the three countries can be shown as follows.

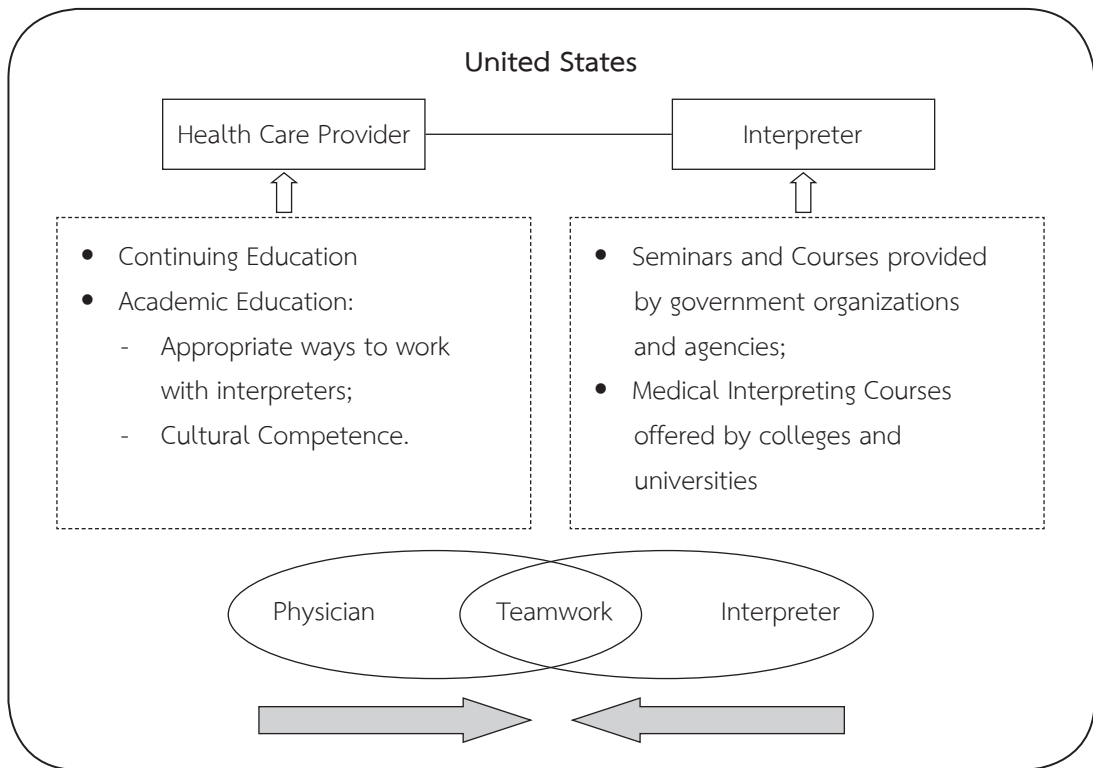

Figure 1. Physician-Interpreter Teamwork in the United States

In the United States, training has been carried out with both the interpreters and physicians. As for the former, governmental organizations and agencies provide short-term seminars and courses for medical interpreters. These courses cover both

basic medical knowledge necessary to work as an interpreter, as well as language issues ranging from technical terms to interpreting techniques. In addition, colleges and universities also offer medical interpreting courses.

As for the physicians, there are short-term courses that provide continuing education for those already in practice. The training courses include ‘appropriate use of interpreters’ and ‘cultural competence’ that will help physicians develop proper skills in dealing with patients of different ethnic and cultural backgrounds. Some universities have already included these two topics in the medical curriculum. Researchers at one north-eastern university have

even developed a model Spanish course specific for the healthcare context by a collaborative effort between health sciences and language programs (Cobb, et al., 2011).

In short, researchers and educational institutions in the United States have realized the importance of language in the healthcare setting. We can notice then, that efforts have been made to prepare both physicians and interpreters to be able to work cooperatively.

In Japan, the current situation is somewhat different from the United States, as shown in the figure below.

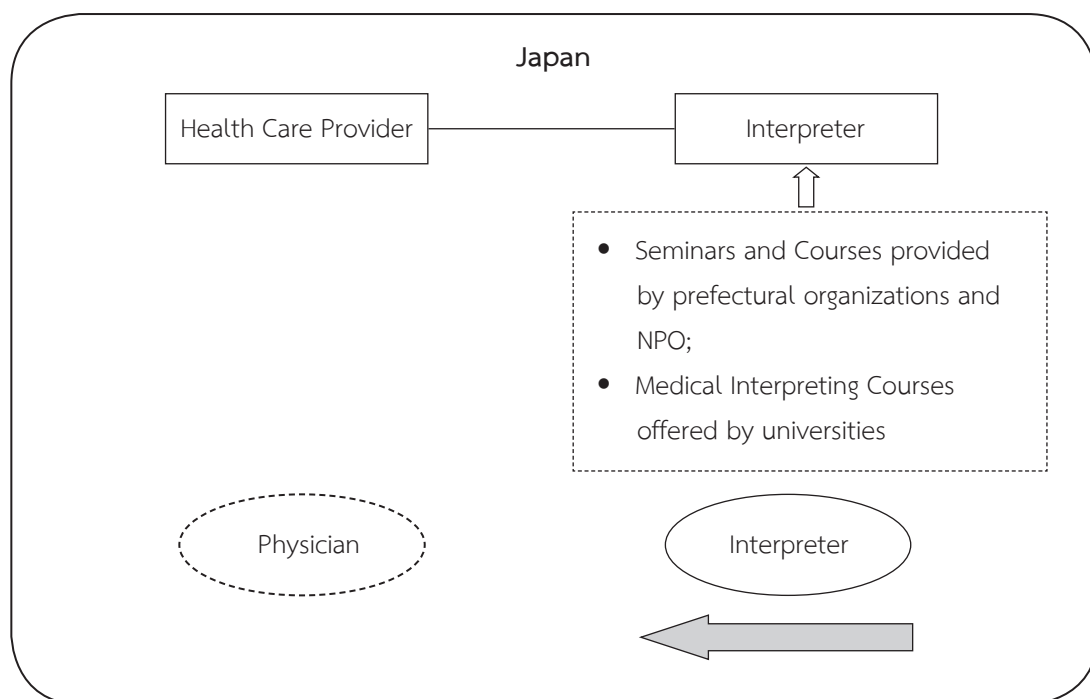
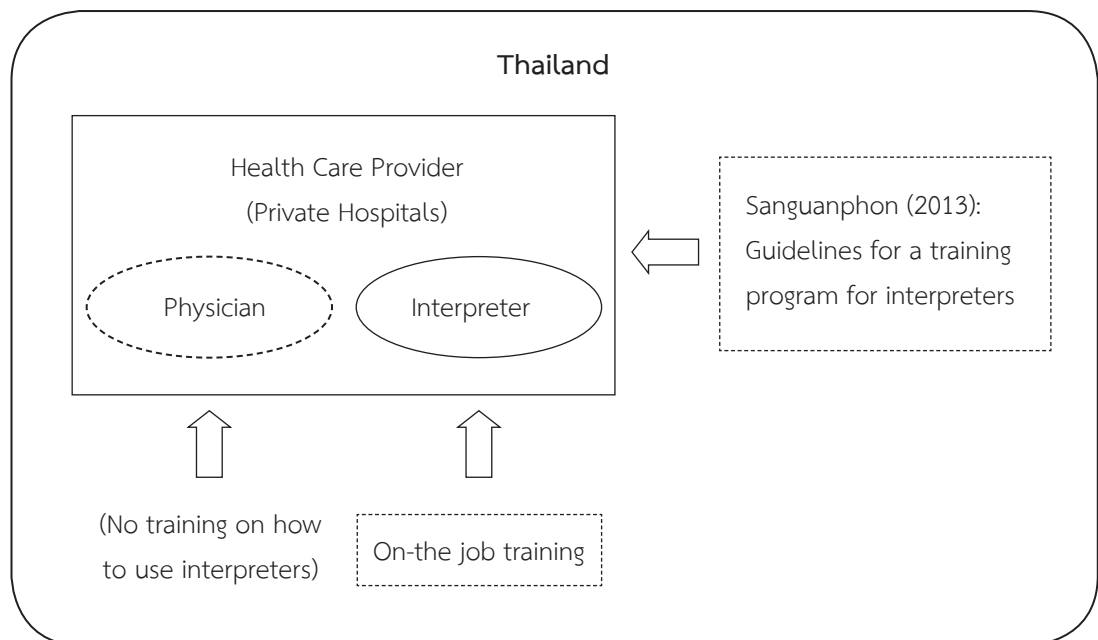

Figure 2. Physician-Interpreter Teamwork in Japan

Regarding the interpreters, prefectural organizations and non-profit organizations regularly offer short-term courses as continuing education for those already in the profession or those who are interested in starting a career as medical interpreters. As mentioned previously, the course for medical interpreters offered by the Graduate School of Medicine of Osaka University has the unique feature of being a course offered by a ‘medical school’. However, it

does not liaise with the medical education side, that is, they do not train physicians on how to make proper use of interpreters or about cultural competence. This situation confirms Serizawa (2007)’s observation that Japan still needs to produce healthcare professionals who are culturally sensitive when dealing with foreign patients. The intersection between interpreters and physicians when working together is yet to be developed.

In Thailand, the situation is even more unique since there is no outside organization or institution involved in training interpreters and physicians on how to work cooperatively. Training of interpreters is done within each hospital with its own system.

Figure 3. Physician-Interpreter Teamwork in Thailand

As mentioned previously, there was once an attempt to provide training for medical interpreters by Chulalongkorn University, but it has not yet become an established regular course. Sanguanphon (2013) has recently suggested a guideline for a training program for interpreters that can contribute greatly to improving the quality of medical interpreters, only if it can be implemented.

However on the physician side, the literature regarding training on how to properly work with interpreters or cultural competence is still non-existent.

4. Discussions and Conclusions

As the number of linguistically diverse patients increases in our globalized world, healthcare professionals recognize the need to address cross-cultural communication skills and proper use of interpreters in the medical curriculum. In the United States, efforts have been made to teach cultural competence to medical students, and to promote the teamwork between physicians and medical interpreters when providing care for LEP patients. Japan is still behind in this aspect; however, researchers such as Kawauchi (2011) and Serizawa (2007) draw the attention to the need and importance to address cultural competence into the curricula of nursing and medical education to produce healthcare professionals who are sensitive to foreign patients' cultures.

Thailand is also a country with a large number of foreigners who use the country's healthcare service, especially at private hospitals. Considering the country's policy to promote medical tourism and the socioeconomic changes that might happen in the near future with the implementation of the ASEAN Economic Community (AEC), it is likely that healthcare professionals will have to deal with a greater diversity of patients, as well as face situations where they need to work with medical interpreters.

From this perspective, we would like to present a few suggestions for further consideration. Since Sanguanphon (2013) has proposed a guideline for a training course to improve the work and professionalize the status of interpreters, we would like to offer some recommendations on the medical education side:

- 1) Include a special topic regarding cultural competence in the 'doctor-patient communication' course that is commonly taught to medical students;
- 2) Design and develop workshops for medical students to teach them both cultural competence and proper use of interpreters.

In regard to 'cultural competence', the idea is to help medical students to develop the ability to deal with patients from different cultural backgrounds. If the physician can identify and understand cer-

tain traits that are culture specific in the patient's behavior, attitude, way of thinking, etc., he/she can deliver care that is culture sensitive and appropriate to that particular patient. Cultural issues could be distributed across clinical topics that are presented to medical students when teaching them about interviewing techniques or the interviewing process.

An alternative option would be to organize workshops for medical students. The one developed by the UCLA School of Medicine in 2005 can serve as a reference. It was a 3 hour 'Working with Interpreters' Workshop for second-year medical students, with one clinical examination practice carried out 8 weeks following the workshop to assess the students' skills. The workshop featured demonstrations with two actors participating as a Spanish

speaking patient and an interpreter, with discussions and students' active participation (Cha-Chi Fung, et al., 2010).

Such workshop can be twofold: teach medical students about cultural competence and at the same time teach them the basics of how to work with interpreters.

Either suggestions (1) or (2) are feasible to implement, once there is collaboration between medical instructors and language specialists. However, regarding cultural topics to be taught, since there are as many different cultures as many different languages, it would probably be necessary to narrow down to the languages with the highest demand. In Thailand, the literature review reveals that Arabic, Japanese, Chinese, and Burmese are currently the ones in demand.

References

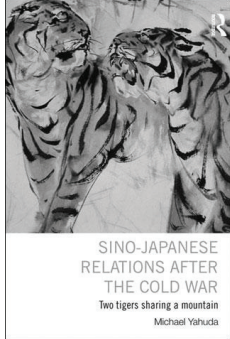
- Cha-Chi Fung, et al. (2010). Working with Interpreters: How Student Behavior Affects Quality of Patient Interaction when Using Interpreters. *Medical Education Online*, 15 (1), 1-7.
- Chen, Alice Hm., et al. (2007). The Legal Framework for Language Access in Healthcare Settings: Title VI and Beyond. *General Internal Medicine*, 22 (2), 362-367.
- Cobb, F.M., et al. (2011). Incorporating the Spanish Language in a Health Sciences Curriculum. *Journal of Best Practices in Health Professions Diversity: Education, Research & Policy*, 4 (2), 695-702.
- Graduate School of Medicine, Faculty of Medicine, Osaka University (2015). Retrieved from <http://www.med.osaka-u.ac.jp/jpn/outline/index.html>

- Japan Times (2012, June 5). Medical Tourism – A Boat to Be On. Retrieved from <http://www.japantimes.co.jp/news/2012/06/05/reference/medical-tourism-a-boat-to-be-on/#.VS85KCGqkqko>
- Joint Commission International (2015, November 29). Retrieved from <http://www.jointcommissioninternational.org/about-jci/jci-accredited-organizations/?c=Thailand>
- Kawauchi, Kie (2011). Present Situation and Problems of Medical Interpreters in Japan: Research of Medical Treatment for Foreigners. *Kyushu Communication Studies*, 9, 25-35. (in Japanese)
- Marion, Gail S., et al. (2008). Working Effectively with Interpreters: A Model Curriculum for Physician Assistant Students. *Medical Teacher*, 30 (6), 612-617.
- McEvoy, Mimi, et al. (2009). Teaching Medical Students How to Use Interpreters: A Three Year Experience. *Medical Education Online*, 14 (1), 1-7.
- Mizuno, Makiko (2008). *Komyunitii Tsuuyaku Nyuumon* (Introduction to Community Interpreters), Osaka: Osaka Kyouiku Toshu. (in Japanese)
- Nikkei Asian Review (2015, February 3). Bangkok Dusit-Nagoya University Agreement: Reciprocal Healthcare for Thais and Japanese. Retrieved from <http://asia.nikkei.com/Business/Companies/Reciprocal-health-care-for-Thais-and-Japanese>
- Sanguanphon, Sirikwan (2012). Medical Interpreting Service for Foreigners in Japan. *Japanese Studies Journal*, 29 (2), 92-107. (in Thai)
- _____ (2013). Medical Interpreters (Japanese-Thai) at a Private Hospital in Thailand and a Guideline for Training Programs. (Master's thesis, Thammasat University, Faculty of Liberal Arts, Program in Japanese Studies). (in Thai)
- Serizawa, Asako (2007). Developing a Culturally Competent Health Care Workforce in Japan: Implications for Education. *Nursing Education Perspectives*, 28 (3), 140-144.
- Takesako, Kazumi (2014). Development of Medical Interpreting in the United States: from Oral Histories of Medical Interpreters. (Doctoral dissertation. Osaka University, Graduate School of Human Sciences).

Texas Health Institute (2013). *The Affordable Care Act & Racial and Ethnic Health Equity Series. Report No.1: Implementing Cultural and Linguistic Requirements in Health Insurance Exchanges*. Retrieved from http://www.texashealthinstitute.org/uploads/1/3/5/3/13535548/thi_aca_exchange__equity_e_executive_summary.pdf

Watanabe, Yukinori (2012). Japanese Interpreters in Bangkok's International Hospitals: Implications for Intercultural Communication between Japanese Patients and Thai Medical Providers. *Japan Journal of Multilingualism and Multiculturalism*, 18 (1), 19-38.

หนังสือ

Sino-Japanese Relations After the Cold War:

Two Tigers Sharing a Mountain

ผู้เขียน

Michael Yahuda

พิมพ์

2014 โดยสำนักพิมพ์ Routledge

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เป็นความสัมพันธ์แบบผสมที่มีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งปนเปกัน มีทั้งความเป็นหุ้นส่วนแต่ในเวลาเดียวกันก็มีการแข่งขันกันด้วย ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ และสามารถสืบสาวย้อนกลับไปได้ยาวนาน นับตั้งแต่ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์กันมาในอดีต ในเวลาเดียวกัน ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวของทั้งสองประเทศนี้ก็มีผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคด้วย เพราะทั้งสองประเทศเป็นมหาอำนาจ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค และต่อการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคในภาพรวม

ด้วยความสำคัญของความสัมพันธ์สองฝ่ายดังกล่าว ในระยะ 4-5 ปีมานี้จึงมีนักวิชาการจำนวนมากได้ศึกษาเรื่องนี้ และพยายามอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวขึ้น ผลกระทบของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศคือ จีนและญี่ปุ่น รวมถึงผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคด้วย เช่น งานของ Christopher R. Hughes ในปี 2008 เรื่อง Japan in the Politics of Chinese Leadership Legitimacy : Recent Development in Historical Perspective หรือ งานของ Claude Meyer ในปี 2011 เรื่อง China or Japan : Which Will Lead Asia ? เป็นต้น และหนังสือเรื่อง Sino-Japanese Relations After the Cold War: Two Tigers Sharing a Mountain ของ Michael Yahuda เล่มนี้ ก็เป็นอีกผลงานหนึ่งที่พยายามจะอธิบายความสัมพันธ์ของสองประเทศและผลของความสัมพันธ์สองฝ่ายนี้ที่มีต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค

Yahuda ได้อธิบายไว้ในบทนำว่า เรื่องสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้คือ ญี่ปุ่นถือเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการเติบโตของจีน ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องพยายามหาวิธีในการอยู่ร่วมกันให้ได้ ซึ่ง Yahuda ก็ได้เสนอวิธีหรือทางออกสำหรับเรื่องนี้ว่า ให้ทั้งสองประเทศเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ซึ่งเปรียบเหมือนเสือ 2 ตัว ที่ต้องแบ่งปันภูเขา (พื้นที่) กันอาศัย ทั้งๆ ที่ยังคงแข่งขัน

* รองศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200, อีเมล: mirtu06@yahoo.com

กันอยู่ ซึ่งเป็นความคิดที่ขัดแย้งกับสุภาษิตจีนโบราณที่ว่า “เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้” แต่จีนและญี่ปุ่น ซึ่งเป็น 2 มหาอำนาจของเอเชีย จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกให้ได้

Yahuda ยังให้ความเห็นอีกด้วยว่า โอกาสของความขัดแย้งกันทางทหารระหว่างสองประเทศมีอยู่จำกัด เนื่องจากจีนจะถูกป้องปราม หรือขัดขวางด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ หนึ่ง โอกาสที่จะสูญเสียการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น และสอง การเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐ แม้ว่าญี่ปุ่นจะประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำมาเป็นเวลานาน แต่เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก็ยังนับว่ามีความเข้มแข็งอยู่มาก ทั้งยังมีขนาดใหญ่เป็นอันดับสามของโลก แม้ว่าจะจะเป็นรองจีนก็ตาม ในด้านการทหาร แม้ว่าญี่ปุ่นจะอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญสันติภาพ และไม่มีกองทัพแห่งชาติ แต่กองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่นก็มีสมรรถนะสูง มีศักยภาพในการจัดการกับปัญหาความมั่นคงภายใต้ขอบเขตอำนาจที่กฎหมายระบุ ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะพัฒนาขึ้นเพื่อให้ตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปภายในภูมิภาค นั่นคือการขยายอำนาจของจีน โดยเฉพาะการขยายอำนาจทางทะเลของจีน ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นเกรงว่าจะเป็นอันตรายต่อเส้นทางเดินเรือเพื่อการค้าของตน และการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ

นอกจากประเด็นทางด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงแล้ว Yahuda ยังอธิบายว่า อัตลักษณ์และผลพวงทางประวัติศาสตร์ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดแนวทางการความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้อีกด้วย ซึ่งประเด็นนี้เกี่ยวข้องอย่างแยกไม่ออกจากเรื่องผู้นำและการเมืองภายในของจีนและญี่ปุ่น ผู้นำของทั้งสองฝ่ายได้ใช้นโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์และความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ผู้นำและประเทศของตนเอง และสิ่งเหล่านี้แปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลา สภาพแวดล้อมของการเมืองระดับภูมิภาคและระดับโลก รวมทั้งทิศทางหรือวิธีการของผู้นำในแต่ละยุคสมัยของทั้งสองประเทศด้วย ตัวอย่างเช่น การตีความประวัติศาสตร์ มักถูกนำไปผูกโยงกับประเด็นเรื่องชาตินิยม การสร้างชาติและความชอบธรรมทางการเมือง ในเวลาเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเมืองในระดับโลก ก็ถูกผู้นำทางการเมืองของทั้งสองประเทศใช้เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย เช่น การสิ้นสุดของสงครามเย็น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการรับรู้และการดำรงอยู่ของ “ศัตรูร่วม” ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์สองฝ่ายเปลี่ยนไป

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อความสัมพันธ์สองฝ่ายระหว่างจีนกับญี่ปุ่นก็คือ บทบาทของสหรัฐ ซึ่ง Yahuda ได้ให้ความเห็นว่า บทบาทของสหรัฐเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกันความมั่นคงและเสถียรภาพให้แก่ภูมิภาค แต่ในเวลาเดียวกัน ทั้งสองประเทศก็หวาดระแวงว่า บทบาทของสหรัฐอาจนำไปสู่ความไม่มีเสถียรภาพในภูมิภาคได้

เช่นเดียวกัน กล่าวคือ จีนเกรงว่า สหรัฐจะใช้นโยบายปิดล้อมกับตน ในขณะที่ญี่ปุ่นเกรงว่า สหรัฐจะไม่สนใจตน หรือมองข้ามญี่ปุ่นไปในการดำเนินนโยบายในเอเชียตะวันออก

บนสมมุติฐานว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นเหตุผลหลักของการดำเนินนโยบายและการดำเนินความสัมพันธ์แบบสองฝ่ายระหว่างกันของจีนและญี่ปุ่น Yahuda ได้อธิบายและวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ โดยใช้กรอบแนวคิดทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 3 ประการ คือ 1) ลัทธิสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่เรื่อง การรับรู้ อัตลักษณ์ และการที่ทัศนคติเรื่องความจริงถูกประกอบสร้างด้วยเงื่อนไขทางสังคมอย่างไร 2) ลัทธิเสรีนิยมสากล (Liberal Internationalism) ซึ่งถกเถียงเรื่องความซับซ้อนของการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการกระชับความร่วมมือและขัดขวางความขัดแย้ง และ 3) สัจนิยม (Realism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่อำนาจรัฐในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบอนาธิปไตย

Yahuda ได้แบ่งเนื้อหาหลักของหนังสือออกเป็น 6 บท โดยไม่รวมบทนำและบทสรุป ในบทนำเขาได้อธิบายถึงแรงบันดาลใจในการเขียนหนังสือ ข้อถกเถียงหลักและข้อเสนอแนะของเขา รวมถึงกรอบแนวคิดที่เขาใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์เรื่องราวที่เป็นเนื้อหาหลักของหนังสือ สำหรับบทที่ 1 Yahuda อธิบายความสัมพันธ์จีน-ญี่ปุ่น นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงทศวรรษที่ 1980 โดยใช้คำอธิบายทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะในกรณีของประเทศจีน เขาพยายามชี้ให้เห็นว่า คำอธิบายที่ว่า “ความสัมพันธ์ของสองประเทศที่เป็นผลมาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เลวร้ายระหว่างจีนกับญี่ปุ่น และญี่ปุ่นไม่ได้แสดงความรับผิดชอบในเรื่องนี้อย่างเพียงพอในระยะหลังสงคราม อันสร้างความไม่พอใจให้แก่จีนและความสัมพันธ์สองฝ่ายนี้จะดีขึ้นถ้าญี่ปุ่นแสดงความรับผิดชอบที่มากยิ่งขึ้น” นั้น เป็นคำอธิบายที่ง่ายเกินไป เขามองว่า ความสัมพันธ์สองฝ่ายในประเด็นนี้มีความซับซ้อนมากกว่านั้นและแปรเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของผู้นำประเทศ โดยเฉพาะกรณีของจีน และผู้นำจีนได้ใช้ประเด็นนี้ในการสร้างอัตลักษณ์และความชอบธรรมในกระบวนการสร้างชาติของตนในยุคหลังสงคราม เช่น ในสมัยของเหมา ประเด็นทางประวัติศาสตร์อันขมขื่นระหว่างสองประเทศไม่ได้รับการหยิบยกมากล่าวถึงมากนัก เพราะจีนต้องการสร้างชาติด้วยอุดมการณ์สังคมนิยม ดังนั้น เป้าหมายจึงอยู่ที่การต่อต้านทุนนิยมมากกว่า ขณะที่ในสมัยของเติ้ง มุ่งพัฒนาประเทศจีนซึ่งเพิ่งเปิดประเทศได้ไม่นาน ญี่ปุ่นจึงถูกมองเป็นตัวแบบของความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ และแน่นอนว่าประเด็นทางประวัติศาสตร์ก็ไม่ได้ถูกหยิบยกมากล่าวถึง จนกระทั่งในทศวรรษที่ 1980 ซึ่งจีนต้องการสร้างอัตลักษณ์ใหม่เพื่อใช้สร้างชาติให้มีเอกภาพ เพื่อรักษาอำนาจของผู้นำและเพื่อความก้าวหน้าของประเทศ ประเด็นทางประวัติศาสตร์จึงถูกนำมาใช้เชื่อมโยงกับแนวคิด

ชาตินิยม โดยที่ในระยะหลังปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เกิดช่องว่างระหว่างทัศนคติแบบชาตินิยมที่แพร่หลายในกลุ่มของคนรุ่นใหม่กับทัศนคติที่เน้นความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของผู้นำ ซึ่งช่องว่างนี้กลายเป็นความลักลั่นในการกำหนดท่าทีและนโยบายของจีน และนำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เริ่มไม่ราบรื่นในปลายทศวรรษที่ 1980 ญี่ปุ่นก็เช่นเดียวกัน ช่วงหลังสงครามเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นฟื้นฟูบูรณะประเทศ และพยายามก้าวสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ญี่ปุ่นจึงเน้นประเด็นทางเศรษฐกิจมากกว่าประเด็นทางประวัติศาสตร์และให้ความสำคัญอยู่กับประเทศพันธมิตรคือสหรัฐอเมริกามากกว่าเพื่อนบ้านในภูมิภาค

ในเวลาเดียวกัน สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในยุคหลังสงครามก็มีผลต่อความสัมพันธ์ของจีนและญี่ปุ่นเช่นกัน ในช่วงแรก ทั้งสองประเทศไม่ได้มีความสัมพันธ์กันทางการทูต แต่หลังจากทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ทั้งสองก็ได้ปรับความสัมพันธ์กัน และความสัมพันธ์ทางการทูตก็ได้ถูกพัฒนาขึ้นในช่วงแรก จนกระทั่งถึงปลายทศวรรษที่ 1980 ในช่วงเวลาดังกล่าวทั้งสองฝ่ายต่างสนับสนุนกันละกัน ดังที่ผู้เขียนเรียกว่า “friendship diplomacy” ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีศัตรูร่วมกัน คือ สหภาพโซเวียต ในช่วงปลายยุคสงครามเย็น เป็นต้น

ความสัมพันธ์สองฝ่ายเริ่มแปรเปลี่ยนเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดในทศวรรษที่ 1990 Yahuda ได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 ว่า การสิ้นสุดของสงครามเย็นเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการในเอเชีย และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนด้วย การล่มสลายของสหภาพโซเวียตเปลี่ยนธรรมชาติของประเด็นเรื่องความมั่นคงในภูมิภาค และเปิดทางไปสู่การพัฒนาของความร่วมมือระดับภูมิภาค หรือการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคในเอเชียแปซิฟิก สำหรับทั้งจีนและญี่ปุ่น การล่มสลายของสหภาพโซเวียตทำให้ศัตรูร่วมหายไป และเปิดโอกาสสำหรับการปรับตัว และการแสวงหาพันธมิตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ การล่มสลายของระบบโลกแบบ 2 ขั้ว ยังมีผลกระทบต่อการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ ความคิดในเรื่องอัตลักษณ์ของตน และท่าทีในเรื่องนโยบายความมั่นคงและนโยบายต่างประเทศด้วย ประเด็นสำคัญก็คือ การเกิดขึ้นของความคิดรักชาติแบบสุดโต่ง หรือความหลงชาติของจีนซึ่งมีญี่ปุ่นที่เป็นศัตรู หรือเป็นเป้าหมายของการสร้างแนวคิดความรักชาตินี้ ซึ่งเรื่องนี้นำไปสู่ความสัมพันธ์สองฝ่ายที่เลวร้ายลง

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์สองฝ่ายเลวร้ายลงอย่างต่อเนื่องในทศวรรษที่ 1990 และลดต่ำลงอีกในทศวรรษที่ 2000 ก็คือ การเติบโตของจีนและการตกต่ำของญี่ปุ่น สถานการณ์ที่สวนทางกันดังกล่าวนี้ของทั้งสองประเทศ ทำให้ทั้งสองฝ่ายหวาดระแวงกัน และเป็นรากฐานที่พาไปสู่ความขัดแย้งในเวลาต่อมา ซึ่ง Yahuda ได้อธิบายไว้ในบทที่ 3 อย่างละเอียดถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนที่กลายเป็นมหาอำนาจ และมีขนาดทางเศรษฐกิจใหญ่กว่าญี่ปุ่นในทศวรรษที่ 2000 รวมทั้งการขยายตัวทางทหารของ

จีนด้วย ในขณะที่ญี่ปุ่นเผชิญปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำและชะงักงันต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานถึง 2 ทศวรรษ ทำให้สถานะการเป็น “ตัวแบบ” ของญี่ปุ่นทั้งต่อจีนและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ในเอเชียถูกสั่นคลอน และการเติบโตขึ้นของจีนก็ได้กลายเป็นความท้าทายต่อเรื่องความมั่นคงและความเชื่อมั่นของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นตอบสนองต่อการถูกท้าทายโดยจีนนี้ด้วยการกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐซึ่งเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นมายาวนาน และมีผลประโยชน์ร่วมกันในภูมิภาค โดยผ่านความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายและการสนับสนุนการดำเนินนโยบายของสหรัฐในเรื่องความมั่นคงทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก แน่ใจว่าการกระทำเช่นนี้ของญี่ปุ่น ทำให้จีนหวาดระแวงมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์เลวร้ายลงไปอีก Yahuda ได้ให้ข้อมูลว่า ช่วงระยะเวลา 2000-2005 ภายใต้ผู้นำ คือ Koizumi และ Jiang ความสัมพันธ์สองฝ่ายอยู่ในระดับที่ต่ำที่สุด อันเป็นผลมาจากสถานการณ์ที่กล่าวมาแล้วผนวกกับคุณลักษณะของผู้นำของทั้งสองฝ่ายที่มีลักษณะชาตินิยมด้วย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนผู้นำของทั้งสองฝ่ายในช่วงปลายทศวรรษ 2000 ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น เพราะทั้งสองฝ่ายต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับตัวเข้าหากัน ในฝ่ายของญี่ปุ่น รัฐบาลจากพรรค LPD หลัง Koizumi มีท่าทีที่แข็งกร้าวน้อยลงและเมื่อพรรค DPJ เข้ามาเป็นรัฐบาลก็พยายามที่จะสานความสัมพันธ์กับจีนอย่างต่อเนื่อง แต่ทว่ารัฐบาลที่นำโดยพรรค DPJ ก็อยู่ในอำนาจเพียงระยะเวลาอันสั้น และ พรรค LDP ก็ได้กลับมาเป็นรัฐบาลอีก ซึ่งผู้เขียนก็ไม่แน่ใจว่า การกลับมาเป็นผู้นำอีกครั้งของพรรค LDP จะทำให้ความสัมพันธ์ของสองประเทศเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร ในขณะที่ฝ่ายจีนก็มีการปรับเปลี่ยนผู้นำเช่นเดียวกัน และผู้นำใหม่หลัง Jiang ก็มีท่าทีประนีประนอมหรือร่วมมือกับญี่ปุ่นมากขึ้น ซึ่งช่วยทำให้ความสัมพันธ์พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

Yahuda ชี้ให้เห็นว่า อันที่จริงแล้ว ปัจจัยทางเศรษฐกิจคือประเด็นสำคัญที่ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนความสัมพันธ์ในลักษณะของการร่วมมือกันของทั้งสองประเทศ ในบทที่ 4 เขาได้อธิบายถึง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันของทั้งสองประเทศนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยเขาได้ตั้งคำถามว่า “การพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจนี้จะมีส่วนช่วยในการลดความขัดแย้งทางการเมืองและความมั่นคงได้มากน้อยเพียงไร” หรือพูดในอีกแบบหนึ่งก็คือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดนี้ จะช่วยทำให้สองประเทศที่มีความแตกต่างและมีสถานะที่สวนทางกันสามารถปรับความเข้าใจกันได้มากขึ้นหรือไม่ หรือว่า ความใกล้ชิดทางเศรษฐกิจนี้อาจจะก่อให้เกิดการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและพาไปสู่ความขัดแย้งกันแน่ ผู้เขียนได้ตอบคำถามเหล่านี้ด้วยการอธิบายพัฒนาการของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศที่เริ่มตั้งแต่ในช่วงสงครามเย็นว่า มีลักษณะไม่เป็นทางการ โดยที่ญี่ปุ่นมีการค้าขายกับจีนภายใต้นโยบายแยกการเมืองออกจากเศรษฐกิจ เพราะในขณะนั้น ญี่ปุ่นรับรองรัฐบาลจีนที่ได้หวนอยู่ สำหรับ

จีนแล้ว ระยะเวลาในช่วงสงครามเย็น แม้ว่าจะมีการค้ากับญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นก็ไม่ใช้พันธมิตรหลักทางเศรษฐกิจของจีน ทั้งจีนยังให้ความสำคัญแก่เศรษฐกิจระบบสังคมนิยมมากกว่าด้วย จนกระทั่งปลายทศวรรษที่ 1970 เมื่อจีนปฏิรูประบบเศรษฐกิจและเปิดประเทศ จีนจึงให้ความสนใจญี่ปุ่นมากขึ้น โดยมองความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเป็นต้นแบบ ญี่ปุ่นเองก็ต้องการดึงให้จีนพ้นจากความโดดเดี่ยวหรือผูกพันกับประเทศสังคมนิยมอื่น เช่น สหภาพโซเวียต ญี่ปุ่นเชื่อว่าการช่วยให้จีนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นจะทำให้จีนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่นๆ รวมทั้งญี่ปุ่นด้วย ญี่ปุ่นจึงสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนผ่านการค้าการลงทุนและการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่จีนเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แนบแน่นนี้ไม่ได้นำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีทางการเมืองและความมั่นคง Yahuda ได้ชี้ให้เห็นว่า นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ทางการเมืองของทั้งสองประเทศเย็นชา ทั้งๆ ที่ทั้งสองประเทศมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจกันอย่างมาก จนนักวิชาการหลายคนเรียกช่วงเวลาในขณะนั้นว่าเป็น “cold politics, hot economics” ซึ่งสาเหตุสำคัญก็คือ การขยายตัวของจีนทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหารกับความตกต่ำของญี่ปุ่น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ แม้ว่าในช่วงหลังครั้งแรกของทศวรรษที่ 2000 ไปแล้วทั้งสองประเทศจะพยายามปรับความสัมพันธ์ทางการเมืองต่อกัน โดยใช้ประเด็นเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน แต่ก็ไม่ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์นั้นพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นมากนัก ผู้เขียนจึงได้สรุปไว้ในตอนท้ายว่าการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจที่แนบแน่นของทั้งสองประเทศไม่ได้ให้ทางออกแก่ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและความมั่นคงที่มีมาอยู่อย่างลึกซึ้งยาวนานของทั้งสองฝ่าย

ความขัดแย้งและการแข่งขันกันของทั้งสองประเทศไม่ได้เกิดขึ้นในบริบทของ 2 ประเทศเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ประเทศกับประเทศอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะในกรอบของความร่วมมือระดับภูมิภาค Yahuda ให้ข้อมูลในบทที่ 5 ว่า จนกระทั่งทศวรรษที่ 1990 ทั้งสองประเทศไม่ได้ให้ความสนใจแก่กรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคมากนัก แต่วิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ทั้งสองประเทศหันมาให้ความสำคัญแก่ความร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้น ทั้งได้พยายามที่จะเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการรวมกลุ่มและความร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้นด้วย โดยในระยะแรก ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายที่มีบทบาทนำมากกว่าจีน ด้วยความที่เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจก่อน ญี่ปุ่นจึงเป็นต้นแบบในการพัฒนาประเทศให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ในภูมิภาค รวมทั้งเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเป็นจำนวนมากด้วย แต่หลังจากที่ญี่ปุ่นประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และชะงักงันต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ในขณะที่เศรษฐกิจของจีนเติบโตขึ้นเรื่อยๆ การแข่งขันระหว่างสองประเทศในภูมิภาคก็เห็นชัดมากขึ้น เพราะระบบ

เศรษฐกิจของภูมิภาคมีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งพึ่งพาอาศัยกันเองและพึ่งพาอาศัยกับระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น จีน และระบบเศรษฐกิจโลก ภาพของความร่วมมือ หรือความเป็นหุ้นส่วนระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคกับจีนและญี่ปุ่นกลุ่มหนึ่ง และความเป็นหุ้นส่วนระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (รวมเกาหลีใต้ด้วย) อีกกลุ่มหนึ่งก็ปรากฏขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ความร่วมมือ ASEAN บวกสาม (APT) หรือ ความร่วมมือสามฝ่ายในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Yahuda ก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่าความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่น-จีน ภายใต้กรอบความร่วมมือ 3 ฝ่ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมีพัฒนาการที่ล่าช้ากว่าความร่วมมือระดับภูมิภาคระหว่าง จีน-ญี่ปุ่น กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เขายังได้สรุปในตอนท้ายของบทว่า ภายใต้บริบทของการเติบโตขึ้นของจีน และการตกต่ำของญี่ปุ่น ทั้งสองประเทศทั้งร่วมมือและแข่งขันกันในกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ และทั้งสองประเทศก็เผชิญกับความไม่ไว้วางใจจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคด้วย

การขยายตัวของจีนนำไปสู่ความขัดแย้งกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกับญี่ปุ่นด้วย ในขณะที่ญี่ปุ่นไม่มีความขัดแย้งเรื่องดินแดนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน แต่ประเทศเหล่านี้ก็ไม่ได้ให้ความไว้วางใจญี่ปุ่นมากนักสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ในอดีต ดังนั้น สำหรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสร้างสมดุลของความสัมพันธ์กับสองประเทศและความใกล้ชิดกับสหรัฐดูเหมือนจะเป็นทางออก จึงมีแนวโน้มที่การแข่งขันกันของจีนกับญี่ปุ่นในภูมิภาคนี้จะดำรงอยู่ต่อไปและอาจรุนแรงมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มระดับภูมิภาคก็จะเป็นกลไกที่ช่วยลดความขัดแย้งในปัจจุบัน และรวมถึงความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

ในบทสุดท้าย Yahuda ได้อธิบายถึงการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ของจีนและญี่ปุ่น โดยเฉพาะในเรื่องความมั่นคงทางทะเล การขยายตัวของจีนทางทะเลเพื่อควบคุมเส้นทางเดินเรือสร้างความหวาดระแวงให้แก่ญี่ปุ่นและประเทศพันธมิตรของญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากญี่ปุ่นพึ่งพิงเส้นทางเดินเรือในการค้าและการผลิต (การนำเข้าวัตถุดิบ) ดังนั้น ญี่ปุ่นต้องการให้เส้นทางเดินเรือปลอดภัย และไม่ถูกควบคุมด้วยประเทศใดๆ นอกจากนั้น การขยายอำนาจทางทะเลของจีนยังถูกมองว่า อาจมีผลต่อการผนวกรวมไต้หวันในอนาคต ซึ่งทั้งญี่ปุ่นและสหรัฐไม่ต้องการให้เกิดขึ้น สำหรับจีน การขยายอำนาจทางทะเลก็เพื่อหาทางออกสู่มหาสมุทรแปซิฟิก และรวมถึงการมีอิทธิพลเหนือน่านน้ำนั้น ในขณะที่สหรัฐซึ่งต้องการที่จะคงอิทธิพลทางทะเลเหนือนมหาสมุทรแปซิฟิกไว้ จึงจำเป็นที่จะต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและรักษาฐานทัพของตนในญี่ปุ่นไว้

Yahuda ได้ให้ความเห็นว่า แม้ว่าความขัดแย้งในเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนจะขยายตัวมากขึ้น รวมทั้งความขัดแย้งเรื่องดินแดนระหว่างทั้งสองประเทศจะรุนแรง

ขึ้น แต่โอกาสที่ความขัดแย้งดังกล่าวจะทวีขึ้นกลายเป็นสงครามนั้นมียุ่จำกัด เพราะทั้งสองประเทศตระหนักถึงความสูญเสียอันมหาศาลที่จะเกิดขึ้นจากความขัดแย้งที่รุนแรงดังกล่าว เขาได้ยกเหตุผลมาอธิบายในประเด็นดังกล่าว โดยเน้นที่บทบาทของสหรัฐเป็นหลัก โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับญี่ปุ่น และบทบาทของสหรัฐในภูมิภาค และเขายังให้ข้อมูลด้วยว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของทั้งจีนและญี่ปุ่นก็มีผลต่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงของสหรัฐ และปฏิกิริยาที่มีต่อกันและกันในการประกันความมั่นคงของตน สุดท้าย เขาได้ให้ข้อสรุปในตอนท้ายของบทนี้เช่นเดียวกับในบทก่อนๆ ว่า แม้ว่าทั้งสองประเทศจะแข่งขันกันในเชิงยุทธศาสตร์ และมีความขัดแย้งเรื่องดินแดน แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและบทบาทของสหรัฐจะเป็นตัวช่วยไม่ให้ความขัดแย้งและการแข่งขันรุนแรงจนกลายเป็นสงคราม จากข้อคิดเห็นนี้เขาได้สรุปว่า ทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นมหาอำนาจของภูมิภาคเอเชีย ที่เปรียบเสมือนเสือสองตัวจำเป็นต้องพยายามหาวิธีที่จะอยู่ร่วมกันในภูมิภาค เหมือนกับที่เสือ 2 ตัวต้องพยายามอยู่ในถ้ำหรือภูเขาเดียวกันให้ได้นั่นเอง

เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบแล้วจะพบว่า หนังสือนี้มีจุดแข็งหลายประการดังนี้

1. ในด้านเนื้อหา หนังสือตั้งข้อถกเถียงที่เป็นการต่อยอดการศึกษาที่มีมาก่อนหน้านี้ แม้ว่าข้อสรุปของหนังสือจะเป็นไปในทางเดียวกับการศึกษาอื่นๆ ก่อนหน้านี้ แต่ผู้เขียนก็ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมและให้ตัวอย่างที่ชัดเจน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้มากและเห็นพ้องกับข้อเสนอของเขา

2. ในด้านกรอบแนวคิด-ทฤษฎี ผู้เขียนได้ใช้กรอบแนวคิดหลักด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 3 แนวคิด ในการวิเคราะห์สถานการณ์ กล่าวคือ Constructivism, Liberal Internationalism และ Realism ซึ่งทั้งสามทฤษฎีมีจุดแข็งจุดอ่อนของตนเอง ที่สามารถเติมเต็มกันและกัน และช่วยให้การอธิบายเรื่องนี้ครอบคลุม รอบด้าน และลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

3. ในด้านโครงสร้างของหนังสือ ผู้เขียนวางโครงสร้างหนังสือที่พาไปสู่คำตอบของคำถามที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นได้อย่างชัดเจน และสามารถทำให้ผู้อ่านติดตามได้ง่าย โดยการเรียงลำดับเหตุการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันและสอดแทรกการวิเคราะห์พร้อมตัวอย่างไว้ในแต่ละบท เรียงร้อยเนื้อหาของแต่ละบท รวมทั้งเชื่อมโยงแต่ละบทไว้ด้วยคำถามหลักของหนังสือ นั่นคือความสัมพันธ์ในรูปแบบที่สวนทางกันของจีนและญี่ปุ่น ที่มีทั้งการแข่งขันและร่วมมือในเวลาเดียวกัน เพื่อนำไปสู่คำตอบว่าด้วยความขัดแย้งของ 2 ประเทศ จะนำไปสู่สงครามหรือความพยายามในทางกลับกัน คือการอยู่ร่วมกัน และ

4. ในด้านกลวิธีการเขียน ผู้เขียนมีทักษะในการเขียนเรื่องที่ซับซ้อนเข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น รวมทั้งให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นพื้นฐานสำหรับความเข้าใจในเรื่องนี้อย่าง

ละเอียด ช่วยให้ผู้ที่สนใจเรื่องนี้ แม้ว่าจะไม่มีความรู้หรือข้อมูลมาก่อนมากนัก ก็สามารถติดตามหรือเข้าใจได้โดยไม่ยาก หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับใช้เป็นตำราเรียนในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงได้ และสำหรับผู้สนใจทั่วไป หนังสือเล่มนี้สามารถให้ทั้งข้อมูลพื้นฐานและแนวคิด รวมทั้งข้อถกเถียงที่ต่อยอดไปจากความรู้เดิมได้ด้วย

ในด้านของข้อด้อย หนังสือเล่มนี้มีจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจง นั่นคือ ความสัมพันธ์จีน-ญี่ปุ่น และเป็นการศึกษาในช่วงเวลาที่ไม่ยาวนานมากนัก ดังนั้น เนื้อหาของหนังสือจึงไม่แน่นอนเนื่องจากหนังสือแบ่งออกเป็น 6 บท ไม่รวมบทนำและบทสรุป ทำให้ผู้เขียนต้องพยายามกระจายเนื้อหาของหนังสือออกไปด้วยข้อจำกัดของปริมาณข้อมูลและประเด็นในการศึกษา ผู้อ่านจะรู้สึกที่อ่านเรื่องเดียวกันซ้ำหลายครั้ง ในหลายบท เพราะผู้เขียนใช้ตัวอย่างเดียวกัน ช่วงเวลาเดียวกัน แต่ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดในการอธิบายแตกต่างกันในแต่ละบท ซึ่งถ้าผู้อ่านไม่แยกแยะ หรือระมัดระวังในการใช้กรอบแนวคิดกำกับการอ่านในแต่ละบท ก็จะรู้สึกเหมือนว่าอ่านหนังสือที่มีเรื่องราวซ้ำกันอยู่หลายครั้ง ซึ่งประเด็นนี้เป็นความยากสำหรับผู้อ่านในการอ่านและทำความเข้าใจในเนื้อหาของหนังสือและจุดมุ่งหมายของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ นอกจากนี้ การที่ผู้เขียนเป็นนักวิชาการที่สามารถเข้าถึงข้อมูลในฝ่ายญี่ปุ่นได้มากกว่า จึงสามารถให้คำอธิบายและหลักฐานของฝ่ายญี่ปุ่นได้ชัดเจน แต่อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าผู้เขียนอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจฝ่ายญี่ปุ่นมากกว่า และโต้เถียงกับความรู้เดิมหรือข้อสรุปที่มีมาก่อนในลักษณะที่เข้าข้างญี่ปุ่นมาก แม้ว่าผู้เขียนจะมีหลักฐานและตัวอย่างยืนยัน แต่การตั้งคำถามและการหาคำอธิบายเพื่อไปสู่คำตอบนั้นอาจถูกมองว่ามีความเป็นอัตวิสัยเพียงพหรือไม่

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะมีจุดอ่อนอยู่บ้าง แต่ประเด็นเหล่านี้ก็มิใช่จุดอ่อนโดยตัวของมันเอง แต่เป็นจุดอ่อนโดยเปรียบเทียบกับงานชิ้นอื่น หนังสือเล่มนี้โดยตัวของมันเองแล้วก็มิจุดแข็งหลายประการคือให้มุมมองที่แตกต่าง ให้ตัวอย่างที่ชัดเจน มีกรอบแนวคิดในการอธิบาย และมีกรณีวิเคราะห์วิจารณ์ที่เป็นระบบ ซึ่งสามารถเป็นตัวแบบให้แก่ นักศึกษาและนักวิชาการที่สนใจศึกษาเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี ยิ่งกว่านั้น หนังสือเล่มนี้ออกมาในจังหวะเดียวกับที่เกิดวิกฤตด้านความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น หนังสือนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวแก่สังคม ทั้งยังเป็นความรู้และข้อถกเถียงที่มาจากอีกมุมมองหนึ่งที่แตกต่างกัน ช่วยเติมเต็มความรอบด้านให้แก่การคิดวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจารณ์เชื่อว่าจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ดีขึ้นของทั้งสองฝ่าย และของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ลดความขัดแย้งและการเผชิญหน้า และสร้างหรือธำรงไว้ซึ่งสันติภาพในภูมิภาคด้วย

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับการเตรียมบทความต้นฉบับ

วารสาร jsn Journal เปิดรับบทความวิชาการหรือบทความวิจัยต้นฉบับจากอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ที่ทำงานวิชาการเกี่ยวกับญี่ปุ่นศึกษา บทความที่ส่งมายังกองบรรณาธิการเพื่อรับการพิจารณาสำหรับตีพิมพ์ต้องเป็นต้นฉบับที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น บทความอาจเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ รูปแบบของการจัดเตรียมบทความจะต้องเป็นไปตามแนวทางของวารสาร ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร บทความจะต้องผ่านการอ่านและการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ หรือ ผู้รู้เสมอกัน ด้วยระบบปกปิดชื่อ หนึ่งบทความจะมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาอย่างน้อย 2 ท่าน

แนวทางการจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความต้นฉบับที่จะเสนอเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ควรมีความยาวไม่เกิน 20 หน้ากระดาษ A4 โดยจัดหน้ากระดาษด้วยขนาดมาตรฐาน บทความต้นฉบับจะประกอบด้วย 4 ส่วน

ส่วนที่หนึ่ง (หน้าแรก) ระบุ ชื่อบทความ ชื่อ-สกุลผู้เขียน สังกัด บทคัดย่อ คำสำคัญ 3-5 คำ และเชิงอรรถที่ระบุชื่อ ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อของผู้เขียนเป็นภาษาไทย

ส่วนที่สอง (หน้าที่สอง) มีรายละเอียดเหมือนในหน้าแรกทุกประการ โดยเขียนเป็นภาษาอังกฤษ

ส่วนที่สาม (ตั้งแต่หน้าที่สามเป็นต้นไป) เป็นเนื้อหาของบทความโดยเรียงลำดับตามมาตรฐานปกติของการเขียนบทความ ทั้งนี้ ผู้เขียนควรใช้ตัวเลขอารบิกในการเรียงลำดับองค์ประกอบของบทความในส่วนของบทนำจนถึงบทสรุป

ส่วนที่สี่ เอกสารอ้างอิงหรือภาคผนวก (ถ้ามี) ให้เขียนต่อท้ายจากบทสรุปตามลำดับโดยไม่ต้องใช้ตัวเลขในการเรียงลำดับ การจัดทำเอกสารอ้างอิงให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association)

รูปแบบของการนำเสนอ

การเตรียมต้นฉบับบทความให้มีระยะห่างระหว่างบรรทัด single space กรณีตัวอักษรภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวอักษร Th Sarabun PSK/Th Sarabun New ขนาดของตัวอักษรที่ใช้มีรายละเอียดดังนี้

1. ชื่อบทความ: ตัวเข้ม ขนาด 20 พอยท์
2. ชื่อ-สกุลของผู้เขียน: ตัวเข้ม ขนาด 16 พอยท์ (สังกัดของผู้เขียน: ตัวเอียง ขนาด 16 พอยท์)
3. บทคัดย่อ: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์ (ไม่เกิน 10 บรรทัด)
4. คำสำคัญ: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์ (ไม่เกิน 5 คำ)
5. หัวเรื่อง: ระดับต้น (เช่น 1.XXX, 5.XXX, เอกสารอ้างอิง, ภาคผนวก) ตัวเข้ม ขนาด 18 พอยท์, ระดับรองลงไป (เช่น 1.1, 2.1.3) ตัวเข้ม ขนาด 16 พอยท์, ระดับรองลงไป (เช่น 1.1m 2.1.3) ตัวเข้มขนาด 16 พอยท์
6. เนื้อหา: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์
7. เชิงอรรถในหน้าแรกและหน้าที่สอง: ตัวปกติ ขนาด 12 พอยท์ (มีสองส่วน)
* รายละเอียดบางประการที่ผู้เขียนต้องการระบุเกี่ยวกับบทความ กิตติกรรมประกาศ ฯลฯ
** ระบุตำแหน่งทางวิชาการหรือตำแหน่งอื่นของผู้เขียนบทความ ที่อยู่และ e-mail ดังตัวอย่างต่อไปนี้ รองศาสตราจารย์ ดร... , ที่อยู่: ....., e-mail: .....
8. เชิงอรรถในเนื้อหาบทความ: เขียนไว้ในแต่ละหน้า ตัวปกติ ขนาด 12 พอยท์ เรียงลำดับด้วยตัวเลขอารบิก
9. ตาราง: ตัวเข้มหรือตัวปกติ ขนาดไม่เกิน 16 พอยท์ (ตามความเหมาะสม)
10. เอกสารอ้างอิง: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์
11. ภาคผนวก: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์
12. หากมีความจำเป็นต้องใช้ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นให้ใช้ MS Mincho ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่ใช้โดยทั่วไปในเนื้อหาให้มีขนาด 10.5 พอยท์ หากเป็นการใช้ภาษาญี่ปุ่นในส่วนอื่นๆ ของบทความให้ปรับขนาดตามความเหมาะสมโดยยึดถือหลักเกณฑ์ข้างต้น

ตารางและภาพ

ผู้เขียนจะต้องเรียงลำดับตารางและภาพโดยใช้ตัวเลขอารบิก (เช่น ตารางที่ 1 ภาพที่ 2) และต้องระบุชื่อตารางและภาพหลังตัวเลขด้วย ชื่อตารางกำกับไว้เหนือตาราง ชื่อแผนภูมิ รูปภาพ กำกับไว้ใต้ภาพ ขนาดของตัวอักษรในตารางและภาพใช้ตามหลักเกณฑ์ข้างต้นโดยพิจารณาตามความเหมาะสม ความสวยงาม และลักษณะของเนื้อหา ต้องระบุแหล่งที่มาของตารางและภาพให้ครบถ้วน หากเป็นผลการศึกษาหรือเรียบเรียงโดยผู้เขียน ให้ระบุด้วย เช่น คำนวณ/เรียบเรียง/สรุปโดยผู้เขียน

การอ้างอิงในเนื้อหาและรายการเอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุชื่อสกุลของผู้เขียน ตามด้วยปีที่พิมพ์และเลขหน้าภายในวงเล็บ ตัวอย่างเช่น กรณีหนังสือ บทความในวารสาร หรือรายงานวิจัย (อ้างศักดิ์อายุวัฒน์, 2547, น. 20) หรือ (Feuchtwanger, 2002, p. 99) กรณีหนังสืออ้างอิง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546, น. 37) หรือ (Merriam-Webster's collegiate dictionary, 1993, p. 125) กรณีเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (ชวนะภวานันท์, 2548) หรือ (Lesley University, 2005)

ในการจัดทำรายการเอกสารอ้างอิงขอให้ใส่ใจใน 4 หัวข้อต่อไปนี้ 1) การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงตามพจนานุกรม 2) การใช้เครื่องหมายวรรคตอนต่างๆ และการเว้นวรรค 3) การใช้ตัวอักษรใหญ่ หรือ เล็ก และ 4) การขีดเส้นใต้ ข้อมูลพื้นฐานและตัวอย่าง กรณีการอ้างอิงที่ใช้กันทั่วไปกรุณาดูตามตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง (Examples of References list) ด้านล่างสำหรับรายละเอียดอื่นๆ ขอให้ศึกษาจาก *American Psychological Association (APA) 6th edition style Examples*. from www.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf.

Criteria and guidelines for preparing the original copy of an article

---

The “jsn Journal” welcomes original academic articles or research papers written by professors, scholars, researchers, students, and private persons that are working in the area of Japanese studies. The articles to be submitted to the editor’s office consideration to be published must not have been published before and also must not be subject to the consideration process for publication in other journals or media. The article may be written in Thai or English, and must be written in the format provided by the Journal. Before the article is approved, it will be read and assessed by an expert in the field of knowledge pertaining to the article, with the assessment method being the double-blind reviewer system.

Preparing the article

The article to be considered for publication in the Journal should not be longer than 20 pages (A4) with standard page layout. The original copy must consist of three sections. The first section (first page) contains the name of the article, first and last name of the author, his/her affiliation, the abstract, keywords, and a footnote in the Thai language. The second section (second page) contains the same information as in section 1, but in English. The third section (from the third page onwards) is the main part of the article written in the standard order for article composition. The author should number the paragraphs from the preface to the conclusion using Arabic numerals in sequence. If there is a reference list or appendix, it should be attached at the end of the conclusion without being numbered. The reference list must comply with APA (American Psychological Association) format.

Presentation format

The article must be written using single-space format, and Th Sarabun PSK or Th Sarabun New must be used as the font type for both the Thai and English languages. The sizes of the fonts are as follows:

1. **Name of the article:** 20 point size.
2. **First and last name of author:** 16 point in bold (affiliation: 16 point in italics).
3. **Abstract:** normal font, 16 point (maximum 10 lines).
4. **Keywords:** normal font, 16 point (maximum 5 words).
5. **Headings:** first level (i.e. 1.xxx, 5.xxx. reference list, and appendix), 18 point in bold, second level and so on (i.e. 1.1, 2.1.3), 16 point in bold.
6. **Main content:** normal font, 16 point.
7. **Footnotes in the first and second pages:** normal font, 12 point (there are 2 possible types of footnotes):
  - a. *Information that the author wishes to add about the article such as acknowledgements.
  - b. **Specifying academic titles or other titles of the author, an address, and an e-mail by following this format:
Associate Professor (Dr.)....., Contact Address: ....., e-mail: .....
8. **Footnotes in the main content:** written in each page in normal 12 point font in Arabic number sequence.
9. **Table:** bold or normal font, not larger than 16 point (as suitable).
10. **Reference list:** Reference list: normal font, 16 point.
11. **Appendix:** normal font, 16 point.
12. **Others:** If Japanese characters are required, the author must select MS Mincho font. The size of the Japanese characters used generally in the main content is 10.5 point (same size as 16-point Th Sarabun PSK or Th Sarabun New characters). If Japanese characters appear in other parts of the article, their size should be adjusted to the most suitable size by following the aforementioned criteria.

Tables and figures

The author must place tables and figures in Arabic numerical sequence (i.e. Table 1, Figure 2) and specify the name of the table and figure after the number. The table label should be set to appear above the table and the figure label is set to appear below the figure. The font size in the table and figure should follow the aforementioned criteria and according to the suitability, appearance, and style of the content. The complete source of a table and figure must be included. If it is the work of the author, the source must be entered as “Calculated/written/summarized by the author.”

Citation in text and References list

The citations in text and references list should give readers enough information to locate each source. To refer to the content, the first and last name of the author must be detailed, followed by the year of publication and the relevant page number in parentheses. For instance, in the case of a book, article in a journal, or a research paper: (ธีรพงศ์ อายุวัฒน์, 2547, น. 20) or (Feuchtwanger, 2002, p.99). In the case of a reference book: (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546, น. 37) or (Merriam-Webster’s collegiate dictionary, 1993, p.125). And in the case of an e-document (ชวนะ ภวภานันท์, 2548) or (Lesley University, 2005).

When compiling a reference list, please pay particular attention to the following: 1) sequence; 2) punctuation and spacing; 3) capitalization; and 4) underlining. This guide covers basic information and examples for the most common types of citations. For full information, please consult *American Psychological Association (APA) 6th edition style Examples*. from www.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง (Examples of References list)

หนังสือ (Books)

อรรถยา สุวรรณระดา. (2555). *ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Wood, E. W., Jr. (2006). *Worshipping the myths of World War II: Reflections on America's dedication to war*. Washington, DC: Potomac Books.

Rogers, T. T., & McClelland, J. L. (2004). *Semantic cognition: A parallel distributed processing approach*. Cambridge, MA: MIT Press.

Oguma, E. (1995). *Tanitsu minzoku banashi no kigen: "Nihonjin" no jigazou no keifu* [The myth of the homogeneous nation: Genealogy of "Japanese people's" self-portrait]. Tokyo: Shinyo Sha.

小熊 英二 (1995). 『単一民族話の起源<日本人>の自画像の系譜』. 東京: 新曜社.

หนังสือแปล (Translated books)

ฟูอิโตะ ชิโมยามะ. (2553). *รู้ไว้ ก่อนใช้ชีวิตที่ญี่ปุ่น* [The Rules of Living in Japan] (ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ภาษาและวัฒนธรรม สสท. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี ค.ศ.2008)

Oguma, E. (2002). *A genealogy of 'Japanese' self-images* (D. Askew, Trans.). Melbourne: Trans Pacific Press. (Original work published 1996)

ホワイト, W.F. (2000). 『ストリート・コーナー・ソサエティ』[Street corner society] (奥田道大, 有里典三 訳), 東京: 有斐閣. (原著1993年)

บทความในหนังสือที่มีบรรณาธิการ (Article in an edited book)

สุมิตร คุณานุกร. (2520). การวางแผนการสอน ในไฟทวร์ย์ สิ้นลาร์ตัน (บรรณาธิการ), *คู่มืออาจารย์ด้านการเรียนการสอน*. (น. 58-69). กรุงเทพฯ: หน่วยพัฒนาคณาจารย์ฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Gill, M. J., & Sypher, B. D. (2009). Workplace incivility and organizational trust. In P. Lutgen-Sandvik & B. D. Sypher (Eds.), *Destructive organizational communication: Processes, consequences, and constructive ways of organizing* (pp. 53–73). New York, NY: Taylor & Francis.

砂川有里子(2013).「コーパスを活用した類義語研究—複合辞「ニツレテ」と「ニシタガッテ」—」藤田保幸(編),『形式語研究論集』(35-60). 大阪:和泉書院.

บทความในวารสาร (Journal articles)

ประมุข สัจจิตฺต. (2541). ปัญหาและแนวทางแก้ไขเศรษฐกิจไทย. *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 19 (2), 34-39.

Carlson, L. A. (2003). Existential theory: Helping school counselors attend to youth at risk for violence. *Professional School Counseling*, 6(5), 10-15.

Landman, Fred (1989a). Groups, I. *Linguistics and Philosophy*, 12 (5), 559-605.

Landman, Fred (1989b). Groups, II. *Linguistics and Philosophy*, 12 (6), 723-744.

หมายเหตุ: กรณีที่อ้างอิงหลายบทความจากผู้เขียนคนเดียวกันให้กำกับที่หลังปีด้วยอักษร a b c ตามลำดับ

坂本正(1993).「英語話者における『て形』形成規則の習得について」『日本語教育』80: 125-135.

รายงานวิจัย รายงานของรัฐบาล (Research Reports, Government Reports)

ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว. (2535). *การศึกษาสถานภาพและนโยบายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส: เด็กทำงาน* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health, National Heart, Lung, and Blood Institute. (2003). *Your guide to lowering blood pressure*. (NIH Publication o. 03-5232). Retrieved from http://www.nhlbi.nih.gov/health/public/heart/hbp/hbp_low/hbp_low.pdf

Ministry of Foreign Affairs. (1997, June 12). Peru jiken choosa iinkai no hokoku ni tsuite no Ikeda Gaimu Daijin no kishakaiken [Press interview with Foreign Minister Ikeda on the report of the investigation committee on the Peru Incident]. Ministry of Foreign Affairs, Japan. Retrieved from <http://www.mofa.go.jp/mofaj/gaiko/hoka/peru/index.html>

สื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ (Computer Software, Databases and Websites)

ชวณะ ภวานันท์. (2548). ธุรกิจสปาไทยนำก้าวไกลไปกว่านี้. ค้นจาก

<http://www.businessgai.co.th/content.php?data=407720-opinion>

Lesley University. (2005). Basic APA format for citing print materialist media.

Retrieved from <http://lesley.edu/library/guide/citation>

文化庁 (2002). 「国語表記の基準 常用漢字表記」, 国語施策情報システム. <http://www.bunka.go.jp/kokugo/main.asp?-fl=list&id=1000003929&clc=1000000068>

ไม่มีชื่อผู้แต่ง (No authors)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. (2546). กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์.

More jobs waiting for college grads. (1986, June 17). Detroit Free Press, pp. 1A, 3A.

สำนักงานกองบรรณาธิการ (Editorial office of jsn Journal)

Room 606, Faculty of Political Sciences, Thammasat University,
Pranakorn, Phraborom Maha Ratchawang, Bangkok 10200, Thailand

Tel. Fax. 02-221-2422

URL: jsat.or.th

e-mail: jsn.jsat@gmail.com

ญี่ปุ่น: สิทธิและเสรีภาพ (ใหม่) จำกัด?

JAPAN: (UN)LIMITED RIGHT AND LIBERTY?

ฟรี! ค่าลงทะเบียน
ผู้นำเสนอผลงาน
จะได้รับการสนับสนุน
ค่าที่พักและค่าเดินทาง

การประชุมวิชาการระดับชาติญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทยครั้งที่ 9

17-18
ธันวาคม

2558

ณ โรงแรม
เซ็นทาราหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา

ภาษา วรรณคดี เศรษฐกิจ วัฒนธรรม
สังคม การเมือง การศึกษา สิ่งแวดล้อม

ผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้ที่

<http://www.jsat2015.com>

✉ jsat2015@gmail.com ☎ 0 7331 3928-50 ต่อ 3053

JSAT

จัดโดย สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

สนับสนุนโดย

JAPAN FOUNDATION

เจแปนฟาวน์เดชั่น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

JSAT 2015

การประชุมวิชาการระดับชาติญี่ปุ่นศึกษา ในประเทศไทย ครั้งที่ 9 ประจำปี 2558 จัดโดย สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย (สญศท)

สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทยจัดการประชุมวิชาการเป็นประจำทุกปีโดยมีกิจกรรมปาฐกถาพิเศษ เวทีสัมมนา และการเสนอผลงานวิชาการด้านญี่ปุ่นศึกษา และในปี 2558 นี้จะจัดในวันที่ 17-18 ธันวาคม

หัวข้อเรื่อง: “ญี่ปุ่น: สิทธิและเสรีภาพ (ไม่) จำกัด”

สถานที่: โรงแรมเซ็นทาราหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

เจ้าภาพร่วมจัด: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

กำหนดเวลาปิดรับบทความรอบขยายเวลา ดังนี้

30 มิถุนายน 2558	ปิดรับบทความย่อ (รอบขยายเวลา)
31 กรกฎาคม 2558	แจ้งผลการคัดเลือก (รอบขยายเวลา)
30 กันยายน 2558	ปิดรับบทความฉบับสมบูรณ์ (รอบขยายเวลา)
17-18 ธันวาคม 2558	นำเสนอบทความ

บทความวิจัยที่นำเสนอต้องไม่เคยเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน บทความที่ส่งเข้ามาจะได้รับการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน รับเฉพาะบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษเท่านั้น ผู้นำเสนอสามารถเลือกนำเสนอเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ผลงานที่นำเสนอที่ผ่านการคัดเลือกจะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในเอกสารหลังการประชุมวิชาการ หรือ ในวารสาร jsn Journal

สมาคมฯ จึงใคร่ขอเชิญชวนนักวิจัย นักวิชาการ และ นักศึกษาที่สนใจส่งบทความเกี่ยวกับญี่ปุ่นศึกษา ในสาขา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ภาษา วรรณคดี การศึกษา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม หรือสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ติดต่อสอบถามได้ที่

อีเมล: jsat2015@gmail.com

สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มใบสมัครได้ที่เว็บไซต์สมาคมฯ URL: jsat.or.th หรือ www.jsat2015.com

จัดโดย

JSAT

สนับสนุนโดย

The 9th National Conference of Japanese Studies 2015

Organized by Japanese Studies Association of Thailand (JSAT)

Japanese Studies Association of Thailand annually organizes a conference on a specific theme. The conference program will feature a keynote speech, panel discussions, and academic presentations. In 2015, the conference is scheduled for 17-18 December.

Theme: Japan: (un) Limited Rights and Liberty ?
Place: Centara Hotel Hatyai, Songkla Province
Host Institution: Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

Submission Deadline Extension:

30 June 2015 Abstract Submission Deadline (Extended)
31 July 2015 Notification of Accepted Paper (Extended)
30 September 2015 Full Paper Submission Deadline (Extended)
17-18 December 2015 Oral Presentation

The conference accepts manuscripts of original research that has not been published anywhere else. All submitted papers will be reviewed by a minimum of two reviewers. The conference accepts full paper in Thai and English only. Presenters are allowed to present their papers in Thai or English. Selected papers will be published in the proceedings of the conference or in the “jsn Journal”.

We invite abstract submissions for a research-based paper related to Japan in any relevant area: economy, society, politics, language, literature, education, culture, environment or other related areas.

For further information please contact us:

e-mail: jsat2015@gmail.com

The abstract submission form can be downloaded at URL: jsat.or.th or www.jsat2015.com

Co-organized by:

JSAT

Supported by:

JSAT

ใบสมัครสมาชิก
สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

ห้อง 606 ชั้น 6 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์/โทรสาร 02-221-2422

ข้าพเจ้า (นาย,นาง,นางสาว) .....ตำแหน่งทางวิชาการ.....

Name (In English) .....

วัน เดือน ปีเกิด..... หมายเลขบัตรประชาชน .....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....มือถือ.....อีเมล.....

หน่วยงาน .....ตำแหน่ง.....

ที่อยู่หน่วยงาน.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

บุคคลที่สามารถติดต่อได้ กรณีที่ไม่สามารถติดต่อท่านได้

ชื่อ-นามสกุล.....เบอร์โทรศัพท์.....อีเมล.....

เพื่อนสมาชิกสมาคมฯ ที่รู้จัก (ถ้ามี) คือ

1..... 2.....

ข้าพเจ้าขอสมัครเป็นสมาชิกประเภท

( ) สามัญรายปี (200 บาทต่อปี) ( ) สามัญตลอดชีพ (2,000 บาท)

( ) วิสามัญ (100 บาทต่อปี) ( ) สถาบัน (200 บาทต่อปี หรือ ตลอดชีพ 2,000 บาท)

 หลักฐานประกอบการสมัคร สำเนาบัตรประชาชน/เอกสารรับรองสถาบัน ข้าพเจ้าได้อ่านและยอมรับเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกสมาคมฯ

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ 1. การสมัครเป็นสมาชิกสมาคมฯ จะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของสมาคมฯ

2. เมื่อมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพิจารณารับท่านเป็นสมาชิกแล้ว ท่านจะได้รับการติดต่อ

ให้มาชำระค่าลงทะเบียนสมัครสมาชิกและค่าบำรุงรายปี/ตลอดชีพ

.....

.....

ส่วนนี้เฉพาะเจ้าหน้าที่สมาคมฯ

ได้รับการพิจารณาให้เป็นสมาชิกสมาคมฯ ประเภท ( ) สามัญรายปี ( ) สามัญตลอดชีพ ( ) วิสามัญ ( ) สถาบัน

จากการประชุมคณะกรรมการบริหารฯ ครั้งที่...../..... เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จค่าลงทะเบียน...../.....ลงวันที่...../...../.....

.....

ลงชื่อ.....นายทะเบียน

(.....)

ลงชื่อ.....นายกสมาคมฯ

(.....)

Owner :

Japanese Studies Association of Thailand (JSAT)
 Room 606 Faculty of Political Science,
 Thammasat University, Prachan Road,
 Phraborom Maha Ratchawang, Pranakorn,
 Bangkok 10200, Thailand
 URL: jsat.or.th, e-mail: jsn.jsat@gmail.com

Publication : 2 issues per year (June, December)

Online Journal : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jsn>

Printed at

Sangsue Co., Ltd.
 17/118 Soi Pradipat 1, Pradipat Rd.,
 Samsennai, Payathai, Bangkok 10400
www.sangsue.co.th

Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Chaiwat Khamchoo *Chulalongkorn University*
 Prof. Dr. Attachak Sattayanurak *Chiangmai University*
 Assoc. Prof. Dr. Siriporn Wajjwalku *Thammasat University*

Editor

Assoc. Prof. Tasanee Methapisit *Thammasat University*

Associate Editor

Mr. Ekasit Nunbhakdi *Japan Watch Project*

Editorial Board

Prof. Dr. Sirimonporn Suriyawongpaisal
Chulalongkorn University
 Assoc. Prof. Dr. Surangsri Tansiangsom *Chulalongkorn University*
 Assoc. Prof. Pranee Jongsujarittham *Kasetsart University*
 Assoc. Prof. Warintorn Wuwongse *Thammasat University*
 Asst. Prof. Dr. Kanlayanee Sitasuwan *Chulalongkorn University*
 Asst. Prof. Dr. Chomnard Setisam *Chulalongkorn University*
 Asst. Prof. Dr. Tewich Sawetaiyaram
National Institute of Development Administration
 Asst. Prof. Dr. Maitree Inprasitha *Khonkaen University*
 Col. Asst. Prof. Nongluck Limsiri
Panyapiwat Institute of Management
 Asst. Prof. Dr. Baranee Boonsong *Naresuan University*
 Dr. SaiKaew Tipakorn *Chulalongkorn University*
 Dr. Piyawan Asawarachan *Thammasat University*

Reviewers

Assoc. Prof. Sasee Chanprapun *Thammasat University*
 Asst. Prof. Dr. Tewich Sawetaiyaram
National Institute of Development Administration
 Asst. Prof. Dr. Yupaka Fukushima *Kasetsart University*
 Asst. Prof. Dr. Supatana Auethavekiat
Chulalongkorn University
 Asst. Prof. Dr. Baranee Boonsong *Naresuan University*
 Dr. Piyanuch Wiriyenawat *Thammasat University*
 Dr. Pat-on paton phipatanakul *Srinakharinwirot university*
 Dr. Kanapat Ruenpirom *Silpakorn University*
 Dr. Passapong Pewporchai *Ubon Ratchathani University*
 Assoc. Prof. Tasanee Methapisit *Thammasat University*
 Mr. Ekasit Nunbhakdi *Japan Watch Project*

Editorial Note	iv
Invited Paper	
Contrastive Studies as Methodology: An example with the pragmatic of apology and thanks Ryuko Taniguchi	1
Research Paper and Academic Paper	
Images of Children and Parents in Noh Plays from Different Periods Sirimonporn Suriyawongpaisal & Winai Jamornsuriya	12
Pilgrimages in <i>Sarashina Nikki</i> Attaya Suwanrada	26
Trends in the HR Development of Japanese Enterprises in Thailand in the 21 st Century Siriwon Munintarawong & Tasanee Methapisit	48
Review Paper	
Medical Interpreting Services in the United States, Japan, and Thailand: Comparisons of the Teamwork between Physicians and Medical Interpreters Elisa Nishikito	70
Book Review	
Sino-Japanese Relations After the Cold War: Two Tigers Sharing a Mountain Siriporn Wajjwalku	89